

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra dějin a didaktiky dějepisu

Bakalářská práce

Archeologický a musejní spolek Včela Čáslavská
Archeological and museum association Včela Čáslavská

Autor: Lucie Šebelová
Vedoucí práce: doc. PhDr. Jiří Pokorný, CSc.

Praha 2011

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Archeologický a musejní spolek Včela Čáslavská* vypracovala samostatně s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu. Zároveň souhlasím, aby moje práce byla použita ke studijním účelům.

V Praze dne 24. 6. 201

.....

Lucie Šebelová

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. PhDr. Jiřímu Pokornému, CSc. za rady a odborné vedení této práce. Dále bych chtěla poděkovat PhDr. Drahomíře Novákové z Městského muzea Čáslav za její přístup, pomoc a cenné rady. Mé poděkování patří i zaměstnancům Státního okresního archivu v Kutné Hoře, především Janě Lebedové a Jiřině Vašíčkové, které mi velmi pomohly během mých četných návštěv v tomto archivu. Na závěr chci poděkovat svému příteli Petru Hatalovi za trpělivost v době psaní této práce a za pomoc se závěrečnou korekturou.

ANOTACE

Tato práce s názvem *Archeologický a musejní spolek Včela Čáslavská* pojednává o nejstarším takovém spolku v českých zemích. Práce se nejprve zabývá obecně vznikem a rozvojem českého muzejnictví. Jedna z kapitol je věnována kulturnímu dění na Čáslavsku. Následující kapitoly detailně mapují vznik a historii spolku Včela Čáslavská. Dále se zabývají její organizační strukturou a činností, zvláštní pozornost je věnována publikační činnosti, protože spolek vydával nejstarší český muzeologický časopis. Další kapitola je věnována významným osobnostem stojících v čele spolku. Závěrečná kapitola shrnuje význam a úlohu spolku v dějinách jednoho regionu i v rámci historie celého českého muzejnictví.

KLÍČOVÁ SLOVA

Čáslavsko, Kliment Čermák, museum, musejní spolek, muzejnictví, muzeologické publikace, spolková činnost

ANNOTATION

This thesis written under the title *Archaeological and museum association Včela Čáslavská* deals with the oldest such society in the Czech lands. The opening part of the thesis is concerned with the origination and general development of Czech museology. One of the chapters focuses on overall cultural activities in the region around Čáslav. The following chapters address the origins and history of Včela Čáslavská in detail. Furthermore, they examine its organizational structure and its activities with special attention being paid to those in the field of publication, for the society had been publishing the oldest Czech museological journal. Major figures at the head of the society are the topic of the next chapter. The final chapter summarizes the importance and the role the society played in regional history as well as in the history of the whole Czech museum culture.

KEYWORDS

Čáslavsko, Kliment Čermák, museum, museum association/society, museology, museological journals/publications, society's activity

OBSAH

Úvod.....	7
1. Kritika pramenů a literatury.....	8
2. Vznik a rozvoj českého muzejnictví	13
2. 1 Předpoklady vzniku museí	13
2. 2 Období hegemonie zemských museí	14
2. 3 Počátky regionálního muzejnictví	16
2. 4 Výstavní ruch let devadesátých a jeho význam pro regionální muzejnictví	19
2. 5 Sjezdy českých archeologů a musejních spolků.....	20
3. Kulturní dění v Čáslavi v druhé polovině 19. století a na počátku 20. století..	23
4. Historie Včely Čáslavské	27
4. 1 Vznik Včely Čáslavské	27
4. 2 Období prvního rozmachu.....	27
4. 3 Obnovení Včely.....	29
4. 4 Cesta k založení musea	30
4. 5 Pětadvacetileté jubileum	33
4. 6 Předsednictví Klimenta Čermáka	35
4. 7 Pozvolný úpadek.....	38
5. Organizace a činnost Včely čáslavské	41
5. 1 Stanovy.....	41
5. 2 Financování spolku	44
5. 3 Spolupráce s ostatními musejními institucemi	45
5. 4 Archeologické výzkumy	46
5. 5 Přednášky	48
5. 6 Výlety.....	49
5. 7 Výstavy	50
5. 8 Publikační činnost.....	52
5. 8. 1 Výroční zprávy.....	52

5. 8. 2	Věstník československých museí a spolků archeologických.....	54
5. 8. 3	Československé letopisy musejní.....	56
5. 8. 4	Musejník čáslavský	58
6.	Osobnosti Včely čáslavské	62
6. 1	Josef Zikmund	62
6. 2	Leopold Želina.....	62
6. 3	Jan Hendrich.....	63
6. 4	Kliment Čermák	64
6. 4. 1	Rodina a osobní život	64
6. 4. 1	Čermákův přínos českému muzejnictví a vědě	65
6. 4. 2	Čermák jako autor archeologických povídek pro mládež	68
6. 4. 3	Zhodnocení života Klimenta Čermáka	69
7.	Význam a přínos Včely Čáslavské.....	70
	Závěr	73
	Seznam použitých zkratk	74
	Seznam pramenů a literatury	75
	Seznam příloh	79

ÚVOD

Jako téma své bakalářské práce jsem si vybrala Musejní a vlastivědný spolek Včela Čáslavská,¹ a to z toho důvodu, že se jedná o téma dotýkající se regionu mého bydliště. Ve škole jsme se o museu,² Včele a její nejvýznamnější osobnosti Klimentu Čermákovi učili v rámci regionální historie. Jako střední školu jsem vystudovala čáslavské gymnázium, které s budovou musea téměř sousedí. Denně jsem kolem této krásné novorenesanční budovy chodila, a proto bych chtěla v této své práci podkrýt něco z historie musea, co se odehrávalo za jeho zdmi, odkrýt práci lidí, kteří mu zasvětili svůj život.

Význam Včely Čáslavské tkví v tom, že vznikla roku 1864 jako první takový spolek v Čechách,³ stala se vzorem pro další, a čáslavské museum, jehož budova byla postavena roku 1884, je prvním museum venkovského typu v Čechách. Její předseda Kliment Čermák redigoval vůbec první čistě muzeologický časopis v českých zemích a druhý toho druhu na světě. Bohužel však i přes všechna tato prvenství zůstává Včela téměř bez povšimnutí historiků, neboť o ní dosud nebyla napsána žádná ucelená odborná práce.

V této práci jsem si za cíl vytkla zmapování činnosti a historie Včely Čáslavské. Protože historie spolku je velmi dlouhá a široká, zvolila jsem si pro její zmapování období od vzniku spolku roku 1864 do přelomu let 1916/1917. Toto datum jsem zvolila záměrně, neboť v lednu roku 1917 zemřel Kliment Čermák, dlouholetý předseda, jenž je zcela jistě právem označován za duši spolku. Proto se dá říci, že po jeho smrti nastalo další, už jiné období historie Včely Čáslavské.

---

¹ Jedná se o současný název. Spolek vznikl pod názvem *Archeologický spolek Včela Čáslavská* a později byl název změněn na *Archeologický a musejní spolek Včela Čáslavská*.

² S ohledem na dobový pravopis jsem ve slovech „museum“, „musejní“ apod. zvolila variantu pravopisu se „s“, ale ve slovech „muzejnictví“ a „muzeologie“ jsem se rozhodla s ohledem na čerpání z novější literatury použít pravopisu se „z“. Výjimky tvoří jen citace a originální názvy knih, časopisů apod., uvedených v poznámkovém aparátu nebo seznamu literatury.

³ Vznikla jako první regionální archeologický a musejní spolek v Čechách (stanovy převzala od staršího Archeologického sboru při Museu království Českého)

1. KRITIKA PRAMENŮ A LITERATURY

Prameny a literaturu váží se k této bakalářské práci lze rozdělit do tří okruhů. První okruh tvoří materiály všeobecně se týkající muzejnictví. Dalším okruhem jsou archivní materiály, knihy a články týkající se Včely Čáslavské. A do posledního okruhu patří materiály věnující se velké postavě českého muzejnictví na přelomu 19. a 20. století Klimentu Čermákovi.

Veškeré archivní prameny týkající se Včely Čáslavské nalezneme ve Státním okresním archivu v Kutné Hoře, eventuálně jsou nějaké materiály k dohledání přímo v čáslavském museu. V archivu v Kutné Hoře najdeme i fond Klimenta Čermáka, o kterého se, coby největší osobnost Včely v námi sledovaném období, budeme v této práci zajímat. Materiály o něm dále najdeme také v Literárním archivu Památníku národního písemnictví, kde je k dispozici bohatý fond z jeho pozůstalosti, a též v Městském museu v Čáslavi.

„Jen včelky pospolitý chovají plod, krov spojený i města mají, a žijí pod mocnou zákona vazbou, úctu čijí pro vlast i pro jisté bůžky domácí.“ Tímto Vergiliovým citátem začíná Zápisnice o valných hromadách a schůzích výboru Včely Čáslavské.⁴ Knihu věnoval povstávající Včele Čáslavské roku 1864 Kliment Čermák.⁵ Tato zápisnice je nejucelenějším a nejdůležitějším pramenem pro toho, kdo chce zmapovat historii Včely Čáslavské. Zapisování protokolů o schůzích (valných a výborových) měl na starosti vždy stávající jednatel. Do knihy se vlepovaly rovněž tištěné pozvánky na valné hromady, různé novinové články věnující se spolku apod. Přestože co do zmapování činnosti je tento pramen nedostižný, přeci jen nám nezprostředkuje zcela autentickou atmosféru ve spolku. Tu proto musíme hledat v jiných materiálech.

Nejvhodnějšími z tohoto hlediska jsou různá provolání, přednesy, přednášky, a v neposlední řadě také korespondence, protože právě z archiválií tohoto typu na nás dýchne atmosféra doby a pocity a představy aktérů. Nejvíce se objevuje mezi řádky v různých provoláních, blahopřejných projevech k založení a

---

⁴ SOKA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*

⁵ Kliment Jan Čermák, čáslavský knihař, ředitel Záložny Čáslavské, otec Klimenta Čermáka, předsedy Včely Čáslavské v letech 1891-1917

k jubileu Včely apod.⁶ Jistě neméně důležité jako předchozí prameny jsou především z hlediska statistického stanov Včely,⁷ podpisové knihy návštěvníků musea, příspěvkové knihy, matriky členů a knihy účetní.⁸

Dalším důležitým zdrojem je pak samotná publikační činnost Včely. V letech 1882-1901 vydávala Včela tištěné *Výroční zprávy*, v nichž podával předseda spolku zprávu o stavu spolku, jeho činnosti za uplynulý rok, o členech, o spolkovém jmění, stavu sbírek apod. Ty se poté už nevydávaly samostatně, ale vycházely v rámci dalších publikací, jako byly *Věstník českoslovanských museí a spolků archeologických* nebo *Musejník čáslavský*. Dalšími publikacemi Včely Čáslavské jsou *Českoslovanské letopisy musejní*⁹ vydávané jednatelem Včely Václavem Vladimírem Jeníčkem.

Nasadě je také zmínit dobový tisk a periodika. O Včele se dočteme v *Čáslavských listech*, později přejmenovaných na *Pravdu*,¹⁰ i v *Kutnohorských listech* s přílohou *Čáslavan*. Zde se můžeme dočíst o hojných darech od občanů, všech důležitých akcích pořádaných Včelou, tedy o výletech, výstavách, slavnostech, ale i valných hromadách apod. Poměrně hodně prostoru bylo Včele věnováno v *Památkách archeologických*,¹¹ kde jí, především v prvních letech, než se rozvinula její samostatná publikační činnost, bylo vyhrazeno místo pro publikaci zpráv a kam čteně přispíval svými články i Kliment Čermák. Články o Včele byly publikovány i v jiných dobových periodikách, věnujících se archeologii nebo musejní činnosti, například v *Methodu*, *Archeologických rozhledech*, *Časopisu přátel starožitností*, *Časopisu národního musea* a v dalších.

Z pramenů, z kterých lze čerpat informace o dění v Čáslavi, nesmíme opomenout městské pamětní knihy. Námi sledovaného období se dotýkají čtyři

---

⁶ Fond *Musejní spolek Včela Čáslavská* ve Státním okresním archivu v Kutné Hoře obsahuje například tyto složky: *Z první periody spolku 1864-1876*; *Přípravy k založení spolku a obnovení spolku 1864, 1877*; *Různé pozvánky a provolání 1864-1908*; *Blahopřejné projevy k 25letému jubileu*; *Blahopřejné projevy ke 40letému jubileu* ad.

⁷ SOKA KH, *Musejní spolek Včela Čáslavská, Stanovy Včely: 1864, 1881, 1890, 1913*

Stanovám Včely bude věnována samostatná kapitola

⁸ SOKA KH, *Musejní spolek Včela Čáslavská, Pamětní kniha podpisová Včely 1883-1929, Matrika členů musejního spolku 1864-1941, Účetní knihy 1882-1897, 1898-1927*

⁹ Všem těmto čtyřem zmíněným publikacím Včely bude věnován prostor v samostatných kapitolách

¹⁰ *Čáslavské listy*, resp. *Pravda* byly politickým týdeníkem o čáslavském okresu vycházejícím zpravidla každou sobotu (pátek) od roku 1882

¹¹ *Památky archeologické a místopisné* jako odborné periodikum vycházely od roku 1854 pod patronací Archeologického sboru při Museu království Českého nákladem Matice české

z nich.¹² Městským letopiscem byl roku 1875 jmenován Kliment Čermák, ředitel měšťanské a dívčí školy, pozdější jednatel a poté i předseda Včely Čáslavské. Ten tedy začal s psaním první čáslavské pamětní knihy, a podle svých slov pokračoval v jejím psaní až do roku 1901. Po něm byl letopiscem jmenován Josef Dlabáček a roku 1905 V. V. Jeníček. Nicméně jak se dočteme v úvodu ke třetí knize, byly zápisy pamětí Čáslavi vedeny jen do roku 1897, a až po dlouhých třiceti letech se v zapisování událostí pokračovalo, když byl roku 1927 pověřen úkolem dodatečně sepsat události Čáslavi Emanuel Chramosta.

Museím a musejním spolkům se na počátku 20. století věnoval Karel Václav Adámek, jeden ze zakladatelů *Společnosti přátel starožitností*, rodák z Hlinska a velký muž české historické a archeologické vědy a muzejnictví.¹³ Několik let pracoval na sepsání díla o všech museích a musejních společnostech v českých zemích. Protože spolupracoval přímo s činiteli těchto museí, jsou materiály dochované v Rodinném archivu Adámků z Hlinska cenným zdrojem informací, mimo jiné i o Včele Čáslavské.¹⁴

Muzeologií a muzejnictvím se v českém prostředí zabýval v 50. letech 20. století Jiří Neustupný v knize *Otázky dnešního muzejnictví*.¹⁵ Odborníkem na téma českého muzejnictví na sklonku 19. století je nepochybně také Jiří Špět, autor učebnice *Přehled vývoje českého muzejnictví*,¹⁶ který v *Musejní a vlastivědné práci*¹⁷ publikoval mnoho článků, které se týkaly kromě počátků českého muzejnictví všeobecně i přímo Včely Čáslavské.¹⁸ V *Musejní a vlastivědné práci* o

---

¹² *Stará památní kniha král. kraj. m. Čáslavi až do roku 1852; Nová památní kniha král. města Čáslavě od roku 1850; Paměti města Čáslavě, kniha III. od roku 1898-1908; Paměti města Čáslavě, kniha IV. od r. 1909 do r. 1918*

¹³ FORST, V. a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. Díl I. A-G*. Praha: Academia, 1985. str. 35-36

¹⁴ NA v Praze, Rodinný archiv Adámků z Hlinska, karton č. 66, 95

¹⁵ NEUSTUPNÝ, J. *Otázky dnešního muzejnictví*. Praha: Orbis, 1950.

¹⁶ ŠPĚT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví I. (do roku 1945)*. Brno: MU, 2003.

¹⁷ *Musejní a vlastivědná práce* je časopis Národního musea zabývající se převážně muzejnictvím, vycházející od roku 1963 a navazující na dlouholeté zkušenosti *Časopisu Společnosti přátel Starožitností*

¹⁸ Jmenovitě: *K některým problémům dějin našeho muzejnictví*, In: MVP 1964, 2; *K vývoji vztahů mezi Národním muzeem a venkovskými muzei do let devadesátých*, In: MVP 1965, 3; *Úvahy o koncepci našeho muzejnictví na sklonku 19. století*, In: MVP 1967, 5; *K historii a profilu našich nejstarších muzeologických časopisů*, In: MVP 1968, 6; *Výstavní ruch let devadesátých a jeho význam pro rozvoj regionálního muzejnictví*, In: MVP 1971, 9; *Ke vzniku a programu našich nejstarších regionálních muzeí*, In: MVP 1972, 10; *Muzeologické názory Klimenta Čermáka*, In: MVP 1977, 15; *Národopisná výstava československá 1895 a regionální muzea*, In: MVP 1985, 23.

Včele publikoval také Václav Pubal. Jeho článek *Včela Čáslavská a její přínos k rozvoji českého muzejnictví v 80. a 90. letech 19. století*¹⁹ je jedním z mála, který se tematicky věnuje výhradně Včele Čáslavské. Článků o Včele je opravdu málo, vesměs se jedná o krátká shrnutí vydávaná při příležitosti výročí založení. Takto byl roku 1984 v MVP publikován článek Soni Dedíkové, ředitelky čáslavského musea, *120. výročí založení musejního a archeologického spolku „Včela Čáslavská“ a 100. výročí postavení musejní budovy*²⁰ a roku 1995 článek Petra Charváta, současného předsedy Včely, *Sto třicet let od založení musejního a vlastivědného spolku „Včela Čáslavská“*.²¹ Kratičký článek o historii Včely najdeme i v *Čáslavském sborníku* vydaném u příležitosti 100 let od Palackého sjezdu českých archeologů a spolků musejních.²²

V čáslavské musejní knihovně je k dispozici kromě již zmíněných publikací vydaných Včelou Čáslavskou též seminární práce Oty Minaříka s názvem *Historie Čáslavského musea: Musejní a vlastivědný spolek „Včela Čáslavská“* z roku 2001. Práce mapuje celou historii spolku, v úvodu se zabývá i vývojem českého muzejnictví, v závěru vyzdvihuje úlohu a význam spolku z hlediska českého muzejnictví, nicméně práce, co do obsahové i formální stránky, nedosahuje úrovně odborné práce, jež by si Včela zasloužila.

Co se týče archivních materiálů týkajících se osoby Klimenta Čermáka, je jeho fond trochu nelogicky rozdělen do tří částí, které by, podle mého názoru, měly být spíše pohromadě.²³ Jako vodítko pro zorientování se v Čermákově bohaté

---

¹⁹ článek vyšel v MVP 1964, 2.

²⁰ DEDÍKOVÁ, Soňa. *120. výročí založení musejního a archeologického spolku „Včela Čáslavská“ a 100. výročí postavení musejní budovy*, In: MVP 1884, 22, str. 158-159

²¹ CHARVÁT, Petr. *Sto třicet let od založení musejního a vlastivědného spolku „Včela Čáslavská“*, In: MVP 1994, 33, str. 47-48

²² VANĚČKOVÁ, Jana. *Včela Čáslavská – tradice a současnost*, In: Čáslavský sborník. Sborník příspěvků přednesených na semináři k příležitosti 100 let od Palackého sjezdu českých archeologů a spolků musejních, Čáslav 21. -23. října 1998. Čáslav 2000.

²³ První *Osobní fond Klimenta Čermáka* je umístěn ve Státním okresním archivu v Kutné Hoře, kde je materiál z let 1874-1916 rozdělen do tří skupin: I. Životopisní materiál, II. Korespondence a III. Vědecká, odborná a literární činnost; druhý *Osobní fond Klimenta Čermáka (1852-1917)* je umístěn v Literárním Archivu Památníku národního písemnictví a obsahuje přijatou i odeslanou korespondenci, vlastní i cizí rukopisy, pracovní materiály a tisky; třetí *Osobní fond Klimenta Čermáka* je přístupný v Městském muzeu a knihovně Čáslav, v literárním oddělení, a obsahuje kromě korespondence, poznámkových sešitů, rukopisů, novinových výstřižků i několik školních sešitů a rodinných fotografií. Mnohdy tyto fondy obsahují podobné soubory materiálů, které by měly a mohly být zařazeny pohromadě (například korespondence, poznámky, rukopisy týkající se stejných věcí apod.)

literární činnosti poslouží slovníková publikace *Biografický slovník českých, moravských a slezských archeologů*,²⁴ ve které najdeme přehled jím napsaných děl, stejně jako v *Lexikonu české literatury*.²⁵ Některé z nich jsou dostupné v čáslavském museu nebo v kutnohorském archivu, ostatní lze získat v Národní knihovně ČR, kde jsou uloženy v archivním fondu 19., eventuálně 20. století. Rukopisy některých z nich lze dohledat v osobním fondu Klimenta Čermáka v archivu v Kutné hoře nebo v Literárním archivu PNP, kde mimo rukopisů jeho článků, studií a divadelních her najdeme i bohatou korespondenci. Jakožto průkopníkovi v oblasti psaní archeologických povídek pro mládež je Čermákovi věnovaná obsáhlá kapitola v knize *Bohové, hroby a učitelé*.²⁶ Čermák byl opravdu velmi plodným autorem, obšírněji se budu jeho literární tvorbě věnovat až v přímo jemu věnované kapitole.

---

²⁴ SKLENÁŘ, K. *Biografický slovník českých, moravských a slezských archeologů*. Praha: Libri, 2005, str. 112-114

²⁵ FORST, V. a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 1. A-G. Praha: Academia, 1985, str. 441-443

²⁶ SKLENÁŘ, K. *Bohové, hroby a učitelé. Cesty českých spisovatelů do pravěku*. Praha: Libri, 2003.

2. VZNIK A ROZVOJ ČESKÉHO MUZEJNICTVÍ

Ještě než se zaměříme na historii jednoho konkrétního musejního spolku, měli bychom si něco říci o vzniku a rozvoji českého muzejnictví vůbec. Zajímat nás budou předpoklady vzniku muzeí, vznik a rozvoj regionálního muzejnictví, vliv výstav (Jubilejní z roku 1891 a Národopisné z roku 1895) a sjezdů českých archeologů a musejních spolků (roku 1893 v Hlinsku, roku 1898 v Kutné Hoře a roku 1908 v Praze) na regionální muzejnictví.

2.1 Předpoklady vzniku muzeí

Při hledání kořenů muzejnictví se nejprve vraťme do feudálních dob, kdy se setkáváme se sběratelskou vášní jednotlivců (především z řad vládnoucích vrstev a šlechticů), jimž sbírky sloužily kromě sběratelské vášně i k politické reprezentaci. Zlom v pojetí sbírek nastává v 18. století, když s novými myšlenkovými proudy osvícenství přichází potřeba vědeckosti sbírek. Středem zájmu sběratelů se stávají především přírodniny. Záměrně budované sbírky přírodnin se nyní stávají základem vzdělávací a badatelské činnosti. Z tvůrců prvních systematických sbírek jmenujme alespoň takové osobnosti, jakými byl hrabě František Josef Kinský nebo Ignác Born. Ani sbírky umělecko-historické nezůstaly pozadu, významnými sběrateli byli například hrabě František Šternberk nebo hrabě František Antonín Kolovrat. U sběratelské činnosti ale v této oblasti přetrvával tradiční ráz.

Přestože sbírky na přelomu 18. a 19. století začínají mít charakter skutečně ucelených souborů, soustavně doplňovaných a uspořádaných v souladu s dobovými vědeckými poznatky, musejního rázu sbírky nabývají až tehdy, když dochází k jejich zpřístupnění užšímu či širšímu okruhu zájemců, kteří za sbírkami nepřicházejí z důvodu potěšit se z nich, ale z důvodu studovat je a doplnit si na základě praxe své předchozí znalosti získané četbou. V tento moment se objevuje vedle principu sběratelství jako jeho rovnocenný partner princip naukově vzdělávací. Nyní můžeme mluvit o vzniku muzeí, protože zárodky muzeí netvoří předměty samy, ale až jejich uspořádání.

Dalším zdrojem, z něhož se rodí muzejnictví, je pedagogicko-didaktický princip, stojící na zásadě názornosti. Jako soubory názorných pomůcek při demonstraci předmětů ve výuce začaly vznikat školní kabinety, jejichž vznik a rozvoj opět souvisí s rozvojem přírodních věd a jejich výuky v 18. století. Jedním z takto vzniklých kabinetů bylo i *Matematické museum* založené roku 1722 v Klementinu, jehož sbírky se později staly součástí sbírek *Královské české společnosti nauk*. Během let tyto kabinety jako soubory učebních pomůcek, mezi nimiž zvláštní postavení zaujímaly kabinety mechanické, později technické, nabývaly vedle původního praktického zaměření i hodnoty historické, a tak vznikaly zárodky budoucích, především technických museí.²⁷

Učené společnosti, jež byly badatelskými středisky, si kladly významné vědecké úkoly, ale mnohdy některé z nich nemohly dokončit. Na počátku 19. století začaly tyto úkoly přejímat vznikající musea jako nová střediska vědecké práce. Vědeckými ambicemi museí bylo systematické shromažďování sbírek a vytváření ucelených kolekcí ze všech oblastí přírodních i historických věd. Při zakládání museí měl velký vliv také politický zájem, neboť musea měla pomoci zakladatelům z řad šlechticů posilovat postavení šlechty v jednotlivých zemích habsburské monarchie – proto byla první musea spíše koncipována jako musea zemská.²⁸

2.2 Období hegemonie zemských museí

Jako první v habsburské monarchii vzniklo roku 1811 *Štýrské národní museum Joanneum*, jehož organizace byla zemsky patriotická. Oproti tomu Slezské museum v Opavě nevznikalo jako zemský ústav, ale jako ústav gymnaziální; jeho vznik byl nešlechtický. Roku 1814 se v budově opavského gymnázia konala výstava, jež měla tak vysokou úroveň i ohlas, že se stala předmětem zájmu i samotného císaře Františka I. Žádost o uznání těchto sbírek jako vlastivědného musea podaná již roku 1815 byla různě popotahovaná, tudíž souhlas gubernia se zřízením *Gymnaziálního musea* pochází až z roku 1820. V moravském centru podává návrh na zřízení musea *Moravskoslezská společnost na podporu zemědělství, přírodoznanství a vlastivědy* roku 1816. Císařem byl vznik musea

²⁷ ŠPĚT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví*, str. 10-14

²⁸ ŠPĚT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví*, str. 15-16

potvrzen roku 1817. Na rozdíl od toho opavského bylo *Moravské museum* potvrzeno jako zemské. Cíle si kladlo spíše sběratelské a výzkumné než výchovné a vzdělávací.²⁹

Čelné postavení ve vývoji českého muzejnictví ale zaujímá Národní museum v Praze.³⁰ Mluvčím výzvy k jeho zřízení se stal roku 1818 nejvyšší purkrabí František Antonín Kolovrat. V opozici vůči němu stála koncepce mladé inteligence v čele s Josefem Jungmannem. Za cíl si museum kladlo být museem nejen historickým, ale i přírodovědným, průmyslovým a technickým. Sběratelská činnost neměla být úkolem jediným, neboť posláním musea měly být i ochránářství a osvětová práce. Přírodní vědy už byly v této době konstituovány, tudíž problémy se sbírkami nebyly, oproti tomu sbírkové předměty historické se povětšinoujevily jen jako jednotliviny, které nedokázaly dokumentovat souvislý historický vývoj. Hmotné zabezpečení musea i péči o sbírky převzala *Společnost Vlasteneckého musea v Čechách*, ustavená roku 1822. Od ostatních zemských museí se Národní odlišovalo prohlášením sbírek za „nedělitelné“ a „nezcizitelné“ a jejich označením za „majetek českého národa“.³¹ Brzy se probudil zájem veřejnosti a vlastenců, kteří dali Museu nový ráz. Roku 1827 byl založen *Časopis vlasteneckého musea*, nejstarší a dodnes vycházející revue (z počátku vydávaný v české i německé variantě), jehož iniciátorem byl František Palacký, a který přispěl k popularizaci Národního musea. Návštěvnost musea nebyla příliš veliká. V očích veřejnosti byla hlavním reprezentantem musea *Matice česká*, jež se stala předním vydavatelstvím předběžné doby. Velké proslulosti dosáhla musejní knihovna vedená Václavem Hankou, která se stala centrem českého vědeckého života. Roku 1841 se stal jednatelem *Společnosti Vlasteneckého musea* František Palacký, který ihned vytyčil podrobný program reorganizace musea, neboť chtěl z Musea učinit instituci národní. Palacký rozlišoval mezi aktivním a pasivním nárůstem sbírkového fondu, dával přednost systematickému záměrnému získávání předmětů danou koncepcí musea. Postavil se proti přebudování musea na vědecký ústav, neboť to náleží *Královské společnosti nauk*. Museum má podle něj být „vědeckým obrazem vlasti“, má poučovat, ale vyučování není jeho primárním úkolem. Palackého koncepc

²⁹ ŠPĚT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví*, str. 16-18

³⁰ Název *Musea království Českého* se během let několikrát změnil, pro zjednodušení používám jednotné, i když nepřesné označení Národní museum, dále NM

³¹ Toto bylo prohlášeno ve stanovách v §21; viz Špět, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví*, str. 21

spojující praktické znalosti a teoretické úvahy, získala obecnou platnost, co se týče muzeologických prvků, a stala se jedním z východisek programu později vznikajících regionálních muzeí.³²

V 60. letech, po období rozmachu, kdy bylo NM hegemonelem a centrem veškerého vědeckého ruchu, nastává jeho útlum. Bylo to způsobeno několika faktory: museum řešilo jak hmotné problémy (jako byl nedostatek subvencí, neexistence vhodné musejní budovy), tak i otázky personální, což se týkalo ne tak přírodovědeckého ústavu, kde působily osobnosti jako Antonín Frič, Ladislav Čelakovský, Emanuel Purkyně a další, ale především v oblasti historických a společenských věd. Navíc po obnovení ústavnosti se společenské dění soustředilo též v jiných institucích, jako byly Umělecké besedy, Sokol a další. Museum také stále více ztrácelo spojení s pražskou univerzitou, a poté v boji o pravost rukopisů ztrácelo vědeckou autoritu a pomalu se stávalo spíše konzervativním a staromilským ústavem.³³

2.3 Počátky regionálního muzejnictví

První myšlenka na zřízení krajinských muzeí jako protějšku zemským muzeím, přišla hned na počátku 19. století, ale tehdy ještě neuzrál čas pro jejich realizaci.³⁴ Vznik regionálního muzejnictví klademe až do šedesátých a sedmdesátých let. Předpoklady lze mimo jiné spatřovat v uvolnění politické situace i ve vydání společovacího zákona, na jehož základě došlo k oživení spolkové činnosti. Dalším faktorem byl hospodářský rozvoj, kdy při stavbě silnic a železnic docházelo k nálezům cenného archeologického materiálu. Opomenout nesmíme ani mohutný nacionalismus a probouzející se lokální patriotismus, který vedl k přesvědčení o nutnosti shromažďovat sbírky k výchovným účelům.³⁵

Jiří Špét vymezuje nejstarší vývojové období českého regionálního muzejnictví léty 1860-1890, tj. od obnovení ústavnosti do příprav na pražskou Jubilejní výstavu. V této době vzniklo celkem 49 muzeí a musejních spolků

---

³² ŠPÉT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví*, str. 18-25

³³ ŠPÉT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví*, str. 29-32

³⁴ ŠPÉT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví*, str. 32

³⁵ ŠPÉT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví*, str. 33

regionálního typu, z toho 37 českých.³⁶ „Podněcovateli vzniku muzeí nebo jejich přímými zakladateli a organizátory byli ve všech případech vzdělání ekonomicky i společensky renomovaní příslušníci české buržoazie, zejména obchodníci a řemeslníci, a nemalou úlohu sehráli při tom i učitelé a profesoři, popř. ostatní příslušníci domácí inteligence (advokáti, lékaři, uvědomělí kněží atd.).“³⁷ Špět si také všímá místa vzniku nejstarších regionálních muzeí. Říká, že musea vznikala sice ve městech různě početných, ale ve městech s živou kulturní tradicí, která již v té době měla vyšší školu (gymnázium nebo reálku), jejíž učitelé stáli právě i u kolébky musea, i rušný spolkový život (divadelní, literární a pěvecké spolky, Sokol apod.).³⁸ Když se zadíváme na pomyslnou mapku, kde všude musea vznikala, nemůžeme si nevšimnout, že mimořádně silnou musejní koncentrací vykazují východní Čechy. To je patrně dáno i tím, že ve východních Čechách byla v první polovině 19. století silná obrozenecká tradice (před rokem 1848 se z těchto oblastí rekrutovali nejhorlivější spolupracovníci NM a přispěvatelé Matice české), která zde patrně přežívala i v druhé polovině století, byť již v trochu jiné podobě.³⁹ V první vývojové fázi Špět rozlišuje dva typy regionálních muzeí:

1. Musea zakládaná jako střediska výzkumu a ochranné péče
2. Musea zakládaná jako instituce osvětové, těsně spjaté s potřebami škol a cíli lidovými a vzdělávacími

První typ představovala *Včela Čáslavská*, jež byla určitou kopií Archeologického sboru NM. Těžiště její činnosti spočívalo ve výzkumné práci a vytváření systematických sbírek. Příkladem druhého typu muzeí, jejichž sbírky měly zvyšovat názornost výuky na školách, byla *Musejní společnost v Chrudimi*, ustavená roku 1866 s úkolem zřídit Městské museum při chrudimských školních

---

³⁶ Výčet těchto muzeí s daty vzniku je uveden v: Špět, J.: *Přehled vývoje českého muzejnictví*, str. 34, *Ke vzniku a programu našich nejstarších regionálních muzeí*, str. 18. Rozvoj českých muzeí s daty vzniku také v: JENÍČEK, V. V. *ČLM I*, str. 250-260

³⁷ ŠPĚT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví*, str. 34-35 a *Ke vzniku a programu našich nejstarších regionálních muzeí*, str. 19; *Včela* je zářným příkladem tohoto tvrzení, neboť v prvním výboru byli advokát, učitel a katecheta.

³⁸ ŠPĚT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví* str. 35, *Ke vzniku a programu našich nejstarších regionálních muzeí*, str. 19

³⁹ ŠPĚT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví*, str. 35-36, *Ke vzniku a programu našich nejstarších regionálních muzeí*, str. 20

ústavech.⁴⁰ Vlivem neklidným politických poměrů a hospodářské krize nenašlo ale úsilí čáslavských a chrudimských vlastenců následovníků. Až v druhé polovině 70. let vznikají musea další. V nich už se spojuje jak prvek výzkumný, tak vzdělávací. Prototypem tohoto musea se stává museum v Hlinsku.⁴¹ Vedle českých museí vznikala samozřejmě i musea ryze německá. Musea vznikala i na Moravě, ale zde byl díky politické a národnostní situaci vývoj muzejnictví do 90. let 19. století pomalejší než v Čechách.⁴²

Společným rysem nejstarších regionálních museí je jejich vlastivědné zaměření, obracející se sběrnou a zájmovou sférou do oblasti historických věd, přírodních věd a zpočátku i k technickoprůmyslové tematice.⁴³ V počátcích se jejich hlavním úkolem stalo probuzení zájmu o předměty musejní hodnoty, vytváření vztahu k nim a úsilí o jejich záchranu. Šlo o úsilí zaměřené regionálně s jasnými výchovnými cíli.⁴⁴

Vznikající regionální musea nechtěla konkurovat NM, naopak chtěla ho spíše doplňovat. Do svých stanov přidávala odstavec o spolupráci a těsných vazbách s NM. To se je ještě v 70. letech snažilo podporovat, zejména *Archeologický sbor* a jeho *Památky archeologické* vedené Josefem Smolíkem jim nabízely pomoc. Smolík obecně podněcoval decentralizační tendence v českém muzejnictví, když doporučoval zakládat krajinská musea, jež by vůči NM nebyly v podřízeném, ale v rovnocenném vztahu.⁴⁵ Otázka organizace museí se v zemském sněmu naplno rozhořela až v 90. letech v souvislosti s přípravami obou výstav. Vyvstala proti sobě dvě různá pojetí našeho muzejnictví, a to centralistické a decentralistické. První z názorů zastával především Lubor Niederle. Říkal, že venkovská musea by měla být jen sběratelskými ústavy a sbírky by měla odevzdávat ústřednímu museu, neboť roztržitost materiálu ztěžuje studium a vědeckou práci. Zastáncem decentralizace naopak byl Karel Václav Adámek, jenž chtěl nechat zřídit místní, okresní a zemské musejní komise. Svě podněty

---

⁴⁰ ŠPĚT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví*, str. 38, *Ke vzniku a programu našich nejstarších regionálních muzeí*, str. 88

⁴¹ ŠPĚT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví*, str. 38-39

⁴² ŠPĚT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví*, str. 39-40

⁴³ Technicko-průmyslové a umělecko-průmyslové muzejnictví nechávám v této práci stranou.

⁴⁴ ŠPĚT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví*, str. 37

⁴⁵ ŠPĚT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví*, str. 40-41

k organizaci museí a muzejnictví celkově přednášel a prosazoval na sjezdech muzejních spolků.⁴⁶

2. 4 Výstavní ruch let devadesátých a jeho význam pro regionální muzejnictví⁴⁷

K oběma výstavním akcím, Jubilejní výstavě z roku 1891 i Národopisné výstavě z roku 1895, se po řadu měsíců upínala pozornost celé české veřejnosti. Jejich význam tkvěl především v tom, že probouzely u lidí zájem o kulturní hodnoty, a tak účinně přispívaly k hlubšímu pochopení významu starožitností a památek lidového umění.⁴⁸

Jubilejní výstava měla charakter zemský, a protože se jí odmítli zúčastnit Němci, stala se výstava manifestací hospodářských úspěchů české buržoazie, které se na výstavě dostalo příležitosti ukázat světu výsledky svého snažení, a právě proto měla výstava i retrospektivní ráz. Velký význam pro rozvoj českého muzejnictví, zejména národopisu, měla *Česká chalupa*, která rozvíjela podněty o památkovém ochranářství. Po úspěchu výstavy se zrodila myšlenka zachovat její soubor jako celek i pro budoucnost. Ředitelem NM F. A. Šubertem byla založena národopisná korporace, k uspořádání výstavy a založení Národopisného musea.⁴⁹

Při přípravách Národopisné výstavy se uplatnily především krajské výbory a regionální musea. Výstava velmi přispěla k probuzení zájmu o lidovou kulturu a podporovala zakládání místních muzejních spolků a museí. V letech 1891-1894 vzniklo u nás celkem 34 regionálních museí jako důsledek předchozích místních národopisných výstav (v letech 1892-1895 se jich u nás uskutečnilo 174), dalších 19 jich přibýlo bezprostředně po výstavě.⁵⁰ Celkově v 90. letech 19. století vzniklo 137 nových museí.⁵¹

---

⁴⁶ ŠPĚT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví*, str. 48-49

⁴⁷ Název kapitoly převzat z článku Jiřího Špěta: *Výstavní ruch let devadesátých a jeho význam pro regionální muzejnictví*, In: MPV 1971, 9, str. 13-22

⁴⁸ ŠPĚT, J. *Výstavní ruch let devadesátých a jeho význam pro regionální muzejnictví*, str. 13

⁴⁹ ŠPĚT, J. *Výstavní ruch let devadesátých a jeho význam pro regionální muzejnictví*, str. 13-16

⁵⁰ ŠPĚT, J. *Výstavní ruch let devadesátých a jeho význam pro regionální muzejnictví*, str. 19

⁵¹ ŠPĚT, J. *Národopisná výstava československá 1895 a regionální musea str. 85*

Tak vysoký počet regionálních muzeí posiloval jejich postavení a význam, proto se s nimi pro další vývoj muselo počítat jako s hybnou silou české muzejní práce. Ač bylo NM také proklamováno jako museum vlastivědného typu, nepostavilo se do čela regionálních muzeí, nesnažilo se je usměrňovat a řídit, jak si to zpočátku regionální musea sama přála, a tak regionální musea byla ve své organizaci odkázána sama na sebe.⁵²

2. 5 Sjezdy českých archeologů a muzejních spolků

Důležitým mezníkem v rozvoji regionálního muzejnictví byly sjezdy muzejních spolků, kde přední osobnosti muzejních spolků rokovaly o muzejních otázkách, o současném stavu muzejnictví, přednášely se různé referáty, a především návrhy na jeho novou organizaci. První sjezd se konal roku 1893 v Hlinsku u příležitosti konání místní Národopisné výstavy.⁵³ Na sjezdu bylo proklamováno právo na existenci regionálních muzeí, které nekonkurují NM, ale doplňují jej, mají pro daný region stejný význam jako ústřední museum pro celou zemi. Byla vydaná rezoluce dožadující se právního i hmotného zabezpečení ochrany památek a opatření směřující k zlepšení stavu muzejnictví, „*aby doplněny byly spolky muzejní české a zorganizovány na stejných základech, jakož i aby byl vytknut poměr mezi Museem království českého a muzejními spolky krajinskými na základě dělby práce kotvící ve vzájemné součinnosti a podpoře, [...] aby byly pořádány občasně sjezdy muzeí českých a přátel vlastivědy československé, při nichž by se rokovalo o časových otázkách muzejních.*“⁵⁴ I když úkoly určené sjezdem nebyly splněny, podstatné bylo, že zde regionální musea poprvé vystoupila jako samostatný činitel. Propast mezi NM a venkovskými muzei, způsobená i nezájmem a neúčastí NM na Národopisné výstavě, se prohlubovala. Nyní již bylo jasné, že venkovská musea půjdou vlastní cestou, paralelně k NM jako jeho rovnocenný partner.⁵⁵

---

⁵² ŠPĚT, J. *Výstavní ruch let devadesátých a jeho význam pro regionální muzejnictví*, str. 19

⁵³ Sjezd muzejních spolků, odborů Národopisní výstavy československé a přátel vlastivědy konaný 15. 8. 1893 v Hlinsku

⁵⁴ *Okresní národopisná a průmyslová výstava a sjezdy ve Hlinsku konané roku 1893*, Chotěboř 1893, str. 16

⁵⁵ ŠPĚT, J. *Přehledné dějiny českého muzejnictví*, str. 50-51

Na hlinecký sjezd o pět let později roku 1898 navázal Sjezd musejních spolků v Kutné Hoře.⁵⁶ Tento sjezd už přímo potvrdil rovnoprávnost regionálních museí s museem zemským.⁵⁷ K. V. Adámek ve svém projevu přesně kategorizoval jednotlivé typy museí a jejich úkoly. Důležité bylo ale vytvořit organizační zabezpečení. Kliment Čermák proto navrhoval zřízení zemské musejní rady, jež by jako sbor odborníků řešila teoretické i praktické otázky muzejnictví.⁵⁸ S návrhem na organizaci muzejnictví přišel i V. V. Jeníček,⁵⁹ ale ani jeden návrh nebylo možné uskutečnit. Byla přijata rezoluce, v níž účastníci sjezdu „*pokládají za důležité, aby byla zákonně upravena záchrana památek starodávných a uměleckých a aby byla provedena všeobecná i trvalá svépomocná organisace vlastivědné činnosti v zemích koruny české.*“⁶⁰ Hlavním požadavkem rezoluce se staly: zákonný zákaz vývozu památek, zákonná úprava ochrany stavebních památek, zákonná úprava součinnosti musejních sborů, vypracování vzorových stanov a řádů krajinských museí, vytvoření výročních statistik a zpráv o činnosti veškerých museí, a v neposlední řadě, a aby snahy o organizaci byly šířeny pomocí přednášek, časopisů, výstav a sjezdů.⁶¹ Na konci rezoluce je vysloveno přesvědčení, že „*musejní spolky a musea v zemích koruny české a všichni přátelé vlastivědy československé budou horlivě při řešení těchto úkolů kulturních spolupůsobiti, zmocňujeme Společnost přátel starožitností v Praze, aby usnesení tato provedla, a aby příslušné žádosti, stanovy, řády vypracovala, další společnou činnost řídila a ve vhodné době opět sjezd musejní svolala.*“⁶²

Úkolu shromáždit statistický materiál ke zpracování a vydání jako základu dalšího rozvoje českého muzejnictví se chopil K. V. Adámek. Musea však na zaslané dotazníky odpověděla jen zčásti, takže akce nemohla být dovedena do úspěšného konce.⁶³ Protože se nedařilo splnit úkoly vytčené kutnohorským

---

⁵⁶ SJEZD Českých archaeologů a spolků musejních, konaný 27. a 28. srpna 1898 na Horách Kutných. Zpráva, kterouž z usnesení sjezdu podává Společnost přátel starožitností českých v Praze. V Praze, 1898. Nákladem Společnosti přátel starožitností českých v Praze. Tiskem F. Šimáčka.

⁵⁷ ŠPĚT, J. *Výstavní ruch let devadesátých a jeho význam pro regionální muzejnictví*, str. 19

⁵⁸ ČERMÁK, K. *O radě musejní*, In: Sjezd, str. 24-25

⁵⁹ JENÍČEK, V. V. *O organizaci musejních spolků československých*, In: Sjezd, str. 26-27

⁶⁰ Sjezd, str. 18

⁶¹ Sjezd, str. 18-19

⁶² Sjezd, str. 19

⁶³ ŠPĚT, J. *K historii a profilu našich nejstarších muzeologických časopisů*, str. 163; dotazníkové materiály jsou uloženy v Národním archivu v RA Adámků z Hlinska, karton č. 66 a 67

sjezdem, nebyl po dlouhá léta žádný další uspořádán.⁶⁴ Tak se třetím sjezdem českých archeologů a spolků musejních stal až *Sjezd na ochranu památek v Praze*, pořádaný ve dnech 27. až 29. září 1908.⁶⁵

Kromě sekce památkové, v níž se mimo jiné řešil *Význam boje za Starou Prahu*,⁶⁶ byl sjezd rozdělen do sekce prehistorické, rokující například *O názvosloví české předhistorie*,⁶⁷ a do sekce musejní, kde se opět řešila především organizace muzeí československých. Usneseno bylo: „*Činnost odborná muzeí a spolků musejních v zemích koruny české budiž sjednocena a řízena ústřední radou musejní, jež by též dbala o odborný návod správcům musejním po stránce technické.*“⁶⁸ K vytvoření sjezdem navrhované Ústřední musejní rady a Svazu muzeí ale došlo až o jedenáct let později.⁶⁹

Jiří Špět si při hodnocení snah o organizaci českého muzejnictví všímá, že se při jednáních a diskuzích začínají projevovat rozpory mezi starší, *poněkud romantizující a polyhistoricky laděnou generací vzdělaných laiků*, kteří do této doby stáli v centru musejního ruchu, a nastupující novou generací, kterou tvořili již vzdělaní odborníci. Tyto dvě skupiny chápaly funkci, poslání a organizaci muzeí poněkud jinak. Mladší generace ji chápala moderněji a ve větší souvislosti s dobovými společenskými proměnami a usilovala o to, postavit práci v muzeích na pevném organizačním řádu, čímž umožnit rozvoje vědecké práce.⁷⁰

---

⁶⁴ V plánu bylo sjezdy pořádat každých pět let.

⁶⁵ *Sjezd na ochranu památek v Praze roku 1908* In: ČLM II. V Čáslavi 1910.

⁶⁶ Takto zněl jeden z několika na Sjezdu přednesených referátů.

⁶⁷ Znění příspěvku Klimenta Čermáka na tomto sjezdu.

⁶⁸ *Sjezd na ochranu památek*, In: ČLM II, str. 95

⁶⁹ ŠPĚT, J. *K historii a profilu našich nejstarších muzeologických časopisů*, str. 165

⁷⁰ ŠPĚT, J. *Přehled vývoje českého muzejnictví*, str. 56

3. KULTURNÍ DĚNÍ V ČÁSLAVI V DRUHÉ POLOVINĚ 19. STOLETÍ A NA POČÁTKU 20. STOLETÍ

I v Čáslavi se v polovině 19. století setkáváme s obrozeneckými tendencemi. „*Národní probuzení dosti brzo působením vzdělaných vlastenců docíleno. [...] Pater Alois Ladislav Janata shromáždil kolem sebe družinu vlastenců zejména: A. Ludmana, oficiála berního úřadu, Karla barona Villaniho, důstojníka, Jana Železného, správce důchodu městského, Václava Vášu, knihkupce, Jana Teicha, později městského radu, knihaře Klimenta Čermáka, kteří všichni rozmluvami nadšenými, veřejnými představeními divadelními i hudebními obecenstvo naváděli vážiti si své mluvy mateřské.*“⁷¹ Již roku 1841 byl ve městě založen *Spolek divadelní*. Ten poté následovaly spolky další, neboť doba, jež nastala krátce po skončení bachovského absolutismu, vzniku různých spolků přála. Spolků vznikla celá řada, jmenujme alespoň ty, co měly v 60. letech 19. století co dočinění s kulturním děním města. Roku 1860 byl založen pěvecký spolek *Kovář*, o rok později vznikla *Čtenářská beseda*, jež povstala z bývalého kasina.⁷²

Děním ve městě otrásla dne 28. května roku 1841 nešťastná událost. Vyhořela kostelní věž děkanského chrámu sv. Petra a Pavla.⁷³ Následná restaurace kostela, končící slavnostním svěcením kříže na věži roku 1863, zapříčinila, že se v Čáslavi pozornost obrátila ke starým památkám, které by si podle místních zasloužily ochranu a péči. Tak vznikl roku 1864 *Archeologický spolek Včela Čáslavská*. Ten se po dvě léta těšil nebývalému rozkvětu. Bohužel pak přišel válečný rok 1866, který se Čáslavska přímo dotkl, a spolkový život ve městě na krátko utichl. V letech 1867-1869 se dočkal *Divadelní spolek* postavení *Dusíkova divadla*, ve kterém se nacházela i místnost pro *Čtenářskou besedu* a *Zpěvácký spolek Kovář*.⁷⁴ Stavba divadla se ale stala osudnou právě pro *Včelu Čáslavskou*, neboť k divadlu směřovala v samém závěru 60. let pozornost všech vlastenců ve městě.⁷⁵

⁷¹ *Stará památní kniha král. kraj. m. Čáslavi, až do roku 1852*, str. 246

⁷² SOKA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, úvod

⁷³ *Stará památní kniha král. kraj. m. Čáslavi, až do roku 1852*, str. 247

⁷⁴ SOKA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. I.

⁷⁵ *Nová památní kniha král. města Čáslavě od roku 1850*, str. 67

Spolkový život byl ve městě velmi čilý. Kromě již zmíněných spolků jmenujme alespoň několik nejdůležitějších: *Sokola*, *spolek hospodářský*, *pěvecký spolek Vlastimilu*, *spolek vojenských vysloužilců*, *učitelský spolek Budeč*, *spolek Lidumil* ad. Roku 1906 působilo v Čáslavi již na 56 spolků.⁷⁶ Spolky se účastnili všech městských slavností, zasazování pamětních desek významných Čáslavanů, oslav císařského jubilea apod. Jmenujme si nyní několik významných událostí z přelomu 19. a 20. století odehraných se v Čáslavi. Hlavní těžiště budiž umístěno v Žižkově tradici.

Roku 1875 probíhaly opravy děkanského chrámu sv. Petra a Pavla, v němž bylo mimo jiné pátráno po hrobu Jana Žižky z Trocnova, neboť tu měly být podle tradice roku 1623 zazděny Žižkovy ostatky, aby byly uchráněny před zkázou hrozící po příchodu rekatolizátora Viléma z Vřesovic. Žižkovy ostatky sice nalezeny nebyly, ale ve městě to vyvolalo živý zájem. Proto se obecní zastupitelstvo roku 1878 rozhodlo vystavět na náměstí Žižkův pomník. Jeho vystavění bylo svěřeno Myslbekovi. Slavnostní odhalení se konalo v neděli 29. srpna 1880. Už od soboty byl po městě čilý ruch, přicházely deputace z celé vlasti. Celé město bylo slavnostně vyzdobeno. Konalo se slavnostní představení v divadle i zábava ve Čtenářské besedě. V neděli po poledni se průvod odebral na náměstí, kde slavnostní řeč o Janu Žižkovi přednesl zemský a říšský poslanec Jaromír Čelakovský. Po ní byla slavnostně stržena rouška, zvoláno „*Sláva*“ a zpíváno „*Kdož jsú boží bojovníci*“.⁷⁷

Dne 16. června 1883 byl v Čáslavi učiněn významný nález. Ve sklípku při městském důchodu byly objeveny a následně otevřeny dvě železné kasy, v nichž byla nalezena stará městská pečetidla. Konkrétně mosazné pečetidlo s nápisem *Sigillum civium Cszlavia* a původním městským znakem ze 14. století, dále dvě pečetidla z roku 1607, malá stříbrná pečeť z 15. století, mosazné obecní pečetidlo z 18. století a novější pečetidlo král. a kraj. města Čáslavi s latinskou legendou. Všechny tyto památky byly uloženy do městského musea.⁷⁸

---

⁷⁶ *Paměti města Čáslavě, kniha III. od r. 1898-1908*, str. 267

⁷⁷ CIBULKA, K. *O nálezu Žižkových kostí v Čáslavi 21. listopadu 1910*, str. 5-6; *Nová památní kniha král. města Čáslavě od roku 1850*, str. 97-98, 151-152, 177-204

⁷⁸ *Nová památní kniha král. města Čáslavě od roku 1850*, str. 300

Roku 1891 se město Čáslav zúčastnilo Jubilejní zemské výstavy. Komitét se rozhodl na výstavu poslat mapy čáslavského okresu se znázorněním komunikace a kulturních poměrů, hospodářských poměrů, tabulku o poměrech obyvatel, fotografie význačných míst ve městě, stará městská pečetidla, tzv. Žižkovu košili a mnoho dalšího. Musejní spolek vystavoval mnoho svých předmětů, stejně jako čáslavští průmyslníci. Sokol se účastnil druhého všesokolského sletu během výstavy pořádaného. Za účast na výstavě obdržela poté Čáslav děkovné vyznamenání.⁷⁹

Následně Čáslav obeslala roku 1895 i výstavu Národopisnou. Při ní město vystavilo v rozličných okresech na 500 předmětů. Do Prahy poslala mimo jiné tzv. Žižkovu košili, starožitné pečeti, pohled na město Čáslav z roku 1617, školní archiválie, výšivky a kroje, prapor čáslavského kraje a další. Městská rada nechala dne 14. července vypravit do Prahy výstavní vlak, čehož využilo na tři sta osob.⁸⁰

Roku 1898 probíhaly všude po vlasti oslavy 100. narozenin Františka Palackého. Nejinak tomu bylo v Čáslavi, kde oslavy začaly již 5. června v Dusíkově divadle. Dne 12. června byla v městské radnici otevřena Palackého knihovna a o den později se konal pochodňový průvod na náměstí za účasti mnoha spolkových deputací, po němž se konala zábava v zahradě Čtenářské besedy. A dne 14. června pak byla památka Palackého proslovy uctěna i ve školách.⁸¹

Roku 1905 zhotovil pražský architekt Kamil Hilbert plán na rekonstrukci vnitřku děkanského chrámu sv. Petra a Pavla. S výzkumnými pracemi se začalo roku 1908, objeveny byly hroby Bleha z Chlumu a jeho syna Mstislava. V březnu 1910 se začalo s opravnými pracemi, načež se v listopadu pokročilo až do kaple pod věží. Zde dělníci dne 21. listopadu 1910 objevili výklenek obsahující několik kostí. Ihned se rozšířila zpráva, že se jedná o kosti Žižkovi, což v celém národě budilo senzaci. Purkmistr rozhodl nález odnést na radnici a řádně prozkoumat. Pozvána k tomu byla i odborná komise z Prahy. Dne 25. listopadu se pokračovalo s prací na protější straně podvěžní kaple, kde v dalším výklenku byla nalezena destička se zprávou, že je zde pohřben Jan Žižka. Přestože konzervátor Kliment Čermák i městský archivář Josef Dlabáček vyslovili pochybnost o její pravosti, V. V. Jeníček,

---

⁷⁹ *Nová památní kniha král. města Čáslavě od roku 1850*, str. 471-473

⁸⁰ *Nová památní kniha král. města Čáslavě od roku 1850*, str. 521

⁸¹ *Paměti města Čáslavě, kniha III. od roku 1898-1908*, str. 13-15

který byl přítomný u jejího nálezu, rozhodně tvrdil, že pochází ze 17. století. Komise vyslovila soud, že destička je falsifikát, což vrhlo špatné světlo i na nález ostatků. Archeolog a antropolog Jindřich Matiegka soudil, že nalezené kosti patří nejméně třem osobám, a mozkovna, že patří muži ve věku 45-50 let a pochází ze 14. nebo 15. století. Dne 26. ledna 1911 byl při schůzi archeologické komise při České akademii věd a umění čten Jindřichem Matiegkou posudek, že mozkovna patřila jednookému muži, a že podle zjištěných okolností se s největší pravděpodobností skutečně jedná o mozkovnu Jana Žižky z Trocnova. Konzervátor Jeníček byl poté obviněn z padělku destičky jako i z padělku výpisků učiněných z makuláře, který ani nikdy neexistoval, a jeho chování bylo odsouzeno.⁸² Následně se jednalo o důstojném uložení ostatků, přijat byl návrh Josefa Dlabáčka o uložení ve speciálně upravené síni radnice.⁸³

---

⁸² CIBULKA, K. *O nálezu Žižkových kostí v Čáslavi 21. listopadu 1910*, str. 8-14, 35-39; *Paměti města Čáslavě, kniha IV. od r. 1909 do r. 1918*, str. 58-60, 68, 70; Nálezu Žižkových ostatků je věnován celý speciální díl *Památek archeologických*, díl XXIV. roku 1911

⁸³ *Paměti města Čáslavě, kniha IV. od r. 1909 do r. 1918*, str. 72

4. HISTORIE VČELY ČÁSLAVSKÉ

4.1 Vznik Včely Čáslavské

„Národ neznající své minulosti podobá se vrbě rostoucí nad a z vody: roste rychle a bujně a přeci jest jenom proutí, s něhož kůra pro samou mízu a vodu snadno se olupuje – jádra urostlého v něm není...“ Takto začíná vypravování o vzniku Včely v její *Zápisnici*.⁸⁴

Ve vlasteneckém ovzduší, pramenícím z probuzení veřejného života po obnovení ústavnosti, kdy se pozornost začala obracet k záchraně starobylých památek, se zrodila Včela Čáslavská. První myšlenka zřídit spolek starající se o záchranu památek se zrodila již roku 1862 v hlavě zemského a říšského poslance a advokáta Josefa Zikmunda. Ten napsal dopis bibliotékáři Archeologického sboru při Národním museu a žádal ho o radu ohledně stanov pro okresní spolek k záchraně památek. Tato myšlenka se ve sboru setkala s nadšením, ale podle všeobecného mínění bylo potřeba nic neuspěchat, aby se sestavené stanovy tyto mohly stát později vzorovými.⁸⁵ Tím se úsilí Josefa Zikmunda trochu opozdilo, a Včela Čáslavská tak vznikla až o dva roky později, když právě na jeho popud bylo na schůzi obecního zastupitelstva dne 15. března 1864 vydáno prohlášení o založení archeologického spolku, podepsané jím, purkmistrem Vojtěchem Fialou, radním Janem Teichem a Janem Aloisem Nožičkou. Stanovy spolku potvrdilo c. k. místodržitelství České dne 28. srpna 1864 pod číslem 49.962.⁸⁶

4.2 Období prvního rozmachu

V letech 1864 a 1865 se Včele nebývale dařilo a zažívala svůj první velký rozmach. Hned v letních měsících roku 1864 rozesílal prozatímní komitét pozvánku k přistoupení ke Včele⁸⁷ a nedlouho poté začaly chodit odpovědi vyjadřující nadšení

⁸⁴ SOKA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 1

⁸⁵ Zápis ze schůze Archeologického sboru ze dne 29. listopadu 1862, In: Památky archeologické, ročník 1863, str. 189

⁸⁶ SOKA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 2; o vzniku Včely Čáslavské také SEDLÁČEK, A. *Děje města Čáslavě*. Praha, 1878, str. 258

⁸⁷ Toto *Pozvání ku přistoupení k archeologickému spolku Včela Čáslavská* uvádím v příloze

ze založení takového spolku i z pozvání k přistoupení a s žádostí o zaslání stanov k jejich prostudování či rovnou se žádostí o zařazení mezi členy výkonné nebo přispívající.⁸⁸ Ke dni 19. září 1864 se přihlásilo dvacet výkonných členů, kterých je podle stanov potřeba k ustavení. Na 24. září byla svolána první valná hromada, na které došlo k volbě výboru. Lístkovou metodou byli zvoleni předsedou Josef Zikmund, jednatelem c. k. kancelista Leopold Želina, dále c. k. finanční koncipista Ferdinand Šťastný, katecheta Jan Alois Nožička a učitel Jan Ladislav Mašek.⁸⁹ V brzké době měla Včela již 77 členů, z nichž 39 bylo výkonných. Byly založeny tři sbírky: rukopisů, mincí a starožitností. První řádná schůze výboru se konala dne 15. ledna 1865. Začal jí jednatel podávající zprávu o vzniku a rozmachu spolku a o jeho současném stavu. Poté předseda s jednatelem předložili vzácné listiny, jež se spolku podařilo získat do svých sbírek.⁹⁰

Dne 28. května 1865 se na radnici konala první valná schůze za přítomnosti 85 členů. Vystaveny byly při této příležitosti všechny Včelou zatím získané předměty. Schůzi zahájil předseda Zikmund řečí o důležitosti Včely, poté jednatel podal zprávu o stavu spolku a jeho sbírek, následně přednášel pan Nožička o prostředcích ke zvelebení spolku. Pan Mašek pak učinil návrh, aby se zřídila archeologicko-umělecká výstava, která by se spojila s výstavou hospodářskou. Tento návrh byl nadšeně přivítán a k provedení výstavy byl rozšířen výbor. Na konci schůze si přítomní pánové s velkou radostí a nadšením prohlédli spolkové sbírky, a poté bylo prosloveno přání, aby se valné schůze konaly častěji do roka. Dne 5. července bylo na výborové schůzi oznámeno, že *Hospodářský spolek čáslavský* se společnou výstavou souhlasí a tak první výstavě Včely nic nebránilo. Všechny přípravy se uskutečnily velice rychle, protože archeologická výstava se konala ve dnech 21. až 24. září roku 1865 a byla hojně navštěvovaná.⁹¹

Po rychlém rozkvětu v prvních dvou letech nastal po válečném roce 1866 útlum a Včela prakticky přestala spolkově žít. Na přelomu let 1865 a 1866 se konaly dvě výborové schůze. Dne 30. května 1867 se měla konat výroční valná hromada, na které se mimo jiné měl řešit návrh na změnu stanov, a August Sedláček

---

⁸⁸ SOKA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Z první periody spolku 1864-1876*

⁸⁹ SOKA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 2

⁹⁰ SOKA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 3-5

⁹¹ Více prostoru je této a dalším výstavám Včely Čáslavské věnováno v samostatné kapitole.

měl předčítat výňatky ze své monografie *Děje města Čáslavě*, ale o této schůzi v zápisnici již žádný záznam nenajdeme.

4.3 Obnovení Včely

Po dlouhých letech nečinnosti se iniciativy chopil Leopold Želina, poslední jednatel. Sbírký Včely mezitím uchovával ve svém bytě a roku 1875 se dohodl s ředitelem čáslavské školy o uložení sbírek ve škole, kde byly následně mnohými dary dále rozšířeny a také vystaveny pro potřeby studentů. Právě jemu tedy Včela vděčí za záchranu svých sbírek. Želina pak o dva roky později v červenci 1877 sepsal pozvání, „*aby spolek archeologický Včela Čáslavská z dlouhého spánku se k novému životu probudila*“ k valné schůzi na 21. července 1877 do školy s následujícím programem:

1. Zpráva o stavu spolkových sbírek a pokladny
2. Přijímání nových členů
3. Volba předsedy, jednatele a výboru⁹²

První schůze obnovené Včely Čáslavské se tedy konala dne 21. července 1877 ve sborovně školy, kde se sešli někdejší její členové a noví přátelé spolku v počtu 35 osob. Schůze začala úvodní řečí Želinovou, v níž naznačil příčiny zivota spolku, které viděl především v ochabnutí lásky ke spolku u některých členů, odchodu nebo úmrtí jiných (citelně Včelu zasáhlo úmrtí předsedy Josefa Zikmunda roku 1868), dále v tom, že se veškeré snahy vlastenců ve městě po neblahém roce 1866 obrátily k postavení důstojného stánku společenskému životu a divadla. Želina rovněž vyjádřil radost nad hojnou účastí na této schůzi, všechny vřele přivítal a informoval o uložení sbírek v budově školy. V následné diskusi naznačil městský radní pan Ferdinand Šťastný, že obnovený spolek rozkvetne jen tehdy, když se členové budou řídit stanovami a rozvine se jejich horlivost pro dobrou věc. Následně učinil návrh, aby Včela spolupracovala s kutnohorským *Vocalem*⁹³ a aby se v září uskutečnil výlet za účelem prohlídky kutnohorských památek. Na schůzi rovněž proběhla lístková volba výboru. Předsedou byl zvolen

⁹² SOKA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Přípravy k založení a obnovení spolku 1864, 1877*

⁹³ Vocel je Kutnohorský archeologický sbor vzniklý roku 1877.

Leopold Želina a jednatelem Kliment Čermák. Pánové Nožička a Šťastný volbu za výbory nepřijali, a členy výboru se tak stali řídítel Jaroslav Jůzl, řídítel Josef Jerie a technický učitel Josef Kuthan.⁹⁴ Na mimořádné valné hromadě dne 2. prosince 1877 se Leopold Želina kvůli množství práce úřední a na divadle vzdal postu předsedy Včely. Přítomní odstoupivšímu předsedovi vzdali povstáním čest a vyslovili přání, aby zůstal přítelem a ochráncem spolku, což on milerád přislíbil. Novým předsedou byl zvolen Jan Hendrich, který v této funkci setrval až do roku 1891.⁹⁵ Za předsednictví Hendrichova a jednatelství Čermákova zažila Včela Čáslavské své nejúspěšnější období.⁹⁶

4. 4 Cesta k založení musea

Roku 1878 byly sbírky Včely ve dnech 28. až 30. září vystaveny při příležitosti školní výstavy. Právě od této chvíle se setkáváme s touhou a snahou členů Včely po zřízení musea. Toho se dočkají až roku 1884, ale to bychom předbíhali. Školní výstava byla úspěšná. V zápisnici se dočteme o jejím velkém přínosu pro studentstvo.⁹⁷ Na červnové valné schůzi připomněl jednatel Kliment Čermák výročí úmrtí slavných mužů české historie, Přemysla Otakara II. a Karla IV. Oslava pětistého výročí úmrtí druhého jmenovaného, konaná dne 24. listopadu 1878, se stala v Čáslavi velkou kulturní událostí odehrávající se v režii Včely Čáslavské a pěveckého spolku *Kovář* v rytířském sále Dusíkova divadla.⁹⁸ V popředí byla vystavena Karlova busta obklopená spoustou květin. Hrály se národní písně a se svými písněmi vystoupil i *Kovář*. Jednatel Čermák přečetl Wocelovu *Ódu na Karla IV*. Vrcholem slavnosti byla přednáška Leopolda Želiny, *jenž slovy jasnými a vlasteneckou láskou protknutými vyprávěl nejprve o císařově pohřbu, poté o císařově lásce k českému lidu a jeho zásluze o povznesení království Českého. Slavnostní večer skončil hudebním vystoupením městské kapely.*⁹⁹

⁹⁴ SOKA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Přípravy k založení a obnovení spolku 1864, 1877, Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 23

⁹⁵ SOKA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 26-27

⁹⁶ Tato myšlenka vyslovena v: VANĚČKOVÁ, J. *Včela Čáslavská – tradice a současnost*, str. 7, BRROŽ, H. *Sedmdesát let práce (1864-1934)*, In: Musejník čáslavský IV, str. 9

⁹⁷ SOKA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 45

⁹⁸ Pozvánka na tuto událost je uvedena v příloze.

⁹⁹ SOKA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 47; *Nová památní kniha král. města Čáslavě od r. 1850*, str. 143

Touha po zřízení musea, o kterém se ve Včele rokovalo při každé schůzi, vyvrcholila na valné hromadě v červnu roku 1879, kdy navrhl předseda Jan Hendrich požádat městskou radu o poskytnutí důstojné místnosti pro uložení a vystavení spolkových sbírek. Radní Ferdinand Šťastný slíbil danou věc projednat.¹⁰⁰ Na svátek svatého Václava se Včela účastnila slavnostního průvodu k domu č. 147, kde byla zasazena deska místnímu dobrodinci Janu Vachovi. Jednatel Čermák sepsal při této příležitosti jeho životopis, který byl zdarma lidem rozdáván.¹⁰¹

Rok 1880 se ve Včele nesl ve znamení druhé archeologické výstavy.¹⁰² Jelikož sbírky Včely byly opět rozmnoženy, k čemuž dopomohl i úspěch výstavy, palčivou otázkou se stalo, kde sbírky uložit. Městská rada na žádost spolkového výboru vydala dne 13. května prohlášení, kterým vykážala pro sbírky místnost v prvním patře radnice. Tím měl být položen základ městskému museu. Místnosti si členové spolku prohlédli po skončení valné hromady v prosinci rok 1880 a dali se do příprav na stěhování sbírek. Sbírkové sbírky byly slavnostně otevřeny při mimořádné valné hromadě dne 2. února 1881. Předseda *nadšenými slovy vyličil důležitost sbírek starožitností* a vyzval k prohlédnutí uspořádaných sbírek, na něž byly zakoupeny nové vitríny. Od této doby byly sbírky veřejnosti zdarma zpřístupněny vždy v dopoledních hodinách o nedělích a svátcích.¹⁰³

Na valné schůzi dne 6. června 1881 se volil výbor. Lístkovou metodou byli zvoleni: Jan Hendrich, prof. František Ruth, Josef Kuthan, Josef Jerie, Václav Gürlich, Václav Kalina a Kliment Čermák. Ve výborové schůzi dne 12. června pak byl opět zvolen předsedou Jan Hendrich a jednatelem Kliment Čermák.¹⁰⁴ Na srpnové a zářijové výborové schůzi se mluvilo o vydání výroční zprávy.¹⁰⁵

Správní rok 1882 zahájila Včela březnovou výborovou schůzí, na jejímž programu byla diskuse o přejmenování čáslavských ulic se zřetelem na historii, o

---

¹⁰⁰ SOkA KH, Musejní spolek Včela Čáslavské, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 53

¹⁰¹ SOkA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 56; *Nová památní kniha král. města Čáslavi od r. 1850*, str. 158-160

¹⁰² Více o této výstavě v samostatné kapitole.

¹⁰³ SOkA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 75-77

¹⁰⁴ SOkA, KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 82

¹⁰⁵ Výroční zprávy Včely Čáslavské byly do této doby pouze čteny při valných hromadách, od roku 1882 vycházely výroční zprávy tiskem; výročním zprávám bude věnována samostatná kapitola

což Včelu před časem požádal sám purkmistr města Ignác Fiala. O týden později se konala na radnici mimořádná valná hromada, na které bylo výborem Včely podáno dobrozdání o tomto novém pojmenování ulic.¹⁰⁶ V září roku 1882 zemřel jeden ze zakladatelů Včely Leopold Želina. Na výborové schůzi dne 15. října byla vyjádřena lítost nad ztrátou tohoto velkého muže a bylo dohodnuto uhradit společně se šesti dalšími čáslavskými spolky pohřební výlohy. Dále se na této schůzi jednalo o bližící se slavnosti zasazení desky na rodný dům Filipa Maxmiliána Opize, významného českého botanika, načež tato debata pokračovala i na schůzi v lednu roku 1883. Jednatel Čermák dostal za úkol podat výzvu do novin a sepsat Opizův životopis k poučení občanů, vydaný ve sto exemplářích a zdarma lidem při slavnosti rozdáván. Slavnost se odehrála dne 10. června 1883.¹⁰⁷ Začala ráno na Kostelním náměstí, kde se sešly všechny městské spolky, průvodem se došlo k Opizově rodnému domu vedle radnice, kde byla přednesena slavnostní řeč dr. Jana Krejčího a slavnostně odhalena černá mramorová deska. Nakonec se přítomní hosté odebrali na bohoslužbu do děkanského chrámu sv. Petra a Pavla. U příležitosti oslav byly dle slov členů Včely hojně navštíveny její sbírky.¹⁰⁸

I přes úspěch této akce členům Včely stále scházela musejní budova, a protože se s tím nechtěli smířit, rozhodl se výbor na schůzi dne 25. listopadu 1883 o své neutěšené situaci podat zprávu do *Čáslavských listů*. „*Sbírky Včely jsou živým obrazem minulosti a každé jejich poškození znamenalo by nenahraditelnou ztrátu. Jest tedy na obecním zastupitelstvu král. města Čáslavě, aby vbrzku postaralo se o místnosti důstojné památek tak vzácných, jakož všechna přední města učinila.*“¹⁰⁹

Poté se události daly do pohybu. Na návrh ředitele *Záložny Čáslavské* Klimenta Čermáka st. se záložna rozhodla ze svého rezervního fondu vystavět budovu, jež by sloužila jak *Městskému museu Josefa Kaunického*,¹¹⁰ tak sbírkám

---

¹⁰⁶ SOkA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 89-90

¹⁰⁷ Pozvánka na tuto slavnost je uvedena v příloze.

¹⁰⁸ SOkA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920* str. 105, *Nová památní kniha král. města Čáslavi od r. 1850*, str. 291-299, Čáslavan, příloha *Kutnohorských listů* č. 47 ze dne 16. 6. 1883 a 49 ze dne 23. 6. 1883, *Čáslavské listy* č. 23 ze dne 9. 6. 1883

¹⁰⁹ SOkA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 109; *Čáslavské listy* č. 49 ze dne 8. 12. 1883

¹¹⁰ *Městské museum Josefa Kaunického* vzniklo, když Žehušický rodák Josef Kaunický, stavitel pian působící dlouhá léta v Anglii, věnoval roku 1881 městu Čáslavi svou rozsáhlou sbírku přírodnin; více o Josefu Kaunickém viz JENÍČEK, V. V. *Josef Kaunický, zakladatel čáslavského musea. Kus*

Včely Čáslavské. Usnesení padlo na valné hromadě dne 27. dubna 1884. Vypracováním plánu byl pověřen inženýr František Tetřev. Podle jeho plánu postavil krásnou novorenesanční budovu s kupolí ozdobenou kopií Svatováclavské koruny stavitel František Skřivánek za 23.000 zl.¹¹¹ Stavba proběhla velmi rychle. Povolení bylo Záložně Čáslavské uděleno již dne 10. července 1884 a ukončení bylo ohlášeno na 5. únor 1885.¹¹² Budova zůstala v majetku Záložny Čáslavské, což potvrzovala i deska umístěná v budově, a byla za mírný poplatek pronajímána čáslavské obci. Již ve výborové schůzi ze dne 31. srpna 1884 bylo konstatováno, že budova utěšeně roste.¹¹³ Na valné hromadě Včely dne 2. listopadu 1884 bylo vydáno prohlášení ke krajanům a vlastimilům, aby ke spolku, který nyní bude mít vlastní museum, hojně přistupovali a památkami ho obdarovávali.¹¹⁴ Původní termín se sice nestihl, ale dne 17. dubna se již schůze výboru konala v prostorách musea, kde v této době probíhaly závěrečné práce. O prázdninách bylo zažádáno o přestěhování skříní z radnice do musea, a tak začalo stěhování sbírek, ke kterému kvůli jejich bezpečnosti měli být přizváni i odborníci. Sbírkky byly v museu slavnostně otevřeny při valné hromadě dne 22. listopadu 1885. V souvislosti se získáním musejní budovy došlo na valné hromadě v červnu roku 1884 ke změnám stanov: spolek se prohlásil za *spolek musejní*.¹¹⁵

4.5 Pětadvacetileté jubileum

Pro další vývoj spolku bylo podstatné, že „*Ústřední komise pro umělecké a historické památky doporučuje čáslavskou Včelu pro její výborné působení ministerstvu vyučování, aby jí vykávala státní podporu.*“¹¹⁶ Díky státním subvencím mohl v následujících letech intenzivně probíhat pod Čermákovým vedením výzkum

---

životopisu a kritiky k stoletým narozeninám. V Čáslavi 1921. Nákladem „Československých letopisů musejních“. Tiskl Adolf Švarc v Kutné Hoře

¹¹¹ Mnoho záznamů se o této stavbě bohužel nedochovalo, pravděpodobně z důvodů, že byla postavená Záložnou Čáslavskou a ne městem (v tom případě by se pravděpodobně stavební deníky dochovaly jako u ostatních staveb); tento údaj pochází z Čermákovy slavnostní řeči u příležitosti pětadvacetiletého výročí působení Včely Čáslavské

¹¹² SOkA KH, AMČ, *Protokol na udělení povolení ku stavbám počínaje dnem 1. ledna 1872*

¹¹³ SOkA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 126

¹¹⁴ Zpráva musejního spolku „Včela Čáslavská“ za rok 1884-85, str. 5

¹¹⁵ ČERMÁK, K. *Musejní spolek Včela Čáslavská slaví půl století své činnosti*, In: Jubilejní musejník čáslavský, str. 66

¹¹⁶ Ve zprávě musejního spolku „Včela Čáslavská“ za rok 1884-85 se na str. 5 dočteme o tom, že tuto zprávu dne 18. prosince 1884 uveřejnily veškeré časopisy

na Hrádku,¹¹⁷ z něhož plynulo do sbírek Včely velké množství předmětů. O výzkumu na Hrádku se nejčastěji referovalo a rokovalo při všech schůzích výboru i na valných hromadách v následující době.

Roku 1888 se objevily první neshody mezi Městským museem a Museem Včely. Dokonce byly vyměněny zámky a zaslána žádost Záložně Čáslavské o vytčení právního poměru Včely k musejní budově. Ta tuto žádost postoupila městské radě, protože nájemníkem budovy byla obec.¹¹⁸ Městská rada roku 1889 nařídila vyprázdnit spolkový kabinet Městskému museu, proti čemuž Včela protestovala, protože kabinet potřebovala ke konání svých schůzí, jako archiv a knihovnu. Žádala tedy městskou radu o adekvátní náhradu.¹¹⁹

Mezitím se přiblížilo první velké jubileum Včely připadající na rok 1889. Rokovat o důstojném způsobu oslavy pětadvacetiletého výročí působení Včely se začalo na květnové výborové schůzi a pokračovalo se na schůzi srpnové, kde byl dohodnut program.¹²⁰ Dohodnuto bylo datum na svátek sv. Václava. Slavnost byla v devět hodin ráno zahájena bohoslužbou v děkanském chrámu sv. Petra a Pavla. Po ní následovala slavnostní valná hromada v musejních místnostech, kterou slavnostní řečí zahájil předseda Jan Hendrich. Po něm řečnil jednatel Kliment Čermák, který ve své řeči *Včela Čáslavská v prvním čtvrtstoletí*¹²¹ vylíčil celou činnost spolku od jeho založení. Na návrh výboru byli za čestné členy přijati pánové J. A. Nožička a Ferdinand Šťastný, členové prvního výboru. Čestný host Dr. Woldřich¹²² a pochválil spolkové sbírky. Následoval společný oběd v prostorách Čtenářské besedy, kam se dostavili zástupci inteligence z blízkého i vzdáleného okolí, a při němž koncertovala městská kapela a zazpíval pěvecký spolek Kovář. Po obědě byly předčítány došlé blahopřejné dopisy a telegramy.¹²³ Odpolední program uzavírala vědecká přednáška Dr. Woldřicha *O prvním vystoupení člověka na zemi*, po které

¹¹⁷ O tomto a dalších výzkumech více v samostatné kapitole.

¹¹⁸ SOKA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 178

¹¹⁹ SOKA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 188; *Výroční zpráva musejního spolku „Včela Čáslavská“ za rok 1888-90*, str. 8

¹²⁰ Pozvánku na tuto slavnost spolu s programem uvádím v příloze.

¹²¹ ČERMÁK, K. *Včela Čáslavská v prvním století*. In: Feuilleton Čáslavských listů 12. 10. a 19. 10. 1889

¹²² Jan Nepomuk Woldřich, univerzitní profesor, paleontolog, geolog a archeolog

¹²³ Tyto blahopřejné projevy v: SOKA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Blahopřejné projevy k 25letému jubileu*. Ve *Výroční zprávě musejního spolku „Včela Čáslavská“ za léta 1888-1890* předseda Hendrich na str. 9 píše, že jich došlo celkem 28, což svědčí, jakého uznání spolek v archeologickém světě požívá

byla vyhlášena volná zábava za doprovodu hudebních spolků Kováře a Vlastimily.¹²⁴ U příležitosti tohoto výročí byly vydány pamětní medaile, které měly na jedné straně znak města Čáslavi s opisem *Musejní spolek Včela Čáslavská v Čáslavi* a na druhé straně ve vavřínovém věnci nápis *V upomínku 25letého trvání spolku 1864. 28. září 1889.*¹²⁵ Kvůli obavám některých členů výboru byl vytvořen komitét, na jehož útratu se nechalo vyrazit 100 medailí bronzových a 20 medailí stříbrných. Ukázalo se, že obavy ze ztrát byly zbytečné, neboť se ještě muselo nechat 30 kusů stříbrných medailí dorazit.¹²⁶

4.6 Předsednictví Klimenta Čermáka

S rokem 1891 se pojí Jubilejní výstava v Praze. Jednatel Čermák poslal do Prahy na výstavu celkem 22 beden s 228 předměty ze sbírek Včely, které byly pro tyto účely pojištěny na 1143 zl.¹²⁷ Členové a přátelé spolku výstavu společně navštívili dne 6. srpna. Včele se po skončení výstavy od pořadatelského výboru dostalo poděkování za poskytnuté předměty a tím za příspěví ke skvělému výsledku.¹²⁸ Zároveň se ale rok 1891 nesl ve znamení ztrát. Zemřeli dva členové prvního výboru, pánové J. A. Nožička a Ferdinand Šťastný.¹²⁹ V říjnu Včelu opustil také její dosavadní předseda Jan Hendrich, který odešel do Prahy. Jednatel Čermák svolal na září schůzi výboru za účelem uspořádání rozloučení s předsedou. To se uskutečnilo formou slavnostní valné hromady ve Čtenářské Besedě dne 1. října 1891. Hendrich byl na ní za své zásluhy o rozkvet spolku jednomyslně jmenován čestným členem, což ho dojalo, a proto přislíbil zůstat příznivcem spolku. Na jeho místo byl do výboru zvolen učitel Antonín Pospíšil. Po schůzi se v Besedě rozpoutala volná zábava, při níž bylo proneseno mnoho přípitků jak předsedovi, tak i budoucímu rozkvětu spolku, a společnost se bavila dlouho do noci.¹³⁰ Novým

¹²⁴ *Čáslavan*, příloha k číslu 40. *Kutnohorských listů* ze dne 4. 10. 1889; *Pravda* č. 38 ze dne 21. 9., č. 39 ze dne 28. 9. a č. 40 ze dne 5. 10. 1889

¹²⁵ *Výroční zpráva musejního spolku „Včela Čáslavská“ za léta 1888-1890*, str. 9

¹²⁶ *Výroční zpráva musejního spolku „Včela Čáslavská“ za léta 1888-1890*, str. 9

¹²⁷ SOkA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 201

¹²⁸ *XI. Zpráva Musejního spolku „Včela Čáslavská“ za r. 1891-93*, str. 8; *Pravda*, č. 28 ze dne 9. 7. 1892

¹²⁹ *Nová památní kniha král. města Čáslavě od r. 1850*, str. 478

¹³⁰ SOkA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 205-206

předsedou byl na další schůzi jednomyslně zvolen Kliment Čermák a jednatelem Jan Novák.¹³¹

Ihned po Jubilejní výstavě se začala v Praze chystat výstava Národopisná. Jednatel Národopisné výstavy Dr. Kovář o ní přednášel dne 14. května 1892 ve Čtenářské besedě. Druhý den se na stejném místě konala schůze všech starostů spolků ve městě k ustavení výboru k účasti na výstavě. Odbor pro Národopisnou výstavu měl těžiště ve Včele. Museum Včely navštívil mimo jiné člen hlavního výboru výstavy Dr. Niederle, aby si vyhlédl předměty pro výstavu. Výbor se rozhodl kromě obeslání výstavy v Praze uspořádat i výstavu místní.¹³² Bylo sepsáno provolání k občanům, konaly se výklady na venkově, kde se Včele dostalo vřelé pomoci především ze stran učitelstva.¹³³ Po výstavě nově zřízenému Národopisnému museu v Praze věnovala Včela své publikace a několik starožitných předmětů, mezi nimi místu z roku 1699.¹³⁴ Mimo to se roku 1893 Včela účastnila prvního sjezdu českých archeologů a musejních spolků konaný v Hlinsku.

Ve výroční zprávě za rok 1896-97 předseda smutně konstatoval, že dřívější horlivá a nadšená účast v posledních letech ochabla. Příčinu toho viděl v rozptýlení mnohými spolky.¹³⁵ Toho roku odešli do Prahy dva členové výboru, Jan Novák a František Ruth. Na jejich místo nastoupil horlivý pan učitel V. V. Jeníček, který se ujal osiřelého archivu a zinventarizování sbírky pečetí a pečetidel. Do výboru byli dále zvoleni K. Čermák jako předseda, A. Rufer jako jednatel, prof. V. Marek, Fr. Procházka, Č. Riedl, Fr. Skočdopole a za městskou radu J. Zimmer.¹³⁶

Ve výborové schůzi dne 31. května 1897 bylo usneseno, aby V. V. Jeníček podával zprávy o Včele veřejnosti a zahájil agitační činnost ve prospěch archivu v našem okrese i rozmnožení členstva, což dotyčný činil. Předsedou byl jednomyslně zvolen K. Čermák a jednatelem A. Rufer. Ten se jednatelství v říjnu vzdal a na jeho místo byl při mimořádné valné schůzi dne 2. února 1898 zvolen V.

---

¹³¹ SOkA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 207

¹³² O čáslavské krajské národopisné výstavě více v samostatné kapitole.

¹³³ SOkA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 208; Toto provolání uvádím v příloze; O krajské národopisné výstavě proběhnuvší ve dnech 9. -15. 9. 1894 také více v samostatné kapitole

¹³⁴ *Nová památní kniha král. města Čáslavě od r. 1850*, str. 521

¹³⁵ *Zpráva musejního spolku Včela Čáslavská za rok 1896-7*, In: VČMSA II, str. 73

¹³⁶ *Zpráva musejního spolku Včela Čáslavská za rok 1896-7*, In: VČMSA II, str. 73

V. Jeníček. Na jeho návrh přistoupila Včela k pořadatelstvu druhého sjezdu českých archeologů a musejních spolků konaného 27. až 28. srpna 1898 v Kutné Hoře.¹³⁷

Ve výborové schůzi dne 8. května 1900 se jednalo o lepší propagaci musea Včely a bylo dohodnuto zhotovit informační tabulky o Včele a umístit je na musejní budovu a radnici a zároveň návštěvníky Kaunického musea zvat i k prohlídce sbírek Včely.¹³⁸ Na valné schůzi dne 20. května byli zvoleni do výboru předsedou K. Čermák, jednatelem V. V. Jeníček, dále Fr. Maršálek, prof. A. Nosek, Fr. Procházka a slečny A. Plachtová a B. Zelinková.¹³⁹ Na výborové schůzi o den později byl přijat nový knihovní řád, usneseno pracovnu a knihovnu zavírat na klíč a knížky půjčovat podle daných pravidel, knížky náleží půjčovat bibliotékařce Plachtové, zároveň aby i sbírky opatřeny zámkem a klíče uchováány v patrnosti.¹⁴⁰

Roku 1901 se konaly pouze dvě výborové schůze v lednu a v listopadu. Na výborové schůzi dne 10. května 1902 jednatel Jeníček oznámil, že pro musejní knihovnu získal zvláštní dar, a sice 41 ročníků denních listů jako jsou *Národní listy*, *Národní politika*, *Pražské noviny* apod.¹⁴¹ Na schůzi dne 17. března 1903 pak jednatel předložil přípis určený pro městskou radu, že Včela věnuje archiválie městskému archivu. Následně o znovuzřízení městského archivu referoval na valné schůzi dne 12. července 1903.¹⁴²

Na rok 1904 připadlo další výročí založení Včely, tentokrát čtyřicáté. Oslavy opět probíhaly v den sv. Václava. Ráno se hosté sešli na bohoslužbu v děkanském chrámu sv. Petra a Pavla. Po ní se konala výroční valná hromada v zasedací síni na radnici, kde předseda uvítal hosty a pronesl slavnostní řeč a pojednával o prvním výboru Včely. Byli zvoleni čestní členové a přečteny došlé blahopřejné dopisy.¹⁴³ Následoval společný oběd ve Čtenářské besedě a prohlídka Musea Včely. Na

---

¹³⁷ SOkA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 298-299

¹³⁸ SOkA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 333

¹³⁹ SOkA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 335

¹⁴⁰ SOkA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 337

¹⁴¹ SOkA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 361

¹⁴² SOkA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 371-374

¹⁴³ SOkA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Blahopřejné projevy k čtyřicetiletému jubileu*

odpoledne byla připravena společná návštěva Hrádku.¹⁴⁴ U příležitosti výročí byl vydán *Jubilejní sborník památek čáslavských* (viz dále).

4.7 Pozvolný úpadek

Po roce 1901 přichází pozvolný úpadek Včely. Ten je dán jednak ochabnutím zájmu o památky ze stran čáslavské veřejnosti, jednak i vnitřním rozvratem. Valných schůzí se účastní jen několik málo členů, že by je šlo spočítat na prstech ruky. Naplno se také vyostřuje spor předsedy Čermáka a jednatele Jeníčka o vedení Včely. Předmětem sporu je postup při spolkových výzkumech, uložení nalezených předmětů, způsob půjčování knih apod.

Na valné hromadě dne 16. 1906 je konstatováno, že Včela má sice 200 členů, ale skutečně stálých pracovníků je jen poskrovnu.¹⁴⁵ Hlavní pozornost v těchto letech směřuje k *Čáslavským kancionálům*, které měly být otištěny ve sborníku chystaném na rok 1907 k připomenutí 30. výročí obnovení Včely. Předseda Čermák se vypravil do Dvorní knihovny ve Vídni, aby tam pořídil opisy latinského a českého kancionálu Čáslavského. Dne 2. listopadu 1906 se pak ve o Kancionálech konala přednáška. K vydání sborníku nakonec nedošlo, a tak na návrh předsedy bylo pojednání o Kancionálech otisknuto v Památkách archeologických.¹⁴⁶

Při pokračujícím úpadku Včely poukázal pan Josef Dlabáček na výborové schůzi dne 11. května 1909 na neúčelnost spolku. Dne 20. dubna schválila totiž městská rada návrh na reorganizaci musea.¹⁴⁷ O měsíc později, na valné hromadě dne 11. června, přistoupil výbor na sloučení Musea Včely Čáslavské s Městským museem Josefa Kaunického, čímž došlo ke vzniku nového *Průmyslového, zemědělského a historického musea král. města Čáslavě pro kraj čáslavský*.¹⁴⁸ Své bohaté sbírky, kromě svých publikací, v počtu 10.462 předmětů, darovala Včela

---

¹⁴⁴ SOKA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 387; O programu slavnosti informuje výstřižek z novin vložený v dotazníkovém materiálu K. V. Adámka.

¹⁴⁵ SOKA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 401

¹⁴⁶ ČERMÁK, K. *O čáslavských kancionálech*, In: Památky archeologické, roč. 23, 1908, str. 1-36

¹⁴⁷ SOKA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 435; *Paměti města Čáslavě, kniha IV od r. 1909 do r. 1918*, str. 9

¹⁴⁸ SOKA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 438; Memorandum o vzniku tohoto musea uvádím v příloze.

čáslavské obci jako *poklad národní veliké ceny hmotné i kulturní*. Město Čáslav inventárně dar převzalo až dne 7. listopadu 1910 a správu sbírek nového musea svěřilo Klimentu Čermákovi.¹⁴⁹

Přestože se tedy Včela úplně nerozpadla a neukončila svou činnost, agonie trvala ještě dlouho. Valné hromady v červenci roku 1910 se zúčastnili pouze dva lidé.¹⁵⁰ Vzruch do dění ve Včele přinesl až objev Žižkových ostatků v děkanském chrámu sv. Petra a Pavla v listopadu 1910. V. V. Jeníček byl obviněn z padělání destičky, která měla nález podpořit, což na celý nález vneslo špatné světlo, naopak K. Čermák v tisku podepíral tvrzení o pravosti nálezu.

Protože na výroční valnou hromadu dne 15. června 1912, při níž byli do výboru zvoleni: Kl. Čermák jako předseda, A. Rufer jako jednatel a dále pánové O. J. Černý, Fr. Procházka, A. Rakušan, S. Příhodová a J. Skřivánek a v níž byla jednomyslně vyslovena plná důvěra předsedovi, nedodal bývalý jednatel Jeníček protokolovou knihu, a po jejím dodání v ní byly nalezeny nepřesnosti a zalepené listy, svolal předseda mimořádnou valnou hromadu na 17. červenec za účelem prozkoumání Jeníčkových zápisů.¹⁵¹ Na valné schůzi tedy byly čteny protokoly z minulých let a poté schváleny ve znění učiněném předsedou. Také se četlo Jeníčkovu písemné vyzvání k rozpuštění Včely. Konání bývalého jednatele bylo jednomyslně odsouzeno a vysloveno přání, aby byl spolek nadále zachován, a ještě více se rozvíjel a pevněji přimknul k Městskému museu.¹⁵² Následně bylo konstatováno, že „*minulost musíme ponechat minulostí a pečovat o lepší budoucnost*“.¹⁵³ Tak se Včela opět začala zvolna probouzet k životu. Na výborové schůzi v říjnu 1912 bylo usneseno, aby se zprávy o činnosti podávaly do *Pravdy* a na návrh předsedy aby se znovu vydávaly zprávy a publikace Včely a Musea. Nato se město Čáslav rozhodlo, že bude na vydávání spolkových knih a časopisů přispívat polovinou částky.¹⁵⁴ Protože současné stanovy byly valnou hromadou shledány jako zastaralé a nevyhovující nynějším poměrům, začalo se pracovat na

---

¹⁴⁹ *Výroční zpráva předsedova za léta 1911-1912*, in: *Musejník Čáslavský I*, str. 25; BROŽ, H. *Sedmdesát let práce (1864-1934)*, in: *Musejník Čáslavský IV*, str. 10

¹⁵⁰ A to předseda Čermák a pan Holub, viz SOKA KH, *Musejní spolek Včela Čáslavská, Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 452

¹⁵¹ SOKA KH, *Musejní spolek Včela Čáslavská, Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 464-466

¹⁵² SOKA KH, *Musejní spolek Včela Čáslavská, Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 466-467

¹⁵³ SOKA KH, *Musejní spolek Včela Čáslavská, Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 467

¹⁵⁴ SOKA KH, *Musejní spolek Včela Čáslavská, Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 471-472

návrhu stanov nových, které byly přijaty roku 1913, a podle nichž se na mimořádné valné hromadě dne 15. listopadu 1913 volil nový výbor. Zvoleni do něho byli: Kliment Čermák jako předseda a dále A. Rufer, Fr. Procházka, Č. Nikl, H. Brož, K. Nozar a J. Pelikán.¹⁵⁵ Přestože se Včela stále potýkala s nízkou návštěvností valných hromad, začalo se blýskat na lepší časy. Pozornost všech se obracela k padesátiletému výročí založení spolku, k němuž se chystaly veliké oslavy spolu s vydáním jubilejní musejní publikace.

Probouzení Včely, jež bylo mimo jiné zapříčiněno i blížícím se jubileem a přípravami jeho oslav, ale přerušila vypuknuvší první světová válka. *Jubilejní musejník čáslavský* v září 1914 vyšel, ale oslava byla přesunuta na neurčito.¹⁵⁶ Kromě válečných útrap postihla Včelu ještě jedna nepříjemnost, a sice roku 1915 vydání Jeníčkovy *Musejní pathologie* (viz dále), kterou spor mezi Čermákem a Jeníčkem vyvrcholil. Čermákovi se tedy za čtyřicet let obětavé práce, kterou spolku věnoval, nedostalo patřičné odměny. Vyšetřování ve spolku spojené s Jeníčkovými nařčeními ho jistě stálo mnoho sil a podlomilo jeho zdraví. Kliment Čermák zemřel dne 19. ledna roku 1917 a jeho smrtí skončila jedna dlouhá éra historie Včely. V *Čáslavském kraji*, nahrazujícím pozastavenou *Pravdu*, vyšel Čermákův obsáhlý nekrolog popisující jeho dlouhý a plodný život a zásluhy, jež pro své rodné město během svého života vykonal, a který spolu s vyjádřenou lítostí členů Včely i jiných musejních spolků dokazuje, jak byl v musejním prostředí váženým odborníkem.¹⁵⁷ Novým předsedou se po Klimentu Čermákovi stal František Skočdopole a Včela opět začala postupně ožívat,¹⁵⁸ což už je ale jiná kapitola.

---

¹⁵⁵ SOKA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 478-480

¹⁵⁶ SOKA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 486

¹⁵⁷ Nekrolog v: *Čáslavský kraj*, ročník 1917, číslo 15 a 16, projevy soustrastí v: SOKA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 497-498; kondolence také v *Osobním fondu Klimenta Čermáka v MLP v MMČ*

¹⁵⁸ BROŽ, H. *Sedmdesát let práce (1864-1934)*, in: *Musejník Čáslavský IV*, str. 10-11

5. ORGANIZACE A ČINNOST VČELY ČÁSLAVSKÉ

5.1 Stanovy

Stanovy Včely jsou cenným pramenem pro studium organizace spolku.¹⁵⁹ Byly sestaveny podle stanov *Archeologického sboru při Museu království Českého* a jako takové po dlouhá desetiletí sloužily jako vzor pro všechny nově vzniklé archeologické a musejní spolky v českých zemích. Skládají z 19, resp. 18 paragrafů (stanovy z let 1881 a 1890 vynechávají paragraf o názvu spolku). Idea spolku byla dána již ve stanovách prvních a jejich další úpravy jsou jen dílčí.

Nejprve je ve stanovách vyčten účel spolku, kterým je pátrání po starožitnostech a památkách, jejich sbírání, sepisování, uschovávání a vystavování. Bylo by účelné říci si hned na úvod, co je tedy předmětem sběratelské a ochranné činnosti Včely. O tom pojednává poměrně obsáhlý třetí paragraf, kde se dočteme, že předmětem zájmu Včely jsou například: například kostely, kaple, hřbitovy, radnice, městské domy, zámky, hrady, hradby, fary a školy, pamětní, pečetní a jiné knihy, dokumenty, erby, pečeti, mince a ostatní platidla, prehistorické předměty, dále obyčeje, hry, zpěvy, pověsti, místní jména apod.¹⁶⁰

Ve čtvrtém paragrafu je určeno sídlem spolku královské město Čáslav. Tento paragraf dále říká, že spolek může vstoupit v život až tehdy, když se k němu přihlásí dvacet výkonných členů, kteří se sejdou a zvolí ze svého středu správní výbor, který následně zvolí předsedu a jednatele.

Název spolku, zmíněný až ve čtrnáctém paragrafu, odkazuje na pilnou práci včel. Ta byla pro členy spolku vzorem. Dalším velmi podstatným bodem stanov je patnáctý paragraf, který říká, že spolek má zůstat ve stálém spojení s *Museem království Českého*. K tomu ve svých člancích hojně vybízí i Kliment Čermák, jenž označuje toto spojení jako svazek dceřiný.

Další paragrafy pojednávají o členech spolků (dobovým označením údové spolku). První stanovy z roku 1864 rozlišovaly pouze členy výkonné a přispívající.

¹⁵⁹ SOkA Kutná Hora, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Stanovy spolku 1863-1864, 1881, 1890*

¹⁶⁰ Celý výčet předmětů pátrání je možné přechíst ve stanovách z roku 1881, které uvádím v příloze.

Výkonným členem se mohl stát bezúhonný občan království Českého, který se zavázal bezplatně pátrat po starožitnostech a památkách a sepisovat je. Přispívajícím členem se mohl stát bezúhonný občan království Českého, který by platil do spolkové pokladnice roční příspěvek ve výši 1 zl. Stanovy z let 1881 a 1890 rozlišovaly kromě členů činných a přispívajících ještě členy čestné, zakládající a dopisující. Čestným členem se mohla stát *osoba o vědu, literaturu a umění zasloužilá*, jež byla navrhována výborem a zvolena valnou hromadou. Zakládajícím členem se stal ten, kdo zaplatil do spolkové pokladny jednorázový příspěvek 10 zl., nebo věnoval spolku umělecká díla stejné hodnoty. Dopisujícími členy jmenoval správní výbor ty, kteří sice bydleli mimo Čáslav, ale mohli se stát prostředníky k dosažení spolkového cíle.

V šestém a sedmém paragrafu jsou rozepsána práva a povinnosti členů. Činní členové mají právo hlasovat na valných hromadách ve všech záležitostech a na poradách mohou vznášet různé návrhy. Přispívající členové mohou pouze podávat písemné návrhy předsedovi a jejich povinností je platit výše zmíněný poplatek do spolkové pokladny. Když tak neučiní dva po sobě následující roky, jsou považováni za vystoupivší. Povinností činných členů je účastnit se všech předsedou oznámených porad, přispívat ke zvelebování spolku podle svých možností a každého čtvrt roku podat zprávu o výsledcích svého pátrání po památkách a starožitnostech.¹⁶¹ K dispozici nám je seznam členů (případně i jejich povolání), který býval uváděn ve výročních zprávách předsedy a v sepsané Matrice členů.¹⁶² Na jejichž základě můžeme pozorovat, jak počet členů meziročně kolísal, a lze vytvořit křivku mapující jednotlivé periody rozmachu a úpadku spolku.

Následující paragraf pojednává o spolkovém jmění. To se sestává z členských příspěvků a darů a má výslovně užit jen k spolkovým účelům. Spolková pokladnice se nachází v bytě jednatele, který je zároveň pokladníkem.

Dále stanovy určují správu spolku, která přísluší shromážděným výkonným členům a jimi na tři roky zvolenému výboru. Členové se scházejí jednou do roka v květnu na výroční valné schůzi. Předseda ale může v naléhavých případech nebo na

---

¹⁶¹ Různé zprávy a připomínky podávali členové výboru písemně, jsou dochovány v: SOKA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Přípisy od členů dopisujících, činných a zakládajících, Přípisy od členů čestných*

¹⁶² SOKA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Matrika členů 1864-1961*

přání třetiny výkonných členů svolat valnou schůzi mimořádnou. Do kompetencí valných schůzí spadá: volba výboru, přijímání ročních účtů, které zkoumají dva k tomu zvolení účetní revizoři, rozhodování o najímání spolkových místností, změna stanov, ustanovení pro případ zániku spolku, jmenování čestných členů. K platnému rozhodování je třeba přítomnosti čtvrtiny členů.

Desátý paragraf popisuje činnost výboru. Výbor se skládá z předsedy (starosty), jednatele, který je zároveň pokladníkem a početvedoucím, a ze tří, resp. pěti dalších výborů. Výbor je spolku zodpovědný ve všech záležitostech. K platnému rozhodování je potřeba přítomnosti předsedy, jednatele a dvou výborů. V případě nepřítomnosti předsedy zastupuje ho jednatel. Rozhoduje se prostou většinou hlasů. Výbor se má podle stanov každého čtvrt roku sejít v bytě předsedy, jednatele nebo ve spolkové místnosti. Jeho úkolem je prozkoumat všechny zprávy podané činnými členy a předložené sbírky památek a starožitností. Dále výboru náleží dohlížet na spolkové účty, schvalovat spolkové výdaje, starat se o zvelebování spolku, přijímat činné, přispívající a zakládající členy, sepsat je do řádného seznamu (viz Matrika členů) a jmenovat členy dopisující. Výbor má také za úkol založit konferenční knihu a stručně do ní zapisovat všechna usnesení (viz Protokol o valných hromadách a schůzích výboru Včely Čáslavské). K povinnostem výboru rovněž patří pořádat archeologické vycházky a přednášky.¹⁶³

Jak již bylo řečeno valné hromadě i výboru předsedá starosta (předseda) spolku. Ten řídí veškeré vnitřní záležitosti spolku a zastupuje ho při styku s úřady a třetími osobami. O valných hromadách podává výroční zprávu o stavu spolku, jeho sbírkách a o spolkových příjmech a výlohách. Předseda je dále povinen každou valnou schůzi spolku oznámit politickému úřadu a předložit mu stručný program schůze, neboť tento úřad má povinnost při poradách a schůzích dohlížet na dodržování stanov a zákonů. V případě předsedovy nepřítomnosti ho ve všech jeho funkcích zastupuje jednatel. Ten spolu s předsedou obstarává veškeré písemnosti, dále vede konferenční knihu (pozn. *Protokoly o schůzích*) a uschovává spolkovou pečeť. Jako pokladník přijímá a vyplácí na předsedův příkaz peníze a skládá roční účty. K dalším jeho povinnostem patří přijímání všech zpráv a sbírek a podávání zpráv při výborových schůzích.

---

¹⁶³ Přednáškám a výletům budou věnované samostatné kapitoly.

Stanovy pamatují i na případ, kdy některý z členů chce ze spolku vystoupit. V tomto případě musí dotyčný podat písemné oznámení předsedovi spolku. O vyloučení z důvodu neplacení členského příspěvku rozhoduje výbor. Valná schůze může o vyloučení rozhodovat v případě ztráty bezúhonnosti, ztráty rakouského občanství nebo v případě rozbrojů mezi jednotlivými členy.

Dle stanov bude spolek rozpuštěn v tom případě, že ve spolku zůstane pouze pět jeho členů nebo že se dvě třetiny všech členů o rozpuštění usnesou nadpoloviční většinou hlasů. Podle prvních stanov se v takovém případě veškerý majetek a sbírky spolku odkazují místní škole. V následujících stanovách je určeno, že v případě rozpuštění spolu případně majetek Městskému museu, případně čáslavské obci.

5. 2   **Financování spolku**

Zajímavým aspektem, který lze zkoumat, je financování spolku. Dohledatelné je účetnictví až od roku 1882, od kdy jsou dochované účetní knihy.¹⁶⁴ Spolkovou pokladnu a pokladní knihu spravoval nejprve jednatel a později samostatně fungující pokladník z řad výboru. Ti na výborových schůzích vždy předkládali účetní zprávy, které musely být výborem schváleny. Na valných schůzích pak byla předkládána výroční účetní rozvaha, jejíž schválení a vydání absolutoria spadala do kompetencí k tomu zvolených revizorů účtů. Co se týče hospodárnosti spolku, je potřeba sledovat konečný účet, který se ale někdy nacházel ve schodku, což se výbor snažil redukovat. Schodek byl často způsoben tím, že některá z korporací neposkytla příspěvek, s nímž se počítalo, nebo v době úpadku spolku, byl nedostatek financí zapříčiněn menším počtem členů a jejich členských příspěvků.

Příjmy spolku tvořily především: členské příspěvky, finanční dary jednotlivých příznivců a mecenášů spolku, dobrovolné příspěvky na výzkumnou činnost a milodary z pokladničky k tomu účelu zřízené, dále také dary Záložny Čáslavské a zisk z prodeje výročních zpráv a jiných publikací. V další době pak Včela dostávala pravidelné (různě vysoké) příspěvky nejen od Záložny Čáslavské,

---

¹⁶⁴ Do roku 1882 účty nejsou doloženy, od té doby se účetní rozvahy pravidelně objevovaly ve výročních zprávách a podrobněji jsou účty rozepsány v: SOKA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Účetní knihy 1882-1897, 1898-1927*

ale i od čáslavské obce, okresního zastupitelstva a Okresní hospodářské záložny a v neposlední řadě pravidelnou roční státní subvencí od ministeria kultu a vyučování ve výši 50 zl., později 100 K. Na druhé stránce účetní rozvahy, v kolonce výdajů, se nejčastěji objevovaly tyto položky: výzkumné práce, nábytek, náklady na palivo, nákup starožitností, knih a časopisů, náklady na tisk zpráv, pozvánek a publikací, poštovné, členské příspěvky sbratřeným spolkům apod.

5.3 Spolupráce s ostatními musejními institucemi

Ve stanovách se Včela přihlásila k těsnému spojení s *Museem království Českého*, jehož se později stala členem. Členem byla i *Vlasteneckého musejního spolku* v Olomouci, *Společnosti přátel starožitností* v Praze a dalších. Přátelské styky udržovala se sousedním kutnohorským *Vocalem*, s nímž pořádala i společné výlety a přednášky, dále například s musei v Chrudimi, v Pardubicích, v Humpolci, v Poličce, v Hořici, v Klatovech a s mnohými dalšími. Spolupráce probíhala na úrovni výměny tištěných zpráv a jiných publikací, v nichž si tak vyměňovali teoretické i praktické poznatky z archeologie, muzejnictví a dalších příbuzných oborů. Tato výměna poznatků dále probíhala i na úrovni již zmíněných sjezdů musejních spolků, které kromě celonárodní úrovně probíhaly rovněž na úrovni sjezdů krajských. Nově vznikající spolky se na Včelu často obraceli o radu a o pomoc, případně prosili Včelu přímo o zaslání stanov, které sloužily jako vzorové, a Včela pomoc nikdy neodmítla. Kromě publikací již zmíněných (i dalších) spolků odebírala Včela například *Památky archeologické*, *Method*, *Český lid* a také historicky zaměřené spisy *České akademie věd a umění císaře Františka Josefa I.* Svou výzkumnou činnost konzultovala Včela prostřednictvím zpráv předsedy Klimenta Čermáka s c. k. *centrální komisí pro výzkum a záchranu památek historických a uměleckých ve Vídni*. Kromě českých spolků byla Včela ve spojení i s řadou spolků a společností zahraničních, jmenujme namátkou alespoň některé z nich: *Akademie nauk v Krakově*, *Chorvatská společnost archeologická*, *Musejní*

*družstvo v Lublani, Zemské museum v Sarajevu, Antropologická společnost v Berlíně a další.*¹⁶⁵

5.4 Archeologické výzkumy

Archeologická práce byla hlavní náplní činnosti Včely. Ve své době byly archeologické výzkumy považovány za nejlepší způsob poznání a zachování památek po předcích. Z archeologických výzkumů Včely, prováděných převážně Janem Hendrichem a Klimentem Čermákem, plynulo do sbírek Včely nejvíce předmětů. Prakticky neustále docházelo k nějakým pracím v terénu, ať už se jednalo o práce záchranné nebo o systematické výzkumy.

Zmiňme si zde několik výzkumů, které Čermák prováděl v 80. a 90. letech 19. století. Roku 1881 zkoumal Čermák při stavbě místní železnice objevený pohanský žárový hrob nad Ksinami u Žlebů, v němž byly objeveny dvě velké popelnice.¹⁶⁶ O dva roky později, roku 1883 zkoumal mohyly u Chedrbí. Další lokalitou se stala bývalá obecní cihelna na levém břehu Brslenky nad bývalým rybníkem Svornost, kde byly roku 1885 objeveny černé kotlovité jámy. Jednalo se o hroby, v nichž byla nalezena řada předmětů, například pazourky, sekyrky, zbytky nádob apod. Výzkum zde probíhal až do poloviny 90. let. Lid zde žijící označil Čermák za pastýře vynikající výrobou účelných nádob.¹⁶⁷

Největším Čermákovým výzkumem byl průzkum Hrádku, který probíhal hlavně v letech 1883-1887, ale s menšími pracemi se pokračovalo až do roku 1893. Na svou dobu byl tento výzkum veden velmi kvalitně. Zkoumanou plochu o velikosti zhruba 50 arů rozdělil Čermák do čtvercové sítě po deseti metrech, které následně byly jednotlivě zkoumány. Pečlivost, jakou práci věnoval, dokazují i jeho četné přenesené plánky výzkumu, do nichž byly zakreslovány jednotlivé významné nálezy. Během výzkumu Čermák zjistil tři kulturní vrstvy, na jejichž základě

---

¹⁶⁵ Všechny tyto údaje jsou obsaženy porůznu ve výročních zprávách, proto nelze uvést jediný zdroj; v SOKA KH Musejní spolek Včela Časlavská, ve složkách *Součinnost s jinými korporacemi a Korespondence* lze dohledat právě ty dopisy žádající Včelu o radu, poskytnutí stanov apod.

¹⁶⁶ ČERMÁK, K. *Žárový hrob nad Ksinami*, In: Archeologické příspěvky z Časlavska. Čáslav 1883

¹⁶⁷ ČERMÁK, K. *Pravěká osada u nejjihnější cihelny v Čáslavi*, In: Jubilejní sborník památek časlavských, str. 3-23

formuloval teorii o osídlení Hrádku.¹⁶⁸ Na valné schůzi dne 20. února 1887 bylo konstatováno, že se na nalezišti na Hrádku našlo za pět let práce přes 6200 předmětů,¹⁶⁹ ty jsou dodnes základem archeologické sbírky čáslavského musea.

Posledním výzkumem, na kterém se Čermák podílel, byl výzkum děkanského chrámu sv. Petra a Pavla probíhající při jeho rekonstrukci v letech 1909-1911, při němž byly dne 21. listopadu 1910 objeveny Žižkovy ostatky.

Čermák shrnuje, co vše Včela svými výzkumy a záchrannou prací dokázala: „*Co Včela Čáslavská vykonala? Dokázala výzkumy předhistorickými, že rolnický lid bydlil již v mladší kamenné době u Koudelova, Zehub, v osadě „Na svaté“ u Hostovic, u bývalé obecní cihelny v Čáslavi; minulost staroslavné Čáslavě pošinuta výkopkami na Hrádku do I. tisíciletí před Kr. P., zjištěno, že kolem narození Kr. P. lid usazen u Ksin a u Vrdů na Doubravce, na Klejnarce pak u Močovic a Třebešic, že tudy podél Doubravi šla obchodní cesta od Labe až na Moravu, že Čáslav široce rozkládala se též podél levého břehu Brslenky od Zemánku až k Budínu, ohledány poslední české mohyly u Chedrbí a nezvratně zjištěno, že na Hrádku stávalo staroslovanské město před založením nynějšího města dle práva německého Přemyslem Ot. II.; doloženo, že Hrádek u Podola a Červenice u Vilímova byly středověké tvrze a vyhledán rozsah klášteřiště v Drobovicích a Vilímově. Zjištěn nejstarší tvar znaku městského, objeven románský kříž emailovaný v Bratčicích, prostudovány kostelní stavby, obrazy, zvony a nápisy na náhrobnicích v okrese čáslavském; na hradech Chlumu, Lichnici a Paběnicích zkoumáno, zachráněn dílem nález brakteátů a pak denárů Vladislava I. a grošů krále Jana v Čáslavi, Václava IV. v Potěhách, českých stavů a Fridricha Falckého v Močovicích; ohledán nález tolarů v Koželuhách u Čáslavi a dukátů v Potěhách, mincí Leopolda I. v Močovicích. Zachráněno na sta starých vzácných kněh českých a listin, sebrány vzory dávných klíčů, zámků, zbraní, nástrojů, nádob, kachlů, krojů i vyšívání, základ do průmyslového musea a také několik cenných obrazů.*“¹⁷⁰

¹⁶⁸ ČERMÁK, K. *Výzkumy na Hrádku*, In: Archeologické příspěvky z Čáslavska V. Čáslav 1888

¹⁶⁹ SOKA KH, *Musejní spolek Včela Čáslavská, Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 161

¹⁷⁰ ČERMÁK, K. *Musejní spolek Včela Čáslavská slaví půl století své činnosti*, In: Jubilejní musejník čáslavský, str. 68

5.5 Přednášky

Pořádat odborné přednášky pro širší veřejnost se Včela zavázala přímo ve svých stanovách. Přednášky zaznívaly pravidelně při každé valné hromadě z úst některého z členů výboru nebo na větších akcích i předního odborníka celonárodní úrovně. Účelem přednášek bylo seznámit veřejnost s činností spolku a vzbudit v posluchačích zájem o spolupráci. Témata přednášek se proto často dotýkala samotných výzkumných prací Včely, nejnovějších nálezů, muzeologických poznatků o sbírání a konzervování starožitností, archeologie a prehistorie, postřehů z vykonaných cest po evropských nalezištích a památkách, ale dále i historických událostí, osobností, které mají nějakou spojitost s Čáslaví a okolím, vývoje jednotlivých řemesel, jako bylo hrnčířství, mincovnictví apod., zajímavých míst v okolí i dobových událostí. Přednášky se většinou konaly ve Čtenářské Besedě, kde k tomu byly nejvhodnější podmínky. Kvůli potřebě financí se Včela rozhodla roku 1880 uspořádat v Besedě cyklus placených přednášek (vstupné nebylo vysoké, výtěžek činil celkem do 5 zl.).¹⁷¹ Roku 1891 se Včela znovu rozhodla pravidelně pořádat v Besedě cyklus přednášek, „*aby i širší obecnost s účely a působností spolku se seznámilo a zájem pro archeologii získalo.*“¹⁷² Z hlediska zmapování historie a činnosti spolku jsou významné přednášky z jubilejních oslav ohlížející se za určitým úsekem dějin spolku. Z ostatních mnoha přednášek proslovených průběhu půl století činnosti Včely namátkou jmenujme: Želinovu přednášku *O stavu lidu českého po válce třicetileté* (1877), Hendrichovy přednášky *O poznávání, sbírání a upravování starožitností* (1877), *O řádu živnostenském za Rudolfa II.* (1884), Čermákovy přednášky *Hrob Žižkův*, *O stavení radnice v Čáslavi* (obě 1877), *Pečeti a pečetidla města Čáslavě* (1883), *Klášter Vilémov* (1887), *Nález mincí v Močovicích* (1889), *Vzpomínky ze Slovenska* (1898), Jeníčkovy přednášky *Rod pánů Slavatů z Chlumu a Košumberka* (1898), *O znovuzřízení archivu královského města Čáslavě* (1903).¹⁷³

¹⁷¹ SOkA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 57-62

¹⁷² SOkA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 207-208

¹⁷³ Výčet přednášek je čerpán z dotazníkového materiálu K. V. Adámka.

5.6 Výlety

Stejně jako pořádání přednášek bylo ve stanovách zakotveno i konání vědeckých výletů a vycházek. Každý rok se konal minimálně jeden celodenní výlet, mnohdy jich ale bylo i více, a nad to i několik menších vycházek do nejbližšího okolí. Tyto výlety neunikly pozornosti tisku, v němž se o výletech můžeme dočíst. Za dobu existence spolku výbor, jemuž pořádání vycházek příslušelo, navštívil (i opakovaně) s menším nebo větším počtem zájemců z řad členů spolku i širší veřejnosti z Čáslavi i okolí všechny něčím zajímavá a památná místa v čáslavském kraji: zámek Žleby, město Kutnou Horu se všemi jejími památkami, zříceniny hradů Lichnice a Oheb, kostely sv. Jakuba v Církvici, sv. Kříže v Ronově, sv. Martina, kostelíček v Lochách, Markovicích, hradiště u Semteše, hrádek pod Vlčí skálou u Podola, Zbyslav, Vilímov a Drobovice s jejich kláštery, tvrz Červenici, jeskyni Mastnou bábu, mohyly u Chedrbí a mnoho dalších.¹⁷⁴ Účelem vycházek bylo kromě pátrání po starožitnostech, překreslování a popisování pamětihodností, nápisů a staveb, také vzbudit v občanech zájem o poznávání památek. Vycházky byly také pořádány na místa probíhajícího archeologického výzkumu, aby se občané seznámili s danou problematikou, což vedlo mimo jiné k tomu, že sílil mezi lidmi zájem a ohlašovali nálezy archeologických předmětů při kopání na svých zahradách a polích.

Protože výletů se uskutečnilo nepočítaně, popíšme si pro zajímavost, alespoň jeden z nich. Na oslavu výročí bitvy u Chotusic uspořádala Včela dne 22. května roku 1892 výlet na toto bojiště, který se těšil velké účasti z řad městské inteligence, žen i studentů. Na vyvýšenině za hřbitovem začal předseda Čermák svůj výklad o počátku první slezské války a naznačil, kudy se blížilo pruské vojsko císaře Fridricha II. Pak účastníci přešli k Chotusicí a předseda na papíře načrtl pozice obou vojsk a vylíčil samotnou bitvu odehrávající se 17. května před sto padesáti lety. Dále vylíčil ztráty mužů na obou stranách, opanování Čáslavi vojskem Fridricha a rozložení obou vojsk v následujících dnech. Nakonec popsal

---

¹⁷⁴ Takový výčet navštívených míst uvádí Kliment Čermák v článku: *Musejní spolek Včela Čáslavská slaví půl století své činnosti*; najdeme ho i v dotazníkovém materiálu K. V. Adámka.

vratislavský a drážďanský mír. Vycházka byla ukončena zmínkou o nálezech na bojišti učiněných, které jsou uloženy ve sbírkách Včely v Museu.¹⁷⁵

5.7 Výstavy

Při mapování činnosti nesmíme zapomenout ani na tři v Čáslavi Včelou konané výstavy, které byly důležitým počinem z hlediska oslovení občanů. První výstava Včely Čáslavské, archeologicko-umělecká, se uskutečnila ve dnech 21. až 24. září 1865 v zahradním salonu *U Růže*. Vystaveno na ní bylo celkem 376 starožitných předmětů (154 listů a rukopisů, 17 tištěných knih, 111 různých starožitností, 36 obrazů apod.). Většinou se ale nejednalo o předměty ze sbírek Včely, která krátce po založení neměla sbírky ještě natolik bohaté, a vystaveny byly převážně předměty zapůjčené. Střed výstavy zaujímala sedlecká gotická monstrance a kolem ní byly vystaveny předměty ostatní: pergamenové originály z čáslavského archivu (různá privilegia a městské knihy), zapůjčené městské „archivy“ z Kaňku a Ledče, na sedm desítek předmětů zapůjčil ze svých sbírek ve žlebském zámku také kníže Vincenc Karel z Auerspergu, mezi jinými podobizny Jana Žižky a Prokopa Holého. Vystavena byla i takzvaná *Žižkova košilka*, majetek města Čáslavi. Dále se tu vystavovaly obrazy zapůjčené od čáslavských měšťanů. Důležitými vystavovanými exponáty z hlediska archeologického byly nálezy z doby kamenné a z doby bronzové na Čáslavsku objevené, a sice bronzové nože a popelnice z pohřebiště u Vrdů, popelnice z Drobovic a předměty nalezené na Hrádku. August Sedláček zde vyložil na 600 kusů mincí. A na výstavě bylo zastoupeno také porcelánové a skleněné nádobí.¹⁷⁶ Význam této výstavy spočívá především v tom, že se rodící Včele podařilo v kraji probouzet historické vědomí, což se projevilo jak v ochotě jednotlivců půjčit vystavované předměty, tak v hojné návštěvnosti výstavy a přání obyvatel, aby se výstavy častěji opakovaly.¹⁷⁷

Návrh na pořádání druhé archeologické výstavy učinil pod vlivem královéhradecké výstavy starožitností člen výboru Josef Jerie na výborové schůzi

---

¹⁷⁵ *Pravda*, číslo 22 ze dne 28. 5.; Touto problematikou se Kliment Čermák zabýval v knihách: *Bitva u Chotusic r. 1742*. Praha 1887 a *Současné zprávy o bitvě u Chotusic blízce Čáslavi*. Čáslav 1887.

¹⁷⁶ SOKA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 16-19; *Památky archeologické* (VI., 1865), str. 277-278

¹⁷⁷ SOKA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 16-19; *Památky archeologické* 1865, VI., str. 277-278

dne 3. srpna 1879. Jeho návrh byl odsunut a dostalo se na něj až na výroční valné hromadě dne 9. května 1880. Zde se projednávaly podrobnosti a byl zvolen výstavní komitét, který měl na starosti veškerou organizaci výstavy. Výstava se uskutečnila ve dnech 7. až 9. srpna 1880 ve třech místnostech druhého poschodí školy, kde v této době byly sbírky Včely uloženy, a byla rozdělena do 9 oddílů:

- I. Předměty z doby prehistorické
- II. Zbraně a nástroje
- III. Nádoby a umělecké předměty
- IV. Kostelní paramenty
- V. Mince a pečeti
- VI. Obrazy
- VII. Knihy
- VIII. Rukopisy
- IX. Starobylé kroje a vyšívání ¹⁷⁸

Ve sborovně byly k vidění prehistorické předměty, kosti a zuby zvířat, předměty jako klíny, mláty, jehly, nože, hrncovité a džbánovité nádoby, nalezené u Chedrb, v Drobovicích, na Hrádku, ve Vrdech a Třebešicích. Dále zde byla vytvořena ukázka vývoje mincí rakouských a sbírka českých mincí. Z pečetidel vynikala velká časlavská pečeť ze 14. století. V kreslárně byly vystaveny kostelní paramenty a na zdech velké množství obrazů. Ze zbraní vynikaly husitské šípy a kopí, především Žižkova košile a cep. Z uměleckých předmětů jmenujme gotické dveře z drobovické komendy, japonskou, čínskou a indickou sbírku Josefa Kaunického, dále různé kachle, džbány poháry a cínové nádoby. Vystaveno bylo také na 250 rukopisů. V odboru knih byl největším skvostem soubor veškerých spisů Komenského (majetek časlavského evangelického učitelského ústavu).¹⁷⁹ Vstupné bylo stanoveno symbolické v hodnotě 10 kr. Za dva dny výstavu navštívilo přes 1600 osob.¹⁸⁰ Po úspěchu této výstavy a po rozmožení spolkových sbírek byla městskou radou vykázána sbírkám místnost v prvním poschodí radnice, kde byly sbírky dne 2. února 1881 slavnostně otevřeny.¹⁸¹

---

¹⁷⁸ SOkA Kutná Hora, Musejní spolek Včela Časlavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 55-67

¹⁷⁹ Archeologická výstava v Čáslavi, In: *Památky archeologické XI*, str. 421-425

¹⁸⁰ Archeologická výstava v Čáslavi, In: *Památky archeologické XI*, str. 425

¹⁸¹ *Nová památní kniha král. města Čáslavě od roku 1850*, str. 212

V souvislosti s přípravami na pražskou Národopisnou výstavu se krajinské musejní organizace snažily podat svůj kraj a svoje památky v co nejlepším světle. Z popudu sbírání památek proto vznikaly i krajinské národopisné výstavy. Čáslavská výstava národopisná a archeologická se konala ve dnech 8. až 15. září roku 1894 ve čtyřech musejních místnostech a čtyřech místnostech chlapecké školy. Na vyzvání spolku a výstavního odboru přispělo ke konání výstavy téměř veškeré čáslavské obyvatelstvo. V museu byla vystavována prehistorická sbírka, vystaveny byly například předměty na Hrádku získané. V druhé síni se nacházela ukázka uměleckého a řemeslného průmyslu. V neposlední řadě zde byla také bohatá výstava knih a rukopisů. Ve škole byla hned při vchodu umístěna *obrazárna*, kde bylo vystaveno několik obrazů zemského malíře Antonína Chittussiho, akademického malíře Aloise Vraného a další výběr obrazů z čáslavských domácností. V další místnosti se nacházel *měšťanský pokoj*, v němž byly vystaveny starší hodiny, svícný, porcelán, cínové a měděné nádoby a další umělecké předměty. Dalším výstavním prostorem byla *síň spolková a cechovní*, věnovaná čáslavským cechům, vystaveny byly jejich korouhve a prapory, cechovní knihy; nynější čáslavské spolky zde vystavily své pamětní knihy. Poslední místností byla *síň rukopisů, kněh a výšivek*, kde byly k vidění městské knihy a listiny. V rámci literární výstavy byl vytvořen přehledný soupis spisovatelů rodáků z Čáslavi a knih v Čáslavi vydaných. Kromě výšivek z Čáslavska tu byly ukázány i staré nástroje pro přadleny.¹⁸² Výstava byla hojně navštěvována, odhadem ji navštívilo na 1500 osob a na vstupném bylo vybráno necelých 100 zl.¹⁸³

5. 8 Publikační činnost

5. 8. 1 Výroční zprávy

Výroční zprávy podával dle stanov předseda na výroční valné hromadě a prepisy těchto zpráv povětšinou najdeme v zápisnici ze schůzí, bývaly otiskovány i v tisku, *Čáslavských listech*, příp. *Kutnohorských listech*, i v *Památkách*

---

¹⁸² ČERMÁK, K. *Průvodce národopisnou a archeologickou výstavou v Čáslavi od 8. do 15. září 1894 uspořádanou místním odborem národopisným a musejním spolkem „Včela Čáslavská“ v museu spolkovém a v měšťanské škole*. V Čáslavi 1894

¹⁸³ SOKA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*, str. 250

Archeologických. Jsou cennými zdroji informací o veškeré spolkové činnosti, co se týče schůzí výboru, valných hromad, ale i výletů, přednášek a v neposlední řadě archeologických výzkumů, jejichž výsledky byly ve *Zprávách* často publikovány. Jako samostatné publikace začaly výroční zprávy vycházet v letech 1882-1901. „*Ve schůzi výboru dne 15. října 1882 usnešeno, by vydána byla správa výroční za uplynulý rok tiskem, by tak každému z pánů členů i širšímu obecnstvu doručiti se mohla.*“¹⁸⁴ Hlavním záměrem vydávání tištěných zpráv bylo zevrubné seznámení členstva i široké veřejnosti s činností spolku a přírůstky ve sbírkách, které byly ve zprávách podrobně popsány (jaké předměty z jednotlivých oborů byly do sbírek zakoupeny, nebo darovány a kým), i s účetní rozvahou, která rovněž byla součástí *Zprávy*. První tištěná zpráva končí slovy: „*Vyslovujeme přání, by i dále členové i obecnstvo, jak činy, tak dary přispívalo k rozkvětu spolku, neb jen tak můžeme dosáhnout vytyčeného cíle.*“¹⁸⁵

Každá zpráva obsahovala vždy předsedovou výroční zprávu, v níž se můžeme dočíst o všech schůzích výboru, valných hromadách, výletech, přednáškách a další spolkové činnosti v uplynulém správním roce. Dále zpráva obsahovala seznam členů, výtah ze stanov a účetní rozvahu. Velká pozornost byla věnována spolkovým sbírkám, neboť bylo pečlivě rozepsáno, jak byly v daném roce rozmnoženy jednotlivé odbory, zda byly nakoupeny, nebo darovány a kým. Na konci se nesmělo zapomenout na vřelé poděkování dárcům a přání, aby i nadále Včelu hojně podporovali. Otištěn byl i *Průvodce po sbírkách musejního spolku Včela Čáslavská*. Zprávy rovněž informovali o výzkumech vedených Včelou v okolí Čáslavi i o významných památkách. Jmenujme alespoň některé z článků: *Kostelíček sv. Kříže u Ronova, Bývalý náhrobek Jana Žižky z Trocnova, Hrad Chlum, Výzkumy na hrádku u Čáslavi* apod.

Stávalo se někdy, že kvůli nedostatku financí nebyla tištěná zpráva vydána jen za jeden správní rok, ale za roky dva i tři. Vydávání zpráv končí rokem 1901. Ještě před tím jsou zprávy paralelně otiskovány v Čermákově *Věstníku* (za roky 1895-6, 1896-7, 1897-8, 1898-9 a 1900-01). Tištění zpráv pak pokračuje až po

---

¹⁸⁴ *Zpráva archeologického spolku „Včela Čáslavská“ za rok 1882-83, str. 1*

¹⁸⁵ *Zpráva archeologického spolku „Včela Čáslavská“ za rok 1882-83, str. 5*

částečném probuzení spolku roku 1912, kdy jsou zprávy vydávány v *Musejníku Čáslavském*.

5. 8. 2 Věstník československých museí a spolků archeologických

Věstník československých museí a spolků archeologických byl první čistě muzeologický časopis u nás.¹⁸⁶ Již na prvním sjezdu musejních spolků v Hlinsku byla vyjádřena potřeba výměny názorů, ale časopis věnující se otázkám musejní teorie a praxe dosud chyběl. Nesnadného úkolu se zhostil Kliment Čermák. První číslo vyšlo v Čáslavi dne 10. srpna 1895. V úvodním článku nazvaném *Milým druhům v práci po vlasti československé* jeho autor a redaktor Kliment Čermák vyjadřuje radost z úspěchů Národopisné výstavy a říká: „*otvírám časopis tento posud sám a bez podpory, ale odvolávám se podpory druhů svých stejně smýšlejících, abychom si ve Věstníku podávali ruce a utvořili kruh ku zorganizování práce naší vlastimilné. Můj Věstník budiž tlumočnickem všech tužeb a vediž k poznání vzájemnému ve spolcích příbuzných, přispějž nabídnutím výměn k rozhojnění sbírek ku všestrannému poznání se.*“¹⁸⁷ Ač začínal sám, brzy našel celou řadu spolupracovníků, kteří do Věstníku pravidelně přispívali.¹⁸⁸ Čermák ve svém časopise hodlal podávat zprávy o spolkové činnosti, o vzrůstání sbírek, rychlé zprávy o nálezech, návody k uspořádání sbírek a konzervování starožitností, seznamy museí a jejich sbírek, rozhled o dění archeologickém, historickém a etnografickém u nás i v cizině. Důraz kladl hlavně na spolupráci jednotlivých museí a musejní spolků mezi sebou.¹⁸⁹

Proto byl Věstník koncipován tak, aby postihl všechny oblasti musejní práce, jak oblast teoretickou, tak i praktickou. Ve Věstníku byly otiskovány zprávy jednotlivých musejních spolků. V prvním ročníku sepsal Čermák jmenný seznam archeologických spolků a museí českých. V sekci *Nálezy a zprávy* informoval o

---

¹⁸⁶ Za první muzeologický časopis je označován proto, že časopisy starší, jako byly např.: *Časopis Národního Muzea*, *Památky archeologické*, *Časopis Společnosti přátel starožitností* nebo *Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci*, nevěnovaly pozornost muzeologické teorii a praxi, a proto je jako muzeologické označit nemůžeme.

Čermák redigoval čtyři ročníky *Věstníku*, první vycházel od srpna 1895 do července 1896, druhý od prosince 1896 do prosince 1897, třetí od ledna 1898 do listopadu 1889, čtvrtý od ledna 1900 do listopadu 1901

¹⁸⁷ *VČMSA I.*, str. 1-2

¹⁸⁸ Jmenujme alespoň některé: V. Batík, B. Čermák, I. L. Červinka, K. Hostaš, V. V. Jeníček, J. Kalous, B. König, K. J. Maška, A. Materka, J. Paliardi, J. Rössler, J. Škorpil, A. K. Viták.

¹⁸⁹ *VČMSA I.*, str. 2-3

aktuálním vědeckém dění, o zajímavých přednáškách, o posledních archeologických výzkumech a nálezích apod. Sekce *Literatura* přinášela recenze nových knih a časopisů, především z oblasti archeologie, historie, umění, akademického prostředí apod.

Pravidelně se na stránkách Věstníku objevovaly články s archeologickou tematikou, ve kterých byla popisována významná archeologická naleziště a na nich nálezy, jak u nás tak v zahraničí.¹⁹⁰

Věstník byl orientován i návodně. Čermák v něm dokázal své hluboké v praxi v museu ověřené zkušenosti, když přinesl podrobný a obsáhlý návod na konzervování starožitností, v němž na pokračování radil, jak zachránit v *lůně země* nalezené památky. Návod byl pečlivě rozlišen podle povahy daných předmětů.¹⁹¹ V dalších článcích radil, jak získávat odlitky mincí a pečetí nebo vytvářet otisky nápisů, jak pořádat numismatické sbírky, jak správně označit vystavované předměty apod.¹⁹²

V průběhu let byla ve Věstníku otištěna celá řada opravdu závažných statí, jejichž myšlenky daleko předběhly svou dobu, a dnes jsou příkladem vyspělosti českého muzejnictví na sklonku 19. století.¹⁹³

V souvislosti s živelným nárůstem muzeí po Národopisné výstavě se Čermák zamýšlí, jestli *Jest užitečno všude musea zakládati?*¹⁹⁴ Vyjadřuje svůj názor, že nejdražší a nejvzácnější památky patří do *Musea království českého*, jež je jejich přirozeným dědicem a má být otcem venkovským muzeí a chránit je. Podle něj by musea měla být zakládána jen ve větších městech, která v minulosti tvořila střed okresu, zatímco v menších obcích by se měly zakládat jen sbírky místních památek, protože *drobením slábneme, [...] družná vzájemnost nechť pojí všechny ústavy vlastenecké.*

---

¹⁹⁰ Např. na pokračování vycházel článek *Objevování a prozkoumávání nálezisk starožitností*, In: VŠMSA I, str. 65-66, 82-84, 101-103, 116-118, 131-133; *Poslední objevy v Troji*, In: VČMSA I, str. 105-106, *Nálezy v cihelně u Koželuh pod Čáslaví*, In: VČMSA I, str. 150-155, *Z římských nalezišť u Kostolce poblíž Požarevce v Srbsku*, In: VČMSA II, str. 35-37, *Nekropole na Jezerinama v Bosně*, In: VČMSA II, str. 57-59, *Diluviální nánosy údolí Volyňky*, In: VČMSA III, str. 58-60, ad.

¹⁹¹ ČERMÁK, K. *Návod ke konzervování starožitností*, In: VČMSA I, str. 10-11, 23-24, 39-42, VČMSA II, str. 52-53, 71-72, 87-88

¹⁹² ČERMÁK, K. *Jak robíme odlitky mincí a pečetí*, In: VČMSA I, str. 36-37, *Jak hotoviti otisky památníků a nápisů*, In: VČMSA I, str. 37-38, *Pořádání a vystavování sbírek numismatických*, In: VČMSA II, str. 17-18 a 41-42, *Tabulky k upevňování starožitností*, In: VČMSA I, str. 81-82

¹⁹³ ŠPĚT, J. *K historii a profilu našich nejstarších muzeologických časopisů*, str. 157

¹⁹⁴ VČMSA I, str. 17-21

V článku *Rozpor mezi archeologickým i přírodovědeckým oddílem musea venkovského*¹⁹⁵ vysvětluje Čermák, že tyto oddíly by měly jít svorně vedle sebe, účelně zaplněné, aby se staly učivem lidu. Aby sbírky nebyly přemnožené, je potřeba rozeznat potřebné od nepotřebného a z přírodnin vybrat jen to pro okolí zvláštní a typické. Za základ musea by se měl vzít retrospektivní přehled jak přírodních poměrů, tak i památek minulosti (mapa geologická, prehistorická apod.). „*Venkovské museum má podávati jasný obraz přírody a minulosti jistého kraje se zvláštním zřetelem, co tento kraj zvláštního má, nebo co důležitého vykonal.*“ Dobrému zřízení museí věnoval Čermák i článek *Účelnost museí*¹⁹⁶, ve kterém říká, že sbírky mají být zařízeny tak, aby účelně poučovaly a přitahovaly i širší vrstvy národa. V tomto smyslu se tedy Čermákovi kustod sbírek jeví jako *učitel svého lidu, jako pedagog v nejširším slova smyslu*. Jako učitel se ve svých článcích věnuje i mládeži. V článku *Musea a mládež*¹⁹⁷ vysvětluje, že mládež má v povaze všechno, co je pro ni nové, podivné, tvarem i látkou neznámé sbírat. Úkolem museí je tedy tuto sběratelskou zvědavost mládeže účelně vést. Tím se Čermák stává stoupencem těsné spolupráce mezi školou a musei. Byl navíc propagátorem myšlenky, aby museum přicházelo více a častěji do školy než škola do musea.¹⁹⁸

Na závěr zmiňme o ceně. Předplatné činilo nejprve 2 zl. ročně, později 2K ročně. Od druhého ročníku bylo předplatné rozšířeno i do zahraničí, konkrétně do Ruska, Bulharska a Srbska, a od třetího ročníku i do Německa. Redakce se ale od počátku potýkala s vydavatelskými problémy, když odběratelé neplatili předplatné včas nebo vůbec. Čermák nejprve sáhnul k opatření vydávat Věstník místo jednou měsíčně jednou za dva měsíce a po čtvrtém ročníku musel s vydáváním skončit úplně a práci přenechat V. V. Jeníčkoví.

5. 8. 3 Československé letopisy musejní

Štafetu po Věstníku převzaly *Československé letopisy musejní* s podtitulem *Sborník věnovaný zájmům museí a archivů v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na*

---

¹⁹⁵ *VČMSA III*, str. 1-3

¹⁹⁶ *VČMSA I*, str. 129-131

¹⁹⁷ *VČMSA III*, str. 113-114

¹⁹⁸ ŠPĚT, J. *K historii a profilu našich nejstarších muzeologických časopisů*, str. 158

Slovensku.¹⁹⁹ Jejích redaktor Václav Vladimír Jeníček, tehdejší jednatel Včely Čáslavské, si za cíl vytkl *soustředit činnost našich společností a kuratorií musejních a znázornit obraz museí československých*.²⁰⁰ Vedle vědeckých pojednání se měl hlavní zřetel obracet k otázkám muzeologickým. V Letopisech se tak mělo objevit vše, čím lze ukázat vznik, trvání, činnost a význam museí: zprávy o činnosti, referáty ze schůzí, fotografie a popisy musejních sbírek a budov, návody na konzervování starožitností a také fotografie a životopisy osob zasloužilých o archeologickou a muzeologickou činnost. Úkolem Letopisů dále bylo znázornit kulturní vyspělost národa po stránce muzeologické, seznámit širší vrstvy národa s musejní prací a popularizovat snahy českých archeologů. Také měly pomáhat badatelské činnosti tím, že vědecké kruhy seznámí s bohatými musejními sbírkami.²⁰¹

Jako první úkol si Jeníček zvolil zmapování historie a dosavadního rozvoje československých museí. Toto téma se stalo stěžejním v celém prvním ročníku, ve kterém Jeníček přinášel souborné informativní články o významných českých museích. Většina těchto zpráv ale měla pouze popisný charakter, a celkově Jeníčkovy Letopisy nedosahovaly úrovně Čermákova Věstníku.²⁰²

Pro Jeníčka bylo důležité, aby musea navzájem znala své problémy, proto v Letopisech hojně uveřejňoval časové zprávy o činnosti jednotlivých museí i o zakládání nových. Zaslужnou je proto možno označit jeho práci na sepsání systematického seznamu museí, který otiskl v prvním ročníku, a v němž uvádí jak data vzniku jednotlivých museí, tak i jejich funkcionáře, získané subvence a valné schůze.²⁰³ Ústředním tématem Letopisů se tak stává problematika organizace museí, k čemuž dal podnět *První krajský východočeský sjezd museí z roku 1902*.²⁰⁴ Jeníček klade důraz na systematickosti musejní práce. Směr museí vytknutý v šedesátých letech ale zůstával téměř nezměněn, nabízí proto pro podnětné náměty

---

¹⁹⁹ První svazek vycházel v letech 1902-3. Druhý svazek měl dvě části, první vycházela v letech 1904-5 a druhá část, věnovaná Sjezdu na ochranu památek v Praze, vyšla v Čáslavi roku 1910

²⁰⁰ *ČLM I.*, str. 1

²⁰¹ *ČLM I.*, str. 1-2

²⁰² ŠPÉT, J. *K historii a profilu našich nejstarších muzeologických časopisů*, str. 161-162

²⁰³ ŠPÉT J. *K historii a profilu našich nejstarších muzeologických časopisů*, str. 164; *ČLM I.*, str. 250-260

²⁰⁴ O sjezdu Jeníček píše ve své zprávě na str. 130-134, dále je zde uveřejněná zpráva přednesená na sjezdu Karlem V. Adámkem „*O některých úkolech museí východočeských*“, str. 140-144

k diskusi o novém zřízení krajiných museí prostor ve svých Letopisech. Krajiné sjezdy Jeníček vítá jako *přátelské schůze* a porady musejních pracovníků, protože *stálá osamělost pracovníků jednotlivců v oboru sběratelském a musejním je toho příčinou,*²⁰⁵ že musejní práce ustrnula. Zde opět Jeníček ukazuje základní záměr vydávání Letopisů, čímž je spolupráce mezi musei.

Důležitým tématem byla pro Jeníčka musejní praxe. Dokladem toho je uveřejněná výzva *K ochraně památek doby současné*, ve které Jeníček píše: „*Doporučuji našim museím, aby přijaly ve svou činnost i ochranu památek kulturní činnosti doby současné. [...] Ukládejte v museu veškeré zápisy a doklady o své činnosti.*“²⁰⁶ Měl na mysli hlavně písemnosti, korespondence, listiny, spolkové zápisy, knihy jednací i spolkové archivy, aby nedošlo k jejich ztrátám, jak se doteď dělo. Apeluje rovněž na učinění soupisu veškerých památek v museích, jenž by byl dán k dispozici zájemcům z řad badatelů, kteří by tak měli jasno, co je kde uloženo.²⁰⁷

Stejně jako *Věstník* narážely i *Letopisy* na vydavatelské problémy. Přestože byl časopis v odborných kruzích poměrně dobře přijat, zájemců bylo málo a s předplatným byly problémy. Proto i Jeníček musel od vydávání muzeologického časopisu ustoupit. Po delší odmlce pak nabídl svůj časopis k dispozici pro vydání protokolu *Sjezdu na ochranu památek* pořádaný roku 1908 v Praze, který navrhoval zřízení *Svazu museí* a *Ústřední musejní rady*, jejichž úkolem by bylo vydávat i muzeologický časopis. Na důstojného nástupce Čermákova *Věstníku* a Jeníčkových *Letopisů* ale muselo české muzejnictví počkat až do roku 1925, kdy poprvé vyšel *Muzejní obzor* jako orgán *Svazu československých muzeí*.²⁰⁸

5. 8. 4 Musejník čáslavský

Při příležitosti 40. výročí založení Včely byl jejím nákladem o dni sv. Václava roku 1904 vydán *Jubilejní sborník památek čáslavských*, jehož název přímo nese podtitul *V upomínku na 40. rok činnosti musejního spolku Včela Čáslavská*. Publikace má o něco málo více než sto stran a najdeme v ní osm článků

---

²⁰⁵ ČLMI., str. 134-135

²⁰⁶ ČLMI., str. 242

²⁰⁷ ČLMI., str. 242

²⁰⁸ ŠPĚT, J. *K historii a profilu našich nejstarších muzeologických časopisů*, str. 164-165

sepsaných Klimentem Čermákem o prováděných výzkumech a nálezech v Čáslavi a okolí,²⁰⁹ z nichž významné jsou zejména ty o výzkumech na Hrádku, které Čermák prováděl v letech 1883-1897. Zajímavý je pro nás také článek poslední, pojednávající o prvním výboru Včely Čáslavské, ve kterém se Čermákovou zásluhou můžeme dočíst cenné informace o prvních mužích stojících v čele archeologického spolku.

Následně Kliment Čermák redigoval tři ročníky *Musejníku čáslavského*, který vycházel nákladem Městského musea a Včely Čáslavské. První ročník vyšel roku 1913 a najdeme v něm články týkající se Čáslavska a problematice Žižkových ostatků²¹⁰ s úvodní zajímavou Čermákovou statí *Kde domov můj, kde vlast má je?*, v níž se Čermák zamýšlí nad ochranou národních památek, které je potřeba konzervovat a ochraňovat, nad místním patriotismem, který bývá často konzervativní, a líčí krásy rodné Čáslavi a okolí a doprovází je fotografiemi. Jako poslední je v *Musejníku* otištěna předsedova výroční zpráva za léta 1911-1912.

O rok později vyšel druhý ročník *Musejníku čáslavského*, vzhledem k padesátiletému výročí založení Včely nazvaný *Jubilejní*. V něm najdeme hned dva články věnující se významnému jubileu spolku. V úvodním článku nazvaném *Z doby založení* se věnuje Antonín Materka památce Jiřího Zacha a Leopolda Želiny, dvou přátel, kteří stáli za veškerým spolkovým životem v 60. letech 19. století. Zach v Kutné Hoře a Želina v Čáslavi, kde byl nazýván „*Tatíčkem Želinou*“. Následují další články věnující se historii Čáslavi a archeologickým výzkumům.²¹¹ Za zmínku stojí Čermákův článek o městských hradbách, opatřený dobovými fotografiemi, a pojednání o hrnčířské tradici na Čáslavsku z 15. a 16. století, především o nálezu zachovalé hrnčířny s celým inventářem v tehdejší Bojanově

---

²⁰⁹ Jmenovitě: *Pravěké osady v Čáslavi, Pravěká osada u nejjižnější cihelny v Čáslavi, Nálezy v bývalé cihelně u Koželuh pod Čáslaví, Výzkumy na Hrádku v Čáslavi, Pohřebiště kosterní pod Hrádkem v Čáslavi, Popelníkové hroby proti Hrádku v Čáslavi, Královské město Čáslav, První výbor Včely Čáslavské*

²¹⁰ Jmenovitě: *Čáslavská pole* (Antonín Rufer), *Zemské cesty z Moravy do Čech, zvláště Ljubětina a Habrská a provodící je starožitnosti* (Kl. Čermák), *Ve Vodrantech* (Ant. Rufer), *Parnangle čili kostěné brusle* (Kl. Čermák), *Žižkův cep* (Ant. Rufer), „*Kámen Žižka*“ *na hřbitově v Čáslavi roku 1637, Něvěrohodná zpráva o spálení kostí Žižkových* (Kl. Čermák)

²¹¹ Jmenovitě: *Hradby královského města Čáslavě, Právo várečné v Čáslavi* (oba Kl. Čermák), *Archeologický význam nejspodnějších vrstev na Hrádku u Čáslavi* (Jaroslav Palliardi), *Hrnčířské památky z Čáslavska, Hrnčířské dílny v Čáslavi v době renesanční, Kadluby hrnčířské, Památky hrnčířů Ledečských* (všechny Kl. Čermák), *Hrnčíři v Ledci nad Sázavou* (Jan Valchář)

ulici, doplněný o fotografie nalezených nádob. Musejník je ukončen Čermákovým pojednáním *Musejní spolek Včela Čáslavská slaví půl století své činnosti*.²¹²

Jako protiváhu tomuto *Jubilejnímu musejníku* napsal V. V. Jeníček,²¹³ *Musejní pathologii*, s podtitulem *Vzpomínky a úvahy, které v jubilejním musejníku čáslavském otištěny být nemohly*. V ní zcela neskrytě a otevřeně na Čermáka útočí. Začíná tím, že došlo ke sloučení pojmů Včela Čáslavská a Kliment Čermák, což sám předseda prý podporoval.²¹⁴ Jeníček v tomto krátkém spisku obvinil Čermáka, že přijímal dary, ale do sbírek je neodevzdával, že sbírky ani knihovnu Včely patřičně nezinventarizoval, různé předměty a knihy měl ve svém držení doma nebo v ředitelně dívčí školy, že se spolkovým jménem zacházel podle své vůle, poukazoval peněžní částky na výzkumy, o nichž správní výbor vůbec nevěděl, fotografie sbírkových předmětů vydával ve svém *Albu*²¹⁵ apod. Čermákovy výroční zprávy jsou prý jen snůškou vlastimilných frází a nejedná se tedy o dokumentární obraz musejní práce.²¹⁶ Na paškál si ve svém textu Jeníček bere i přímo druhý *Musejník čáslavský*, ve kterém Čermák prý překroutil a vynechal důležité informace. Na pravou míru chce Jeníček uvést události spojené se sloučením Včely Čáslavské s Kaunického městským museem.²¹⁷ *Musejní pathologie* byla právě z důvodu osobní nevráživosti mezi Jeníčkem a Čermákem u čtenářstva přijata s rezervou. Přesto byl Jeníčkův boj za pořádek v musejním spolku uznán a oceněn. Celý text vyznívá jako vzájemná válka dvou mužů v čele Včely. Jeníčkovi hlavně vadí, že Čermákovi jde především o svou vlastní osobu, o jeho publikaci²¹⁸ a ne o musejní práci jako takovou, kdežto Jeníček je dle svých slov pravým opakem. I kdyby to všechno byla pravda, mohli bychom mluvit o tom, že Čermák nebyl

---

²¹² ČERMÁK, K. *Musejní spolek Včela Čáslavská slaví půl století své činnosti*, In: Jubilejní sborník čáslavský, str. 62-69

²¹³ Václav Vladimír Jeníček byl jednatelem spolku v letech 1897-1912

²¹⁴ Tato skutečnost je pochopitelná, třebaže by ke splnutí dojit nemělo. Jedná se ale o problém celého českého muzejnictví dané doby.

²¹⁵ *Fotografické album Klimenta Čermáka*

²¹⁶ V tomto má Jeníček pravděpodobně pravdu, výroční zprávy jsou zdrojem cenných informací, i když dokumentární cena z hlediska čiré statistiky není dovedena k dokonalosti. Tento rozpor mezi Jeníčkem a Čermákem je ale také pravděpodobně způsoben věkovým rozdílem mezi oběma konzervátory a jiným přístupem k musejní práci jako takové. Čermák je ještě musejním pracovníkem staré doby, zatímco Jeníček patří už k nové generaci musejních pracovníků.

²¹⁷ Jeníček píše, že proces sloučení byla jeho obětavá práce, proto že se čtenář o dané věci v *Musejníku* nedoče, jelikož je Čermák prý úmyslně zamlčel.

²¹⁸ Mimo jiné píše, že zmiňovaný Jubilejní musejník čáslavský napsal a otiskl Čermák sám bez porady s ostatními členy výboru

pořádným a pořádkumilovným musejním pracovníkem, a více se soustředil na badatelskou a literární činnost, přesto mu nelze odepřít nemalé zásluhy pro rozvoj českého muzejnictví. A je možno jen s politováním konstatovat, že za svoje celoživotní dílo se mu na sklonku života dostalo kalichu hořkosti. Čermák na Jenička podal žalobu za urážku na cti, ale následně jí stáhl.²¹⁹

Třetí *Musejník čáslavský* pod Čermákovým vedením vyšel roku 1916 a jeho cena byla 1K. Obsahoval článek Antonína Matěrky o příjezdu královny Marie Terezie do Čech roku 1750, zpracovaný podle kutnohorského městského archivu. Další článek je věnovaný numismatice, Čermák v něm pojednává o pražských groších a o nálezech mincí, tzv. habránků z 15. století, učiněných v Prostřední vsi a v Podmokách. Další dva články pojednávají o držitelích zboží na Čáslavsku,²²⁰ kterýmžto tématem se Čermák zabýval například i v *Památkách archeologických*.²²¹ Sešit je ukončen předsedovou výroční zprávou za rok 1915-16 a seznamem členů.

Poslední *Musejník* vydala Včela Čáslavská roku 1934 k 70. výročí založení a ze snahy obnoviti publikační činnost musejní, přerušenu úmrtím zasloužilého předsedy ředitele Klimenta Čermáka. Tehdejší předseda Hynek Brož se v úvodním článku zamýšlel nad uplynulými sedmdesáti léty práce Včely Čáslavské, vzpomenuť jejího založení, obdivující pohnutky zakladatelů: „*byl to vřelý vlastenecký cit, ta hluboká láska k probuzenému národu, podporovaná hrdým vědomím bývalé slávy, čerpaným ze zkazek otců i historie, i vnitřním, citovým prožitím jeho utrpení. Byla to touha snad nedosti uvědomělá, nalézt sama sebe v národním celku a v jeho minulosti. Byla to také jistě všem tvorům společná láska k rodnému kraji i k těm hnízdům, v nichž byla odchována pokolení předků, jejichž prach se dávno mísil s drahou půdou, dávající sílu života potomkům.*“²²²

---

²¹⁹ Vyplyvá to z dopisu od jeho advokáta Josefa Hellera v: SOkA KH, *Čermák Kliment, osobní fond 1874-1916*, inv. č. 27

²²⁰ ČERMÁK, K. *Držitelé vládyckých zboží v kraji Čáslavském před vydáním a při vydání stížného listu r. 1415; Současný přehled držitelů zboží v kraji Čáslavském dle register kontribuce z měsíce prosince 1624*

²²¹ ČERMÁK, K. *Současný přehled držitelů zboží v kraji Čáslavském dle register kontribuce z r. 1622*, In: *Památky archeologické*, (X. 1874-77) str. 319-330; *Současný přehled držitelů zboží v kraji Čáslavském podle register kontribuce z roku 1624*, in: *Památky archeologické* (X. 1874-77), str. 828-831

²²² BROŽ, Hynek. *Sedmdesát let práce (1864-1934)*, in: *Musejník čáslavský IV*. V Čáslavi 1934

6. OSOBNOSTI VČELY ČÁSLAVSKÉ

S Včelou Čáslavskou jsou spojena jména velkých osobností české archeologické, historické a muzeologické vědy. Mnohé z nich jsem zmínila v předešlém textu. V této kapitole bych chtěla věnovat pozornost čtyřem z nich, kteří působili ve Včele v námi sledovaném období jako její předsedové. Přestože nejvýraznější postavou Včely v námi vytyčeném období je Kliment Čermák, pozornost si zaslouží i předsedové předchozí, třebaže kapitola o Čermákovi obsahově předčí medailonky ostatních.

6.1 Josef Zikmund

O Josefu Zikmundovi, prvním předsedovi Včely Čáslavské, se z dostupných materiálů dozvídáme jen málo informací. Narodil se dne 17. února roku 1810. Jeho bratrem byl profesor gramatiky Václav Zikmund. Josef Zikmund působil jako advokát v Čáslavi a byl zemským a říšským poslancem. Po celý svůj život se těšil všeobecné důvěře čáslavských občanů. Jako člen zastupitelstva města Čáslavi učinil roku 1864 se svými spolupracovníky provolání k tamním občanům *ke sbírání a ochraně před zkázou památek svých otců*. Stál tak u založení Archeologického a musejního spolku Včela Čáslavská, na jehož ustavující schůzi byl zvolen prvním předsedou. Tím byl až do své nečekané smrti dne 17. prosince roku 1868, která pro Včelu znamenala nástup dlouhých let nečinnosti.²²³

6.2 Leopold Želina

Leopold Želina se narodil dne 10. listopadu 1827 ve Vysokém Mýtě. Studoval na gymnáziu v Litomyšli a v Hradci Králové a na Filozofické fakultě v Praze. Již jako student se účastnil národního hnutí a účinkoval v ochotnickém divadle. Po studiích působil nejprve jako úředník ve Vysokém Mýtě, poté jako kancelista v Nasavrkách a od roku 1860 ve stejné funkci v Čáslavi. Zde si brzy získal vážnost v kruzích uvědomělého občanstva a stal se iniciátorem vlasteneckého

---

²²³ ČERMÁK, K. *První výbor Včely Čáslavské*, In: Jubilejní sborník památek Čáslavských, str. 103-108; *Nová památní kniha král. města Čáslavě od r. 1850*, str. 79

hnutí ve městě. Ač úředník, pilně účinkoval v ochotnickém divadle. Jeho působením vznikla myšlenka zřídit samostatné divadlo, a proto se roku 1868 ustavilo *Družstvo pro stavbu Dusíkova divadla*. Roku 1870 se stal Želina ředitelem Dusíkova divadla a působil zde i jako režisér. Mimo jiné působil i jako starosta Sokola a jako činný člen hospodářského spolku. Mezitím byl zvolen tajemníkem okresního zastupitelstva a tuto funkci zastával až do své smrti. Přestože Leopold Želina působil jako předseda Včely Čáslavské nejkratší dobu, jen asi půl roku, vykonal toho pro Včelu velmi mnoho, dokonce bývá označován za duchovního otce spolku. Jako kancelista stál u jejího založení, v prvním období byl jejím jednatelem a jako takový opatroval její sbírky. Ty v době nečinnosti Včely v 70. letech ochránil před zkázou, když je roku 1875 nechal uložit ve sborovně školy. Stál v roce 1877 i u opětovného založení Včely a za své zásluhy byl zvolen jejím předsedou. Předsednictví se ale Želina za krátko vzdal kvůli práci v divadle, ale nadále zůstal jejím věrným stoupencem. Želinův vsutku velmi intenzivní život skončil v Čáslavi dne 24. září 1882. O tom, co tento muž, v Čáslavi nazývaný „*tatiček Želina*“, pro město znamenal, svědčí i jeho pohřeb ze dne 26. září 1882. Želina spočíval na katafalku na své výslovné přání v sokolském oděvu obklopen velkým množstvím květin. Od brzkých ranních hodin se s ním chodily rozloučit davy Čáslavanů. Sokol zorganizoval pohřební průvod městem, kterého se zúčastnily početné deputace všech spolků z blízkého i vzdáleného okolí.²²⁴ Za zásluhy se vlastenec Leopold Želina dočkal dne 16. prosince 1900 slavnostního zasazení pamětní desky v Dusíkově divadle.²²⁵

6.3 Jan Hendrich

Třetí předseda Včely Čáslavské, Jan Hendrich, se narodil dne 15. února roku 1845 v Praze. Nejprve studoval na piaristickém gymnáziu v Praze a poté na hospodářské škole ve Starých Hradech v Uhrách. Po studiích působil dva roky jako hospodářský adjunkt ve Smidarech. Roku 1877 byl jmenován správcem velkostatku ve Filipově u Čáslavi. V prosinci stejného roku se stal předsedou Včely Čáslavské. Na Čáslavsku vykonal jako badatel a amatérský archeolog velký kus práce. Svě

²²⁴ ČERMÁK, K. *První výbor Včely Čáslavské*, In: Jubilejní sborník památek Čáslavských, str. 103-108; *Nová památní kniha král. města Čáslavě od r. 1850*, str. 260-266

²²⁵ *Paměti města Čáslavě, kniha III od r. 1898-1900*, str. 100-101

archeologické výzkumy situoval do Markovic, Filipova a Drobovic, kde věnoval velkou pozornost komendě Řádu německých rytířů. Své poznatky publikoval ve výročních zprávách; uvedme alespoň jeho pojednání *Panství Filipovské, dříve dvůr šosovní města Čáslavi, Kostelíček sv. Kříže u Ronova, Drobovice, monografický úryvek, Krchleby*. Své články s regionální tematikou publikoval i v *Podoubraví*. Velkou pozornost věnoval Žlebskému zámku, o kterém napsal německy psanou knihu *Die Burg Žleb in OstBöhmen*, která byla později v Čáslavi vydána i česky.²²⁶ V přednáškách se věnoval také době Rudolfa II.²²⁷ Jeho působnost na filipovském statku i ve Včele Čáslavské skončila v říjnu 1891, když odešel do Prahy, kde poté působil jako kontrolor Úrazové dělnické pojišťovny. Jako konzervátor a dopisovatel spolupracoval s komisí pro vědu a umění ve Vídni. Při svém odchodu do Prahy byl Včelou jmenován jejím čestným členem. Jan Hendrich zemřel dne 22 dubna 1926 v Praze.²²⁸

6. 4 Kliment Čermák

6. 4. 1 Rodina a osobní život

Kliment Čermák se narodil dne 1. dubna 1852 v Čáslavi v domě č. 124 v Jeníkovské ulici (dnes ulice Klimenta Čermáka), jako prvorozený syn Klimentu Čermákovi a Johaně, rozené Kryšpínové. Měl tři sourozence, starší sestru Antonii, mladší sestru Kláru a mladšího bratra Bohuslava. Jeho otec se v 60. letech 19. století aktivně účastnil veřejného života v Čáslavi, když byl od roku 1864 ředitelem Záložny Čáslavské, a zároveň vydával politický týdeník *Spravedlnost*. Bohuslav se vydal ve šlépějích svého staršího bratra, když se stal ředitelem dívčí školy v Mělníku a zakladatelem tamějšího musea.²²⁹

Malý Kliment byl jako chlapec velmi nemocný, proto musel přerušit studium na škole v Čáslavi a několik let se učit soukromě. Po absolvování čáslavské

---

²²⁶ KREMER, V. V. *Historiografie Čáslavska*. Čáslav 1975, strojopis, str. 52

²²⁷ Jeho přednášky a zprávy: *Živnostenský řád za císaře Rudolfa II. a Policejní řád živnostníků za doby Rudolfa II.*

²²⁸ CIBULKA, K. *Kartotéka regionálních osobností: Životopisná data J. Hendricha*, in: MLP, inv. č. 2258

²²⁹ VANĚČKOVÁ, Jana. *Stručný životopis Klimenta Čermáka*, In: SOKA KH, Kliment Čermák, osobní fond 1874-1916, Inventář, str. 1

nižší reálky studoval v letech 1868-1871 c. k. ústav pro vzdělávání učitelů v Praze. Ředitel tohoto ústavu Jan Lepař přivedl mladého Čermáka k zájmu o historii. Čermák za studií navštěvoval přednášky profesora Antonína Friče, ale nejsilnější dojem na něj zanechal správce archeologické sbírky NM František Beneš. Ten přivedl Klimenta Čermák k archeologii. A ten již jako student začal přispívat do pražských časopisů *Method* a *Památky archeologické*.²³⁰

Po skončení studií podnikl o prázdninách roku 1871 Čermák cestu po Středohoří a Krušných horách. Poté zahájil svou dlouhou učitelskou dráhu. Dva učil v Poličce a roku 1873 se vrátil do rodné Čáslavi, kde učil na nižší reálce, poté na měšťanské škole a roku 1896 se stal ředitelem dívčí obecné a měšťanské školy, v jejímž čele stál až do své smrti. Roku 1875 se stal městským historiografem.²³¹

Po svém návratu do Čáslavi se Kliment Čermák oženil s Marií, rozenou Radoušovou, se kterou měl s ní několik dětí. Dvě z nich zemřely jako malé. O to více Čermák miloval ty zbylé. Synům Jiřímu a Jaromírovi věnoval několik svých povídek, v nichž oba často i vystupovali. Starší Jaromír se narodil roku 1888 přímo v čáslavském museu. Vystudoval hořickou sochařskou školu a po ní i pražskou akademii u Myslbeka a Štursy. Je autorem otcovy pamětní desky, kterou nyní najdeme na Čermákově rodném domě. Mladší syn Jiří se narodil roku 1889 a stal se inženýrem a civilním geometrem.²³² Kromě těchto dvou synů měl Čermák ještě dceru Ludmilu, provdanou Žantovskou, jejíž syn Jiří Žantovský se stal známým literárním badatelem.²³³ Jeho synem, tedy Čermákovým pravnukem, je překladatel a politik Michael Žantovský.²³⁴

6. 4. 1 Čermákův přínos českému muzejnictví a vědě

Kliment Čermák byl tím typem regionálního pracovníka, který výrazně zasáhl do několika vědních oborů. V první řadě působil jako archeolog. Prováděl nejen záchranné akce, ale i systematické výzkumy v kraji – ve středu jeho zájmu

---

²³⁰ VANĚČKOVÁ, J. *Stručný životopis Klimenta Čermáka*, str. 1

²³¹ VANĚČKOVÁ, J. *Stručný životopis Klimenta Čermáka*, str. 1

²³² SKLENÁŘ, K. *Bohové, hroby a učitelé*, str. 139-140

²³³ Napsal v roce 1952 *Skizzu k dobové podobizně Klimenta Čermáka*, kterou vydala na památku 100. výročí narození svého dlouholetého předsedy Včela Čáslavská

²³⁴ VANĚČKOVÁ, J. *Stručný životopis Klimenta Čermáka*, str. 1

stála neolitická osada u Svornosti a Hrádek. Roku 1887 byl jmenován konzervátorem *Vídeňské ústřední komise pro umělecké památky a starožitnosti* a přispíval do jejího časopisu *Mitteilungen der Zentralkommission in Wien*. Dále přispíval do *Památek Archeologických*. V 70. letech 19. století podnikl řadu cest po nalezištích, nejprve v Čechách a na Moravě, později se vydal do Evropy, konkrétně do Dánska, Švýcarska, Ruska a na Balkán. Zde se setkal s nálezem římských mincí, což ho přivedlo k zájmu o numismatiku. Protože si uvědomoval nedostatek odborných příruček k základní orientaci v mincovnictví, napsal roku 1888 spis *O českých penězích do roku 1526*.²³⁵ V psaní pak pokračoval a tak vzniklo jeho nejobsáhlejší dílo, třísvazková monografie *Mince království českého za panování rodu Habsburského*,²³⁶ na němž spolupracoval s Bedřichem Skrbkem. Dílo vycházelo po sešitech od roku 1891 po dobu 23 let a bylo dovedeno až do roku 1913. Dodnes se řadí k základním dílům české numismatiky.²³⁷

Nejvýrazněji ale Čermák zasáhl do oblasti muzeologie a její praktické aplikace. Stal se přední osobností tohoto oboru. Jako první se zabýval muzejnictvím jako oborem kulturní činnosti v teorii i praxi. Jako první použil pojem muzeologie a muzeolog jako označení musejního pracovníka.²³⁸ Roku 1886 napsal spisek *O musejích městských a okresních*, v němž formuloval své prvotní názory o úkolech a poslání museí a zásadách jejich práce. Vychází z Palackého koncepce a zdůrazňuje, že „*městská a okresní musea mají býti útlukem všech památek místních, jež jen pro místo a okres zvláštní mají význam, a vše co pro celou vlast důležitě, nechť z těchto sbírek odevzdá se nezištně Museu národnímu, jenž jest pravý dědic jejich.*“²³⁹ Na dalších stránkách formuluje zásady správy musea. Radí vést knihu o schůzích, seznam členů, knihu darů, registraturu dopisů, rozdělit sbírky do odborů a pro každý odbor zřídit inventář. Rozepisuje se o členství, činnosti výboru (schůze, zprávy jednatele, výlety a přednášky) a vstupném do musea. Popisuje, jak by musejní expozice měla vypadat, její rozdělení do čtyř hlavních odborů: *starožitnosti a památky, sbírka etnografická, přírodniny a sbírka technologická*. Sekci starožitností

---

²³⁵ ČERMÁK, K. *O českých penězích do roku 1526*. Čáslav: nákladem vlastním, 1888.

²³⁶ ČERMÁK, K. – SKRBEK, B. *Mince království Českého za panování rodu Habsburského od roku 1526*. Díl I – III. Pardubice: F. Hoblík, 1891-1913

²³⁷ VANĚČKOVÁ, J. *Stručný životopis Klimenta Čermáka*, str. 2

²³⁸ VANĚČKOVÁ, J. *Stručný životopis Klimenta Čermáka*, str. 2

²³⁹ ČERMÁK, K. *O musejích městských a okresních*, str. 2

a památek rozdělil do sedmi skupin: *pravěké památky, předměty uměleckého průmyslu* (zbraně, kovové nástroje, nádoby, apod.), *obrazy, knihy, mince a pečeti*. Z přírodnin se má učinit jen výběr toho nejcharakterističtějšího z daného regionu. Z etnografických materiálů se mají přijímat národní kroje a výšivky, předměty z domácností; doporučuje sepsávat do zvláštní knihy místní pověsti, říkadla, obyčeje apod.

Své muzeologické názory Čermák dále prohluboval a rozvíjel ve svých článcích na stránkách Věstníku. Museum Čermák definoval vždy pouze v souvislosti s jeho společenským posláním a ve vztahu ke sbírkám. Zdůrazňoval jeho dokumentační poslání a jeho úkol ochrany kulturních hodnot. Musea viděl jako kulturně výchovné instituce, národní univerzity, které poskytují zájemcům všestranné poučení. Hodně prostoru Čermák věnuje uspořádání a výběru vystavených exponátů, což leží na bedrech kustodů sbírek, kteří se tak stávají učiteli lidu v nejširším smyslu. Věnuje se i přímé péči o sbírky a jejich konzervování, přičemž upozorňoval na využívání nejmodernějších technologií. Účelem sbírek regionálních museí je dle něj podání obrazu toho, co je pro daný region typické. Musea viděl jako skutečná regionální kulturní centra, nazývá je „ohnisky místního vlastenectví.“

Důležitým Čermákovým počinem bylo navržení vytvoření *Musejní rady*, uskutečněném na kutnohorském sjezdu musejních spolků. Musejní rada měla být složena ze zástupců zemského výboru, vybraných museí a dalších odborníků a jejím úkolem mělo být překlenutí pracovní roztržičnosti programu jednotlivých museí. Čermák neopomněl zmínit ani důležitost vzdělání samotných musejních pracovníků, jež mělo být také úkolem Musejní rady.

Čermák se ve svém díle věnoval základním problémům současného muzejnictví a nastínil hlavní úkoly muzejnictví v celé šíři jeho působení. Byl naším prvním teoretikem vlastivědného muzejnictví a jedním z prvních předních odborníků, kdo formuloval zásady musejní práce. Jeho názory často předběhly svou dobu a mohou sloužit k zamyšlení i v současnosti.²⁴⁰

---

²⁴⁰ ŠPĚT, J. *Muzeologické názory Klimenta Čermáka*, In: MVP 1977, 15, str. 213-230

6. 4. 2 Čermák jako autor archeologických povídek pro mládež

Archeologické nálezy dokázal Čermák nejen odborně zpracovat, ale zároveň i převést do literární podoby. Jako pedagog myslel především na mládež, již věnoval četné drobné popularizační práce. Napsal jich více než sto (byly z části sebrané do knížek povídek),²⁴¹ a stal se tak klasikem tzv. archeologické povídky. Jejím typickým rysem je snaha o nenásilné spojení poutavého příběhu s odborným poučením. Ne vždy se mu to zcela podařilo. I když byl Čermák dobrým pozorovatelem a děti důvěrně znal ze své praxe, a na některých místech sledujeme věrohodnost lidových i dětských postav ve vztahu k nálezům starožitností, problém nastává, když se mají děti zapojit do pedagogického poslání povídky. To pak přicházejí vyumělkované projevy, šroubovité tendenční vyjádření, bijící do očí svým anachronismem. Autorova snaha o poučení při každé příležitosti zřejmě byla silnější než kritičnost.

V Čermákových povídkách se jedná o prvoplánová vyprávění podle daného schématu a patrná je v nich idyličnost prostředí. Rozlišit můžeme tři druhy povídek. Prvním typem je „nález“. V něm jde o prolínání fantazie a skutečnosti. Popisované situace vzal autor z běžného života, ze své praxe učitele, muzejníka a archeologa, a mezi postavami najdeme i řadu skutečných lidí. Příkladem může být povídka *Pravěká hrobka*. Většinou se jedná o dětmi nebo dělníky učiněný nález starožitností a jejich nevědomosti o jejich ceně. Naštěstí se na místě objeví renomovaný odborník, který jim vysvětlí, jak se věci mají. Druhým typem povídky je „cesta“, kdy jde o putování po české krajině za vlastivědným poznáním. Často se jedná o autorovy vzpomínky z mládí. Příkladem může být Čermákova knížka *Cesta z Čáslavě do hor Železných* (1879). Motiv cesty často také rozvíjí v povídkách o školních výletech. Třetím typem je „pohádka“, kdy autor již překračuje hranici reality, čímž už dětského čtenáře dosahuje největšího účinku. Typickým příkladem

---

²⁴¹ *Cesta z Čáslavě do hor Železných* (1879), *Z časů dávných* (1889), *Povídky o starožitnostech* (1889), *Povídky pro mladé starožitníky* (1890), *Památky našich předků* (1891), *Výpravy mladých starožitníků* (1891), *Besedy o starožitnostech* (1891), *O starých knihách a krojích českých* (1892), *Chraňte památky praotců* (1892), *Strážce starožitností* (1895), *Šepoty starých lip* (1896), *Z poutí po vlasti* (1896), *Od Doubravky a z Polabí* (1896), *Kolem zeměkoule! Výlet dvou mladých cestovatelů* (1897), *Staré obrázky čáslavské* (1898), *Starí a mladí vlastenci* (1903), *Ze slovenských hor a chat* (1904) *Z hlubin věků dávných* (1906)

tohoto typu povídek je motiv *Co si starožitnosti povídaly*, kdy si starožitnosti v museu nebo na výstavě navzájem vyprávějí své osudy.

V povídkách nejčastěji vystupuje učitel, a ať už má jméno jakékoli nebo žádné, vždy se jedná o autora. Z dětských hrdinů se setkáváme často s jeho dvěma syny a ostatními Čermákovi žáky ze školy. Dospělé tvoří buď Čermákovi nejbližší přátelé a spolupracovníci z Čáslavi, nebo přátelé z archeologického světa, kterým takto vzdává čest.

Přes všechny nedostatky jsou Čermákovy povídky zrcadlem dobové terénní archeologické práce, k níž ve svém souhrnu podávají jakýsi návod (některé povídky dokonce obsahují ucelené návodné líčení).²⁴²

6. 4. 3 Zhodnocení života Klimenta Čermáka

Kliment Čermák působil v letech 1896-1917 působil jako ředitel dívčí obecné a měšťanské školy, v letech 1877-1917 ve Včele Čáslavské, nejprve jako jednatel, od roku 1891 jako její předseda. Roku 1875 byl jmenován čáslavským historiografem a roku 1887 c. k. konservátorem. Roku 1905 byl oceněn zlatým záslužným křížem.²⁴³ Konec života mu ztrpčil rozvrat ve Včele, především rozpory s V. V. Jeníčkem, vyvrcholené vydáním *Musejní pathologie*. Na léto roku 1917 si Čermák plánoval odchod na odpočinek,²⁴⁴ ale již se ho nedožil. Zemřel dne 19. ledna 1917.

Při oslavách 60. jubilea Včely Čáslavské věnoval jí Klimentův syn Jaromír otcovu bohatou knihovnu. Dne 15. června 1930 se Kliment Čermák dočkal zasazení bronzové pamětní desky na svůj rodný dům (č. 124), jejímž autorem byl jeho syn Jaromír. Zároveň byla uspořádána výstavka na jeho počest, které se zúčastnilo mnoho občanů z Čáslavi a okolí a četní hosté z vědeckých kruhů. O velikosti Čermákova díla při slavnosti promluvil prof. dr. Josef Schráníl.²⁴⁵

---

²⁴² SKLENÁŘ, K. *Bohové, hroby a učitelé*, str. 102-152

²⁴³ Oznámení o této události najdeme v přípisu od okresního hejtmanskví v: SOkA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Z okresního hejtmanskví a okresního zastupitelství*

²⁴⁴ Napsal to v dopise „Milému příteli“ ze dne 22. 10. 1916 v: SOkA KH, *Čermák Kliment, osobní fond 1874-1916*, inv. č. 102

²⁴⁵ BROŽ, H. *Sedmdesát let práce (1864-1934)*, In: *Musejník Čáslavský IV.*, str. 20

7. VÝZNAM A PŘÍNOS VČELY ČÁSLAVSKÉ

Zkoumat význam a přínos Včely Čáslavské lze ze dvou hledisek. Zaměřit se můžeme jednak na její vliv na obyčejného občana, jednak i její přínos k organizaci českého muzejnictví.

Na řadového občana Čáslavi působila Včela především výsledky a prezentací své práce, například na výstavách, při přednáškách a výletech, čímž pomáhala utvářet u obyvatel vztah k historii a zájem o ni, o znalost památek, jejich sbírání a ochranu a utužovat vlastenecké vědomí. Výlety a přednáškové besedy mimo jiné také podporovaly soudržnost čáslavské inteligence, která se na takovýchto akcích scházela. Pozornost věnovali pracovníci musea i na výkladovou hodnotu sbírek pro návštěvníky, dbali na vhodný výběr vystavovaných exponátů, jejich vhodné seřazení i označení. Důležitá byla i součinnost Včely se školními ústavami, které sbírky Včely hojně navštěvovali při výuce. Pozornost obrácená k mládeži byla dána především tím, že ve Včele působila celá řada učitelů, kteří si uvědomovali, že výchova mladých občanů je pro splnění jejich vytčeného cíle nezbytná. Svou účastí na různých městských slavnostech sehrála Včela svou roli i v celkovém kulturně společenském dění v Čáslavi.

Přínos Včely Čáslavské v otázkách organizace českého muzejnictví lze spatřovat v několika aspektech. Protože Včela Čáslavská vznikla hned v první vlně vzniku regionálních museí, v 60. letech 19. století, a udržovala úzké spojení s Archeologickým sborem Musea království Českého, mohla již načerpané zkušenosti v 80. a 90. letech předávat nově vzniklým museím, jimž pomáhala například zasláním vzorových stanov nebo odbornými konzultacemi. Do dějin muzejnictví Včela zasáhla také spoluuspořádáním druhého sjezdu českých archeologů a musejních spolků konaným ve dnech 27. a 28. srpna 1898. Na něm Kliment Čermák, jak již bylo řečeno, podal návrh na zřízení *Ústřední musejní rady pro země koruny české*, jako přímého prostředníka mezi zemským výborem a výbory jednotlivých musejních spolků, která by pečovala o ochranu památek, zajišťovala zákonné právo předkupu památek, starala se o vzdělávání mladých

odborníků v muzeologii apod.²⁴⁶ I když byl tento návrh odsunut na další sjezd, a ani na něm nebyl přijat, byl důležitým počinem z hlediska snahy o jednotnou organizaci museí. Koncepti regionální muzejnictví Čermák rovněž rozvinul ve svých článcích v muzejním časopise. Na popud tohoto sjezdu Čermák rovněž vypracoval archeologické názvosloví. Včela tak svou činností přispívala k utváření odborné archeologické a muzeologické terminologie a především metodologie, na kterou mohla ostatní regionální musea navázat.

Václav Pubal vidí největší přínos Včely právě ve vydávání musejního časopisu, jednoho z prvních, ne-li úplně prvního v Evropě, díky němuž mohla Včela předávat své dlouholeté zkušenosti z výzkumné, sběratelské a musejní činnosti. Předávala tak poznatky z oblasti práce s archeologickým materiálem, od jeho vyzvednutí, transportu, konzervace, až po jeho uložení a prezentaci v muzejních sbírkách. Pubal zároveň vyzdvihuje, že Kliment Čermák a Václav Vladimír Jeníček po dobu patnácti let, od roku 1895, kdy vyšlo první číslo Čermákova *Věstníku československých museí a spolků archaeologických*, do roku 1910, kdy vyšlo poslední číslo Jeníčkových *Československých letopisů musejních*, dokázaly udržet náš první muzeologický časopis na vysoké úrovni, čímž rozvoji českého muzejnictví, publikací odborných rad a návodů, nemalou měrou přispěli.²⁴⁷ Pubal shrnuje, že tato moderní musejní činnost Včely Čáslavské vyplývala ze soustavného styku s dalšími musejními spolky a význačnými vědeckými nebo kulturními pracovníky u nás i v zahraničí a byla řízena vynikajícími jednotlivci a velkými osobnostmi, jakou Kliment Čermák byl. Zároveň říká, že nebylo vinou Včely, že její dobře promyšlená opatření a návrhy po několik desítek let nebyly uskutečněny.²⁴⁸

Na samý závěr bychom se mohli zamyslet nad tím, jak na svou práci pohlíželi samotní členové spolku. Na práci prvních zakladatelů hleděli s pýchou a považovali ji za šlechtnou. Označovali se za ochránce starožitností a památek a svou práci přirovnávali k pilnosti Včel. Lásku ke sbírání a ochraně historických

---

²⁴⁶ NEUSTUPNÝ, J. *Otázky dnešního muzejnictví*, str. 22; PUBAL, V. *Včela Čáslavská a její přínos k rozvoji českého muzejnictví v 80. a 90. letech 19. století*, In: MVP 1964, 2, str. 214

²⁴⁷ PUBAL, V. *Včela Čáslavská a její přínos k rozvoji českého muzejnictví v 80. a 90. letech 19. století*, In: MVP 1964, 2, str. 211-213

²⁴⁸ PUBAL, V. *Včela Čáslavská a její přínos k rozvoji českého muzejnictví v 80. a 90. letech 19. století*, In: MVP 1964, 2, str. 215

památek se snažili probudit i u druhých, ale ne vždy se jejich úsilí setkala s pochopením. Kromě pocitů pýchy a radosti z dobře vykonané práce se tak někdy dostavoval pocit zmaru a zklamání.

V prvním období se Včele podařilo vzbudit svou prací zájem obyvatelstva, které spolku věnovalo mnoho starožitných a archeologických předmětů. Tuto pomoc ze strany obyvatelstva dokládá i Čermák tvrzením „*sbírky vzrůstají utěšeně, tak že již jednotlivec nestačí, aby je inventoval, konseroval a upravoval. [...] Bylo by si přát, aby všichni členové výboru v činnosti se účastnili.*“²⁴⁹ Zájem obyvatel ale postupně slábl, především u mladší generace, což dokládá například toho Čermákovo povzdechnutí „*bylo by si přát, aby mladší občané městští osvědčovali takovým způsobem svou lásku k staré české minulosti.*“²⁵⁰ Se stejným problémem se Čermák setkával i u mladé generace musejních pracovníků a členů spolku, když napsal, že „*bylo by záhodno, aby mladší členové také zúčastnili se prací takých, aby poznali poklady našeho musea a tak naučili se je oceňovati a znáti, aby jednou mohli zdatně v pracích započatých pokračovati.*“²⁵¹ Naopak mnohokrát bylo s potěšením konstatováno, jak vřelé pomoci se Včele dostává z řad učitelstva z okolí, které s Museem Včely vždy úzce spolupracovalo například na budování vztahu obyvatelstva, především mládeže, k památkám předků.

Obětaví musejní pracovníci se setkali i s nezájmem a nepochopením úřadů, například když nedostali příspěvky na činnost nebo když se dostali do sporu s Kaunického městským museem a městská rada jim přikázala vyklidit spolkové místnosti v musejní budově. Tehdy si posteskli, že za svou práci na záchranu památek a starožitností pro město Čáslav se dočkali jen toho, že za dvanáct let se jejich sbírky již potřetí stěhovaly. „*Docela bez obalu pravíme, že bez obětavosti našich obcí a okresů nemohou plniti musea venkovská své povolání, a že kdo jest jejich nepřítelem nebo se k nim netečně chová, jest nepřítelem osvěty a pokroku národního na nejvlastnějších jeho základech.*“²⁵²

---

²⁴⁹ Zpráva předsedova o činnosti Včely Čáslavské r. 1899-1900, In: VČMSA IV, str. 57

²⁵⁰ Zpráva předsedova o činnosti Včely Čáslavské r. 1899-1900, In: VČMSA IV, str. 56

²⁵¹ Výroční zprávy předsedy musejního spolku Včela Čáslavská za rok 1895-6, In: VČMSA I, str. 146

²⁵² práva předsedova o činnosti Včely Čáslavské r. 1899-1900, In: VČMSA IV, str. 59

ZÁVĚR

V této práci jsem se pokusila zmapovat historii, organizaci a činnost Archeologického a musejního spolku Včela Čáslavská v období let 1864-1916. Vycházela jsem především ze studia archivního materiálu z fondů *Musejní spolek Včela Čáslavská* ve Státním okresním archivu v Kutné Hoře, *Včela Čáslavská a Mahenův literární památník* v Městském muzeu Čáslav. Podkladem pro úvodní kapitulu o rozvoji českého muzejnictví byly zejména články Jiřího Špěta v publikaci *Muzejní a vlastivědná práce*. V další kapitole jsem se na základě pamětních knih pokusila přiblížit kulturní dění města Čáslavi v námi sledovaném období. Historii spolku je věnovaná kapitola čtvrtá, kde jsem se snažila zachytit nejpodstatnější události ve vývoji spolku. Podkladem pro tuto kapitulu byly především *Knihy protokolů* obsahující zápisy o schůzích a valných hromadách a *Výroční zprávy*. Nejrozsáhlejší částí práce je kapitola o organizaci a činnosti spolku, založená na studiu stanov, které přesně činnost spolku vymezovaly. Důraz je kladen na bohatou činnost publikační, která byla přínosná pro celé české muzejnictví. Šestá kapitola je věnována nejvýznamnějším osobnostem spolku, které působily jako jeho předsedové. Z nich se nejvýrazněji do historie spolku i celého českého muzejnictví zapsal Kliment Čermák, jenž ve spolku působil čtyřicet let a byl jeho duší, proto mu byla věnována největší pozornost. Poslední kapitola se snaží o zachycení významu Včely a jejího přínosu k rozvoji českého muzejnictví na sklonku 19. století.

Pro svůj význam si Včela jistě napříště zaslouží větší pozornost ze strany odborné veřejnosti, jelikož je ještě mnoho co k tomuto tématu dodat. Materiály týkající se spolku a jeho historie v sobě ukrývají ještě mnoho dalších cenných informací, které by se mohly stát středem zájmu dalšího vědeckého bádání v oblasti regionální historie a muzeologie.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AMČ	Archiv města Čáslavi
ČLM	Československé letopisy musejní
LA PNP	Literární archiv Památníku národního písemnictví
MLP	Mahenův literární památník
MMČ	Městské muzeum Čáslav
MVP	Muzejní a vlastivědná práce
NA	Národní archiv v Praze
NM	Národní museum
RA	Rodinný archiv
SOKA KH	Státní okresní archiv Kutná Hora
VČ	Včela Čáslavská
VČMSA	Věstník Československých museí a spolků archaeologických

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

Archivní materiály:

- LA PNP Praha, *Kliment Čermák (1852-1917)*.
- MLP MMČ, *CIBULKA, K. Kartotéka regionálních osobností*.
- MLP MMČ, *Osobní fond Kliment Čermák*.
- NA v Praze, RA Adámků z Hlinska. *Dotazníkový materiál o stavu českých museí z let 1874-1908*.
- NA v Praze, RA Adámků z Hlinska. *Musea v král. Českém*.
- SOkA KH, AMČ, *Protokol na udělení povolení ku stavbám počínaje dnem 1. 1. 1872*
- SOkA KH, *Čermák Kliment, osobní fond 1874-1916*.
- SOkA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Blahopřejné projevy k 40letému jubileu*.
- SOkA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Blahopřejné projevy k 25letému jubileu*.
- SOkA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Protokoly o schůzích 1864-1920*.
- SOkA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Přípisy od členů čestných*.
- SOkA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Přípisy od členů dopisujících, činných a zakládajících*.
- SOkA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Přípravy k založení spolku a obnovení spolku 1864, 1877*.
- SOkA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Různé pozvánky a svolání 1864-1908*.
- SOkA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Stanovy Včely: 1864, 1881, 1890, 1913*.
- SOkA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Účetní knihy: 1882-1897, 1898-1927*.
- SOkA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Z první periody spolku 1864-1876*.
- SOkA KH, Musejní spolek Včela Čáslavská, *Z okresního hejtmanství a okresního zastupitelství*.

Pamětní knihy města Čáslavi:

- *Stará památní kniha král. kraj. m. Čáslavi až do roku 1852*.

- *Nová památní kniha král. města Čáslavě od r. 1850.*
- *Paměti města Čáslavě, kniha III. od r. 1898-1908.*
- *Paměti města Čáslavě, kniha IV. od r. 1909 do r. 1918.*

Noviny a periodika:

- *Čáslavské listy*, později *Pravda*, Politický týdeník pro kraj čáslavský.
- *Kutnohorské listy*, Politický časopis prostonárodní.
- *Památky archeologické a místopisné*, vydávané Archeologickým sborem Musea království Českého.

Seznam literatury:

- CIBULKA, K. *O nálezu Žižkových kostí v Čáslavi 21. listopadu 1910.* Čáslav: Město Čáslav [1911-1930]. 39 s.
- *Čáslavský sborník.* Sborník příspěvků přednesených na semináři k příležitosti 100 let od Palackého sjezdu českých archeologů a spolků musejních. Čáslav 21. -23. října 1998. Čáslav 2000.
- FORST, Vladimír a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. Díl 1. A-G.* 1. vyd. Praha: Academia, 1985. 900 s. ISBN 80-200-0797-0.
- KREMER, Vilém Václav. *Historiografie Čáslavska. Dějiny čáslavské historické a vlastivědné práce s bibliografií historie a města.* Čáslav 1975, strojopis.
- NEUSTUPNÝ, Jiří. *Otázky dnešního musejnictví. Příspěvky k obec. a spec. museologii.* 1. vyd. Praha: Orbis, 1950. 207 s.
- *Okresní národopisná a průmyslová výstava a sjezdy ve Hlinsku konané roku 1893.* Chotěboř 1893. 64 s.
- SEDLÁČEK, August. *Děje města Čáslavě.* V Praze: Nákladem Obč. záložny Čáslavské, 1874. 290 s.
- *SJEZD Českých archaeologů a spolků musejních, konaný 27. a 28. srpna 1898 na Horách Kutných. Zpráva, kterouž z usnesení sjezdu podává Společnost přátel starožitností českých v Praze. V Praze, 1898.* Nákladem Společnosti přátel starožitností českých v Praze. Tiskem F. Šimáčka. 29 s.
- SKLENÁŘ, Karel. *Biografický slovník českých, moravských a slezských archeologů a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů.* 1. vyd. Praha: Libri, 2005. 726 s. ISBN 80-7277-253-8.
- SKLENÁŘ, Karel. *Bohové, hroby a učitelé. Cesty českých spisovatelů do pravěku.* 1. vyd. Praha: Libri, 2003. 422 s. ISBN 80-7277-158-2.

- ŠPĚT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví I. (do roku 1945)*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003. 120 s. ISBN 80-210-3206-5.

Publikace Včely Čáslavské:

- ČERMÁK, Kliment. *Archaeologické příspěvky z Čáslavska I. - V*. Čáslav: Včela Čáslavská, 1883-1888.
- ČERMÁK, Kliment. *Filip Maxmilian Opiz. Nástin životopisný, který dle zpráv přátel jeho, P. Prokopa Dvorského, dra. Weitenwebra a jiných sestavil Kliment Čermák*. Čáslav: Nákladem Včely a Záložny Čáslavské, 1883. 8 s.
- ČERMÁK, Kliment. *Musejník čáslavský I. - III*. Čáslav: Musejní spolek Včela Čáslavská, 1913-1916.
- ČERMÁK, Kliment. *Průvodce národopisnou a archaeologickou výstavou v Čáslavi od 8. do 15. září 1894. Uspořádanou místním odborem národopisným a Musejním spolkem Včelou Čáslavskou v museu spolkovém a v měšťanské škole*. Čáslav: Nákladem národ. odboru a Včely Čáslavské, 1894. 16 s.
- ČERMÁK, Kliment. *Věstník českoslovanských museí a spolků archeologických I. -IV*. Čáslav: nákl. vl. 1896-1901.
- JENÍČEK, Václav Vladimír. *Českoslovanské letopisy musejní. Sborník věnovaný zájmům museí a archivů v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku I. -II*. Čáslav: nákl. vl. 1903-1910.
- JENÍČEK, Václav Vladimír. *Josef Kaunický, zakladatel Čáslavského musea. Kus životopisu a kritiky k stoletým narozeninám*. Čáslav: Českoslovanské letopisy musejní, 1921. 31 s.
- JENÍČEK, Václav Vladimír. *Musejní pathologie. Vzpomínky a úvahy, které v jubilejním musejníku čáslavském otištěny být nemohly*. Čáslav: nákl. vl., 1915. 32 s.
- *Jubilejní sborník památek čáslavských. V upomínku na 40. rok činnosti Musejního spolku Včela Čáslavská...* Čáslav: Včela Čáslavská, 1904. 108 s.
- *Kliment Čermák. 1852-1952. Na paměť 100. výročí narození... k vzpomínkovým slavnostem*. Čáslav: Archeologický a musejní spolek Včela Čáslavská, 1952. 7 s.
- *Musejník Čáslavský IV. 1864-1934 Sedmdesát let Včely Čáslavské*. Čáslav: Musejní spolek Včela Čáslavská, 1934
- *Zprávy Včely Čáslavské z let 1883-1901*. Čáslav, nákladem Včely Čáslavské.

Muzejní a vlastivědná práce:

- DEDÍKOVÁ, Soňa. *120. výročí založení musejního a archeologického spolku Včela Čáslavská a 100. výročí postavení musejní budovy*. In: MVP 1984, 22.
- CHARVÁT, Petr. *Sto třicet let od založení musejních a vlastivědného spolku Včela Čáslavská*. In: MVP 1994, 33.
- PUBAL, Václav. *Včela Čáslavská a její přínos k rozvoji českého muzejnictví v 80. a 90. letech 19. století*. In: MVP 1964, 2.
- ŠPÉT, Jiří. *K historii a profilu našich nejstarších muzeologických časopisů*. In: MVP 1968, 6.
- ŠPÉT, Jiří. *K některým problémům dějin našeho muzejnictví*. In: MVP 1964, 2.
- ŠPÉT, Jiří. *K vývoji vztahů mezi národním muzeem a venkovskými muzei do let devadesátých*. In: MVP 1965, 3.
- ŠPÉT, Jiří. *Ke vzniku a programu našich nejstarších regionálních muzeí*. In: MVP 1972, 10.
- ŠPÉT, Jiří. *Muzeologické názory Klimenta Čermáka*. In: MVP 1977, 15.
- ŠPÉT, Jiří. *Národopisná výstava československá a regionální muzea*. In: MVP 1985, 23.
- ŠPÉT, Jiří. *Úvahy o koncepci našeho muzejnictví na sklonku 19. století*. In: MVP 1967, 5.
- ŠPÉT, Jiří. *Výstavní ruch let devadesátých a jeho význam pro rozvoj regionálního muzejnictví*. In: MVP 1971, 9.

SEZNAM PŘÍLOH

1. **Pozvání ku přistoupení ke spolku**
Musejní spolek Včela Čáslavská, Z první periody spolku 1864-1876
2. **Pozvánka na první valnou hromadu dne 28. května 1865**
Musejní spolek Včela Čáslavská, Různé pozvánky a svolání 1864-1908
3. **Pozvánka na slavnost 500. výročí úmrtí Karla IV.**
Musejní spolek Včela Čáslavská, Různé pozvánky a svolání 1864-1908
4. **Pozvánka ke slavnostnímu odhalení pamětní desky F. M. Opize**
Musejní spolek Včela Čáslavská, Slavnostní odhalení desky F. M. Opize 1883
5. **Svolání ke krajanům k přistoupení ke spolku**
Městské muzeum Čáslav, Včela Čáslavská
6. **Udělení povolení ke stavbě musejní budovy**
AMČ, Protokol na udělení povolení ku stavbám počínaje dnem 1. 1. 1872
7. **Pozvánka na mimořádnou valnou hromadu dne 22. listopadu 1885**
Musejní spolek Včela Čáslavská, Protokoly o schůzích 1864-1920
8. **Pozvání na oslavu 25. jubilea působení spolku**
Musejní spolek Včela Čáslavská, Protokoly o schůzích 1864-1920
9. **Svolání k občanstvu z odboru pro Národopisnou výstavu**
Musejní spolek Včela Čáslavská, Protokoly o schůzích 1864-1920
10. **Svolání ke krajanům u příležitosti 40. jubilea a pozvánka na slavnost**
Musejní spolek Včela Čáslavská, Různé pozvánky a svolání 1864-1908
11. **Memorandum o zřízení Průmyslového, zemědělského a historického musea**
Městské muzeum Čáslav, Včela Čáslavská
12. **Stanovy spolku z 19. prosince 1880**
Musejní spolek Včela Čáslavská, Stanovy spolku 1864, 1881, 1890, 1913
13. **Podobizna Josefa Zikmunda**
Městské muzeum Čáslav, Včela Čáslavská
14. **Podobizna Leopolda Želiny**
Městské muzeum Čáslav, Včela Čáslavská
15. **Podobizna Jana Hendricha**
Městské muzeum Čáslav, Včela Čáslavská
16. **Fotografie Klimenta Čermáka**
Městské muzeum Čáslav, Včela Čáslavská

POZVÁNÍ

ku přistoupení k archæologickému spolku:
„Včela čáslavská.“

Jelikož podle výměru čáslavského c. k. okresního úřadu ode dne 5. května 1864 č. 1655 Jeho Veličenstvo ráčil nejvyšším rozhodnutím ze dne 15. března 1864 nejmilostivěji uděliti povolení k zaražení spolku archæologického „Včela čáslavská“, vyzývají se tímto všickni přátelé starožitností a památek země České, by k tomuto veledůležitému spolku buď co výkonní neb přispívající údobě přistoupli a přistoupení své buď oustně neb písemně v kanceláři čáslavského advokáta Josefa Zikmunda nejdéle do 15. srpna 1864 oznámili.

V Čáslavi dne 11. července 1864.

Prozatímní komité:

Vojtěch Fiala,
purkmistr.

Jan Teich,
radní.

Josef Zikmund,
obecní výbor.

P. Jan Nožička,
obecní výbor.

Pozváni
k valné schůzi „Včely čáslavské“

na neděli 28. května 1865.

odpoledne ve 4 hod., v radnici čáslavské.

Program:

1. Řeč úvodní.
2. Zpráva jednatele.
3. Rozprava o prostředcích ku zvelebení spolku.
4. Zpráva o Litošicích a nejbližším vřkolu.
5. Zpráva o pohřebišti ve Vrdech.
6. Volné návrhy.
7. Přijímání nových údů.

V Čáslavi 16. května 1865.

Leop. Želina,
jednatel.

Josef Zikmund,
předseda.

Tisk fr. Procházky v Čáslavi.

2

PAŇÁKŮ

KARLA IV., OCEA VLASTI ČESKÁ,

kteřý zesnul 29. dne m. listopadu 1378

oslaví v neděli dne 24. m. listopadu 1878

archaeologický spolek „Včela Čáslavská“

spoluúčinkováním zpěvácké jednoty „Kovář“

v místnostech Besedy Čtenářské

V ČÁSLAVI.

PROGRAM:

1. Sbor slavnostní.
2. Oda na Karla, Otce vlasti.
3. Pozdravení Čechovo.
4. Význam a působení krále Českého Karla v dějinách.
5. Sbor závěrečný: „Dívali Čechové.“

Začátek slavnosti o 7. hodině večer.

Členem pořádacího komitétu:

D: Jan Konrád,
předseda „Kováře.“

D: R. Jablonský,
purkmistr, předseda Besedy.

Jan Hendrich,
předseda „Včely Časl.“

POZVÁNÍ

KU

SLAVNOSTNÍMU ODHALENÍ PAMĚTNÍ DESKY

FILIPA MAXIMILIANA OPIZE,

ZDEJŠÍHO RODÁKA,

NESTORA ČESKÝCH ROSTLINOPISCŮ A PŘÍTELE MLÁDEŽE,

KTERÉŽ

ARCHAEOLOGICKÝ SPOLEK „VČELA ČÁSLAVSKÁ“

USPOŘÁDÁ

V ČÁSLAVI DNE 10. ČERVNA 1883.

POŘÁDEK SLAVNOSTI.

1. O 9. hodině dopol. shromáždí se všickery spolky na Kostelním náměstí.
2. P. T. členové zastupitelstva obecního a okresního, hořnostáři, c. k. úřednictvo a důstojnictvo shromáždí se ve 1/4 na 10. hod. v zasedací síni na radnici a odeberou se k 1/2 10. do děkanského chrámu Páně sv. Petra a Pavla.
3. Uděřením 1/2 10. hodiny vyjde průvod z chrámu Páně.
4. Průvod kolem náměstí k rodnému domu vedle radnice.
5. Zpěv spolku „Kovář“.
6. SLAVNOSTNÍ REC.
7. Odhalení desky.
8. Odevzání desky předsedou v ochrannu věleč. paní Aloisie Kopschitzové, vlastníci domu č. 2. n.
9. „Chorál českého národa“ od K. Bendla.
10. Odchod průvodu do chrámu Páně sv. Petra a Pavla.
11. Slavné služby Boží.

Odpoledne o 2. hodině uvedeni budou cizí hosté do sbírek spolkových a do musea městského.

Pak hudební zábava v „Besedě Čtenářské“.

I výboru archaologického spolku „Věta Čáslavská“

Klim. Čermák, jednatel. Jan Hendrich, předseda.
Jos. Jerie, Jos. Kuthan, Václav Kalina, Fr. Ruth,
výborové.

POŘÁDEK PRŮVODU.

1. Mládež školy měšťanské a obecní.
2. Studijní gymnasia.
3. Chovanci evangelického semináře.
4. Učitelský spolek „Budě“.
5. Živnostenská spolková.
6. Spolek „Lidumil“.
7. Spolek sv. Ludmily.
8. Tělocvičná jednota „Sokol“.
9. Zpěvácký spolek „Vlastimil“.
10. Zpěvácký spolek „Kovář“.
11. Čtenářská beseda a spolek ochotníků.
12. „Záběha čáslavská“.
13. Zastupitelstvo obecní a okresní.
14. Deputace cizích spolků.
15. Archaolog. spolek „Věta Čáslavská“.
16. Velebné duchovenstvo.
17. Hořnostáři, c. k. úředníci a důstojnictvo.
18. Hospodářský spolek.
19. Obec israelská.
20. Spolek vojenských vystoužilců.

Číslo podlažnice	Jméno stavebníka	Číslo domu		Povolení k stavbě uděleno		Přísp. věk pro chudý ústav		Ukončení stav. bylo ohlášeno		Protokol o přijetí stavby c. k. okres. hejtmanskou kradskou		Číslo místnosti
		mě. sto	číslo	dne měsíce rok	Číslo st.	číslo	den měsíce rok	Číslo	dne měsíce rok	Číslo		
	Prasch Adolf a Frant. Meisl státní maso klenby ve stáji					169	50					41
37		104	5	VI	1884	1164	2					41
	Marie Potěšská vnitřní opravy									koncese 23. X 1884	2700.	46
38		112	8	VIII	1884	1814	1	1. X 1884	2475	8 XI 1884	2700.	46
	Tomáš Pardubský vnitřní přestavby									koncese 20 XII 1884	3123.	46
39		13	8	VIII	1884	1876	2	5 XII 1884	3092	15 I 1885	3123.	46
	Frma bošácká Pichové ohrazení dvor. vzh. obdělání											47
	Zalajma Čáslavská. Stavba m. sea.									koncese 23 III 1885	394.	48
41		10	XII	1884	1289	2	5 II 1885	283.	17 V 1885	394		48
	Josef Freund občaník. Přestavba a opravy											49
42		184.	29	IX	1884	2326	2					49
	Čukrovař Čáslavský stavba most. kovářský									koncese 3 X 1884	2446.	50
43		19	IX	1884	2327	1	25 IX 1884	+	+	+	+	50
	Lučivná											51
						80	50					51

Slovutný pane!

Nadešla doba, kdy musejní spolek „Včela Čáslavská“ vidí vyplněny tužby své, že konečně sbírky po dvacet roků pilně střádané bude moci uložit v důstojném *museu* obětovnosti sl. záložny Čáslavské městu našemu zbudovaném.

Tak dostane se spolku rozsáhlých místností a nastává výboru pilná úloha památky minulosti zdejší i přírodniny *čáslavského* okresu sestavit v poučný obraz čili názornou školu, v níž by nejen domácí, ale i hosti brah poučení příjemného v době kratší, než jak možno teprve vyhledáváním rozptýlených památností.

Chcet zajisté musejní spolek všechny památnosti místní buď v originálech aneb u věrném nápodobení neb vyobrazení podati, ukázky každé důležitější přírodniny a suroviny jakož i výrobků z těchto látek sebrati, a tedy bohatou přírodu Čáslavska i dějiny a pokrok práce v museu svém uložit a poznání jich všem vlastimilům usnadniti.

Proto obrací se s důvěrnou prosbou *ku všem osvědčeným příznivcům duševního pokroku ve vlasti naší*, zejména k rodákům čáslavským, obyvatelům Čáslavska, jakož i ku všem, kteří pobytu v městě neb kraji našem mile sobě připomínají, aby ráčili pamatovati v působiti svém zvelebení ústavu celému kraji tak blahodárného a památky literární, umělecké i přírodní zvláště k Čáslavsku se táhnoucí museu darovati si oblíbili, kdyby pak jinak býti nemohlo, aspoň na čas je zapůjčili aby obecnstvo a mládež pohlížením na ty předměty se vzdělávaly. Majít památky sestavené v poučný, celkový obraz mnohem širší význam než skrytý u soukromníka. V té příčině *obětavost jest povinnou cností všech vlastimilů, a ústav pečující o vzdělání obecné také na obecnou podporu všech vlastimilů a zejména krajanů čáslavských počítá!*

Řady oněch mužů, kteří společnému, obětavému a prospěšnému dílu zařízení musea síly a podpory své věnovali, nejsou ještě vyplněny, aby *každý* o zkvětání Čáslavska dbalý náležel již k musejnímu spolku, činíme tedy uctivé pozvání, aby i k těm zakladatelům, kteří před dvaceti roky krásné dílo započali, družili se noví a noví, *aby se ve spolku musejním „Včela Čáslavská“ soustředila všechna inteligence z Čáslavska.*

Podmínky přistoupení jsou tak nepatrné, že i méně zámožný nehledě ku mnoha spolkům, jichž členem jest, zavítá do kruhu přátel věd a umění, již stánek svůj k besedám Olympickým v museu si zakládají a k činnosti vlastenecké zvou všechny vlastimily a přátele věd a umění.

Doufáme, že za členy přihlásí se též *všichni krajané a rodáci* naši mimo Čáslavsko žijící, aby duševně obcovali s druhy svými o díle osvěty a vzdělanosti nezištné v rodném jich kraji pracujícími.

Dle stanův (IV. 3.) činní členové jsou ti, kteří v Čáslavi a okolí bydlí, svou činnost k dosažení vytknutého cíle věnují, svůj přístup ku spolku jednateli ohlásí a správním výborem přijati budou, i platí ročně 1 zl. r. č. Členem přispívajícím stane se každý dospělý a bezúhonný občan rakouský, jenž se uvolí každoročně platiti do pokladnice spolkové peněžitý příspěvek 2 zl. Zakládající členové jsou, kteří složí ku spolkovému jmění jednou pro vždy příspěvek 10 zl. r. č. nebo věnují spolku umělecká neb vědecká díla uvedené ceny.

Zvouce též Vašnost ku přistoupení k musejnímu spolku, činíme tak s pevnou důvěrou, že tento nový zjev duševního života uvítáte s potěšením a brzkým přistoupením výboru příležitost poskytnouti ráčíte, aby Vašnost do seznamu veřejně v museu uloženého zaznamenati mohl. —

Veškeré kroky naše má vésti láska k vlasti a národu, a té lásky ohniskem vždy jasně plápolajícím at jest v kraji našem *Museum!*

Z výboru musejního spolku „Včela Čáslavská“,

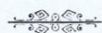
dne 23. října 1884.

Klim. Čermák.

Jan Hendrich,

Musejní spolek „Věcla Čáslavská“
bude míti
mimořádnou valnou hromadu
v neděli dne 22. m. listopadu 1885.

o 1/2 3. hodině odpoledne „v Museu“.

PROGRAM:

1. Čtení protokolu minulé valné hromady.
2. Výzkum na Hrádku v Čáslavi r. 1885. Přednese a předloží p. Klím. Čermák.
3. Volné návrhy.
4. Přijímání nových členů.
5. Předloženy budou nově získané starožitnosti.

Hosté jsou vítáni.

Z výboru musejního spolku „Věcla Čáslavská“
dne 8. m. listopadu 1885.

Kl. Čermák,
jednatel.

Jan Hendrich,
předseda.

189

Musejní spolek „Včela Čáslavská“

oslaví v den sv. Václava 1889

dvacátoupatou ročníci působení svého v král. městě Čáslavi,

k čemuž slušně zve veškeré vlastimilovné občanstvo města a okolí, slavné
jednoty a sbory musejní i archaeologické, přátele starozitností, zvláště pak
veškeré bývalé i nynější členy „Včely Čáslavské“.

POŘÁDEK:

1. O půl 9. hod. shromáždí se členové a P. T. hosti v museu „Včely Čáslavské“.
2. Uvítání předsedou.
3. Služby Boží v děkanském chrámu Páně sv. Petra a Pavla.
4. Návrat do musea a slavnostní řeč: **O působení musejního spolku „Včely Čáslavské“ v uplynulých 25ti letech.**
5. Volba čestných členů.
6. Společný oběd v Čtenářské Besedě o 1. hod. odpo.
7. Hudební úvod.
8. **Přednáška sloy. pana prof. Dr. Jana N. Woldřicha**, říšského poslance. Začátek o 3. hod.
9. Hudební zábava za spanilomyšlné ochoty mnohých hudebních sil, řízením pana ředitele Em. Klíera.

Ku památce dá komité z výboru „Včely“ raziti **památní peníz** bronzový a stříbrný, jež lze objednat u jednatelstva. — Přihlášky ku společnému obědu (couvert 1 zl.) přijímá jednatel do 27. září.

Z výboru musejního spolku „Včela Čáslavská“,

due 8. září 1889.

Kliment Čermák,
jednatel.

Jan Hendrich,
předseda.

Ctěnému občanstvu na Čáslavsku!

Po celé vlasti rozpreudily se krásné snahy, aby celý národ nás ve slavné minulosti i v přítomnosti poznán byl.

Není kraje v Čechách, na Moravě i ve Slezsku, kde by nesnášeli památky našeho národního života, aby ukázali, jak u nich jevil se lid ve své tělesné i duchovní povaze, co vykonal na práci národní památného, co vytvořil krásného, jak v písni neb u rybníků, v řezbách neb kresbách zpevnkových, co pěkného zdědil po praotcích a jak zachoval si toto dědictví odvěké i zvelebil aneb zanedbal.

Náš kraj byl od pravěku slovanský, v očích cizinců jest Čáslavsko kraj Čechů nejvlastnější. Nože ukážme, že i my máme památky své, jež zaslouží, abychom sebrali, zachránili a uveřejnili.

Tuto úlohu koná již 29 roků muzejní spolek „Věcla Čáslavská“. Sebráno v muzeu jeho mnoho důležitého, než nepřime si, že v rodinách našich i v odlehlých dědinách ještě mnoho mají, co zaslouží, aby bylo poznáno a do velkého obrazu výstavy národopisné kmene českoslovanského vřaděno.

Dříve než k velké výstavě památky života našeho přichystáme, chceme z nich učiniti výběr ve výstavce roku 1894 v Čáslavi. Tam vybereme ze stálé výstavy v muzeu „Věcla Čáslavské“ vhodné předměty i doplníme mnohým, co vlastimilovní a pokročilí občané poskytnou a vyhledají.

Zveme tudíž přátelsky každého pokročilého občana, jemuž na poznání vlastního národa záleží, a jemuž není lhostejným, jak Čáslavsko na národopisné výstavě českoslovanské v Praze zastoupeno bude, aby přišel do schůze odboru našeho do Besedy Čtenářské v Čáslavi o půl 11. hodině dopolední dne 29. října a zase dne 5. a 12. listopadu i přinesl sebou zprávy a předměty, jež do národopisné výstavy by se hodily a vstoupil v kruh náš činně, až se rozdělení bude práce v odborech, z nichž každý samostatně si povede a v dalších schůzích výsledky svého snášení ukáže i tožby své pronese.

Každý vlastenec přispěti může ku doplnění obrazu a bude zvláště pěkným ukázkem, když i naše odrostlá mládež a zejména ženy a dívky vlastenecké vezmou podíl na práci společné.

Přijďte tedy všickni vlastimilové, a ze společné práce necht' vzejde naší národopisné výstavě zdar.

Z odboru pro českoslovanskou výstavu národopisnou v Čáslavi,

dne 28. října 1893.

Kliment Čermák,

předseda odboru národopisného a důvěrník hlavního výboru.

Jan Novák, Václav Marek, František Procházka.

Velectění členové a příznivci
musejního spolku „Včela Čáslavská,”
drazí krajané a rodáci!

Po čtyřicíti letech práce, sbírání a snažení svolává výbor „Včely Čáslavské“ všechny milé členy spolku a příznivce vlastimilného bádání s upřímnou touhou, abychom se po tak drahých letech vzájemným stykem pokochali, aby mladí členové v snažení starších vlastimilů měli příklad i povzbuzení, aby všickni, kdož s námi citili a pracovali od let, sešli se k rodinnému svátku.

Věru čestný to zjev, že král. město Čáslav bylo z venkovských měst *prvé*, kde musejní a archaeologický spolek založen, a že na dobrých základech založen.

Vzpomínati chceme vděčně o sv. Václavu roku letošního oněch na svou dobu duchem povznesených vlastencův a tichých pracovníků na poli nám Čechům převzácném, kteří *první* založili spolek ke sbírání památek a starozitností, kteří nedopustili, aby snažení vlastimilné usnulo. *Museum „Včely Čáslavské“ jest jich pomníkem výmluvným*, hlásá tu lásku prvých zakladatelů k drahým památkám českým a čáslavským, ono poučuje mladé i staré i povzbuzuje dorost náš, aby chránil památky po praotcích, protože tím chrání svou starou čest, svou jsonenost a své dobré jméno.

K tomuto rodinnému svátku, ku vzájemnému poznání a ku vzájemnému posílení vlastimilů členů, příznivců a rodáků, k tomu zveme všechny rozptýlené a také ojedinelé včelky po luzích vlasteneckých. Přijďte, radujte se s námi aspoň jednou za čtyřicet let a posilněte přítomností Svoji naše snahy, věnujte jediný listek ve vavřínový věnec těm prvým pracovníkům ve „Včele Čáslavské“!

Spolek náš nemíni oslavití jubileum své prázdnými řečmi a planým ruchem. Slavnost naše budiž tak ticha jako práce našich předchůdců a naše byla vždy; přineste sem srdce pro vlast tlukoucí a radostné nadšení mladých ku další práci vlastimilné, a **den sv. Václava** stane se nám svátkem velikým.

Pořad slavnosti jest tento:

I. Služby Boží o 8. hod. ranní.

II. Jubilejní valná hromada „Včely Čáslavské“ v zasedací síni městské radnice o 10. hod. dop.

1. Uvítání hostí.
2. Poselství hostí a družných jednot.
3. Oslovení předsedy.
4. Zpráva jednatelská a pokladní.
5. Zpráva revisorů o účtech za r. 1903.
6. Návrh výboru k volbě čestných a dopisujících členů.
7. Volné návrhy.

Prohlídka musea „Včely Čáslavské“ následuje hned aneb až odpoledne, kdy společně o 3. hod. navštíven bude Hrádek v Čáslavi.

Přihlášky ku společnému obědu ve Čtenářské Besedě přijímá jednatel do 9. hod. dopol. téhož dne.

Ku slavnosti vydán bude *Jubilejní sborník* „Včely Čáslavské“ hojně ilustrovaný, který se prodává po 2 K.

Z musejního spolku „Včela Čáslavská“

dne 3. m. září 1904.

V. V. Jeníček,
jednatel.

JUDr. Jan Zimmer,
starosta města.

Kl. Čermák,
předseda.

Fr. Procházka.

Ant. Nosek.

Jos. Dlabáček.

Anna Plačtová.

Božena Zelinková.

Z Průmyslového, zemědělského a historického muzea pro kraj čáslavský
..... v král. městě Čáslavi. ....

P. T.

Museum král. města Čáslavě spojí se s museem Kaunického a „Vědy Čáslavské“
zařazuje nové

Průmyslové, zemědělské a historické muzeum

král. města Čáslavě pro kraj čáslavský,

které rozděleno bude ve čtyři samostatné ústavy a sice:

1. průmyslové muzeum,
2. zemědělské muzeum,
3. zoologické muzeum Kaunického,
4. archeologicko-historické muzeum.

Městská rada král. města Čáslavě a správní komise muzejní vybírá tudíž veškeru inteligenci, hlavně obce, úřady, správy duchovní, školní, hospodářské, lesní a zvláště závodů průmyslové a zemědělské, aby přispěli hřívou svou ku společné práci vzájemné. Bude proto nám vítán nejen každý příspěvek peněžitý, ale i každý dar uměleckých předmětů, starožitných památek, survin a všech výrobků pro muzejní sbírky vlnodých, zejména typný postup výroby prací řemeslných, továrních i zemědělských, vzorky staviva, hlín, omítky, osvědčených plodin polních, vzorné exempláře našeho státního, veskeré zvířeny i křídleny krajinké a včelce a vše, co vysvětluje pochod práce od suroviny k výrobku a co pro nás kraj jest svátézané a dležitě.

Chceme sebratíh čáslavský kraj, jeho přirodní poklady a práci lidu našeho kraje v dobách minulých i v přítomnosti, chceme shromáždit v nové rozšířeném muzeu vzorné práce řemeslné a umělecko-průmyslové.

Každý přítel pokroku a osvěty ecetě jest naším lictým spolupracovníkem; nové rozšířené muzeum pak stane se dokonalou školou pro život. Ilustrací přírody i práce, ochráněním památek minulosti a současným budovatelem rozkvětu novodobého průmyslu a zemědělství, záštitou pokroku a neblučného, pracovitěho vlastenečtvi.

Závody průmyslové mají přičítost zajistiti si reklamu a doporučení na místě nejhodnějším, veřejněm, dostupném a každému přístupném. Všecka data o všech podnikcích průmyslových a zemědělských budou pečlivě sbírána a zpracována.

Základní ztvorile za označení, kdy a kým závod založen, čím se hlavně zabývá, kolik zaměstnává dělníků, kolik má strojů a jaké cíle celkové, kolik výrobků v posledních letech vyrobí a kam jde hlavně vývoz. Dějiny výroby jednotlivých podniků průmyslových a zemědělských doložené fotografiemi, obrazy, diagramy a akáčkami vlastní výroby v odděleních muzea budou instalovány.

Naše sbory učitelské i veskeru inteligenci žádáme, aby nás upozornili na úrobný předmět v kraji zdomácněný neb se zakorenující. Také ku všem přáním takých průmyslníků bude zvláště bláhové a podporvy jim vymáhány.

Naše politce žádáme za zaslání nářadí hospodářského dávno odloženého, jako dřevěných pluhů, kloubočů, nástrojů na zpracování lnu, kolovratů, přeslic, vochlí, moličků, kůželiš, kšéadel a pod.

Naše řemeslnictvo žádáme o zbytky řemeslných nástrojů (torem pernickářských, kadulích, brněnských, mylnků na klet a pod.).

Řizny ovčáků, sekerníků a různé dmyšlné práce našeho lidu (malované truhly, skříně a jiné malované neb vyřezávané nábytek, strožičné čínové, skleněné, porcelánové i hlíněné nádoby, staré obrazy, výšivky, čepce a p.) budtež masu darovány neb ku koupi nabídnány, aby každý kus z kraje čáslavského v museu pro kraj čáslavský určeném byl zachován a pečlivě opatrován.

Horniny našeho kraje budte otesány v hranoly 25 x 10 x 4 cm snab položení; cihly, tašky a jiné výrobky hlíněné i staré i nové spolu s 2 litry hlíny v pytlíku neb v bedněci, podobné i rozličné ornice ze všech krajů čáslavského kraje jakosti všech. Sklo, broušení granátů, rafinování skla, budtež zasláno v celém postupu i s pomůčkami.

Ku společnému a velikému, významnému dílu směřuje naše výzva. Znástorit čáslavský kraj pro čest domácí práce, pracovat ku rozkvětu řemesel, všeho průmyslu a veskeré práce zemědělské v našem kraji a tím ku zvelebení naroda!

Městská rada král. města Čáslavě:

Dr. Jan Zimmerer,
starosta.

Správní komise muzejní:

Kl. Čermák, Jos. Dlabáček, V. V. Jeníček.

Vrátil!

3

Stanovy

musejního

spolku pro sbírání památek a starožitností

v jeho kraji čáslavském
v královském městě Čáslavi

zřízeného pode jménem

„VČELA ČÁSLAVSKÁ“

I.

Účel spolku.

Účelem spolku jest pátrati po starožitnostech a památkách, ježto země Česká a každý její okres v hojně míře ve svém lůně chová, je sbíratí, sepisovati, uveřejniti a uschovati do sbírek Včely.

II.

Sídlo spolku jest král. město Čáslav.

III.

Předmětem pátrání jsou:

1. Kostely, chrámy, kaple, jejich nadací, původ, stavba, ozdoby, oltáře, obrazy, pomníky, krypty, věže, zvony atd.;
2. hřbitovy, jejich poloha, původ krypty, náhroby, nápisy;
3. kapličky a kříže polní, zvláště na rozcestí, jejich původ;
4. fary a školy, jejich původ, stavba nadací;
5. pamětní knihy a matriky farní;
6. radnice, domy a matriky památní s celým archivem;
7. výsady cechů, jejich památní a početní knihy a jiné dokumenty;
8. poloha měst, městýsů, vesnic, mlýnů, samot, jejich jména, původ a dějiny.

- 9. jména neb přezdívký, nek poloha krajin, luhův, řek, potoků, rybníků, borů, lesů, skalin, dolin, cest a silnic, rozcestí, průhonů, vrchů, kopců, mostů, břehů, hrází, strání;
  - 10. domy starožitné soukromníků, jejich původ, příběhy a držitelé;
  - 11. knihy gruntovní měst a vesnic.
  - 12. josefínský a nový katastr.
  - 13. rodiny starobylé, jejich jména a dějepis.
  - 14. událostí, příběhy jako jsou: požáry, bitvy, šarvátky, nemoce a jiné nehody přírodní;
  - 15. spisy památní všeho druhu;
  - 16. obyčejé, hry, zpěvy při zvláštních slavnostech; pověty a pověsti;
  - 17. zámky panské, jejich původ, stavba, okrasy, dějiny, držitelé;
  - 18. staré hrady, shoreníší, městské hrady, bašty, brány, vala, příkopy a parkány;
  - 19. popravisté a jiná místa, kde podle pověstí vůbec strašivá aneb noční pobludy se ukazují;
  - 20. báne, šachty, doly, jejich obsah, kovy, nerosty, všecek známé druhy kamení, rostlin ~~atd.~~ zvířectva a z kamennelin;
  - 21. slavnosti venkovské: obžínky, posvícení, svatby, křtiny, kouzelné a nešťastné dni a noci;
  - 22. bajky čarodějné a povídky;
  - 23. šatstvo, obleky a kroje staromodní; cizokrajné nábroje;
  - 24. mlhva, výrazy, porekadla atd.;
  - 25. staré erby, pečeti, památní penize, poklady.
26. svatoříny a vyprávky prámýslové, zejména z okresu časlavského.

IV.

- Členové.**
- Členové spolku jsou 1. čestní
  - 2. zakládající,
  - 3. činní,
  - 4. přispívající a
  - 5. dopisující.

- ad. 1. Členové čestní jsou osoby o vědu, literaturu a umění zasloužilé, které po návrhu správního výboru valnou hromadou zvoleny byly;
- ad. 2. Zakládající členové jsou, kteří složí ku spolkovému jméni jednou na vždy příspěvek 10 ~~st.~~ č., nebo věnují spolku/umělecká neb vědecká díla uvedené ceny;
- ad. 3. Činní členové jsou ti, kteří v Čáslavi a v okolí bydlí, svou činností spolku k dosažení vřknutého cíle věnují, svůj přístup ku spolku jednotlivci ohlásí a správním výborem přijati budou, i platí ročně 1 zl. r. č.

- ad. 4. Členem přispívajícím stane se též každý dospělý a bez-
díonný občan rakouský, jeuz se uvolí kazitoročně platiti
do pokladnice spolkové peněžitý příspěvek 2 ~~st.~~ r. č.
na zapravení spolkového nákladu.
- ad. 5. Dopisující členové jsou, kteří bydlí mimo Čáslav neb
nejbližší okolí a správním výborem za tím účelem
jmenování byli, by byli prostředníky k dosažení spolko-
vého cíle.

V.

Činní, přispívající a zakládající členové vyvolí z činných členů nadpoloviční většinou hlasů správní výbor sedmičlenný na 3 léta, kteréhožto dáte povinností jest, ustanoviti sobě též na 3 léta ze svého středu nadpoloviční většinou hlasů starostu neb předsedu, pak jednatelé spolu co pokladníka a početvedoucího.

*Prí. náhod /
zobrazitel /
ze Křelova u pod. ml. ml. z. předsedy /
jedenat. /
J. Bor. Solim.*

VI.

Práva údův.

Kazdý úd čili člen činný, přispívající a zakládající má právo:

- a) hlasovati při valné schůzi ve všech záležitostech.
- b) činiti návrhy v poradách.

VII.

Povinnosti členův.

- 1. Kazdý člen zakládající zaplatí do pokladny spolkové 10 zl. jednou po vždy.
  - 2. Kazdý člen činný povinnován jest:
    - a) sítčastniti se všech porad spolkových, jemu od předsedy oznámených,
    - b) stanov šetřiti a podrobiti se všemu, cožkoli by se ve spolku podle stanov ustanovilo;
    - c) přispívati dle možnosti ku zvelebení a šíření spolku;
    - d) kazdého roku podati výboru ve vší hodnověrnosti a svědomitosti písemnou zprávu o výsledku svého patřant po památkách a starožitnostech, dle možnosti předložiti nalezené listiny a knihy v prvopisu neb opatřiti a podati jich věrný přepis.
    - e) zaplatiti ročně příspěvek 1 zl. r. č.
  - 3. Kazdý přispívající úd jest zavázán roční příspěvek 2 zl. r. č. do pokladnice složit.
- Kdo povinnostem svým po dvě léta nedostojí, považuje se za vystouplého.

VIII.

Příjmy spolkové tvoří příspěvky členů zakládajících, činných a přispívajících a jiné dary dobrodinců. Peněz spolkových nakládá se výhradně k účelům spolkovým.

IX.

Správa spolková přísluší:

- a) shromážděným členům činným, přispívajícím a zakládajícím.
  - b) výboru, z úcty čili členů činných na tři léta zvolenému.
- Všecky údové činní, přispívající i zakládající shromáždějí se jednou do roka ve valné schůzi v květnu.

V případech zvláště nutných svolává předseda valnou schůzi mimořádnou, jakož i tehdy když $\frac{1}{3}$ úctů činných schází žádá. Valnou schůzi svolává předseda zvláštními listy zvactními.

V obor valné schůze náleží:

- a) volba výboru;
- b) přijímání výročních účtů, k jejichž skomání dva účetní dozorci ustanovují.
- c) usnesení se o najímání spolkových místností.
- d) změna stanov a
- e) ustanovení, co se státi má, kdyby se spolek rozešel.
- f) jmenování členů čestných.

Ve valné schůzi rozhoduje nadpoloviční většina hlasů přítomných členů.

K platnému uzavírání jest nejméně přítomnosti jedné čtvrtiny činných členů spolkových zapotřebí.

Kdyby čtvrtina členů se nesešla, svolá se valná hromada podruhé, v níž rozhoduje se většinou hlasů přítomných členů bez ohledu na jejich počet.

X.

O výboru a jeho činnosti.

Výbor skládá se: 1. ze starosty nebo předsedy, 2. z jednatele co spolu pokladníka a početvedoucího a 3. z 5 výborů.

Výbor odpověden jest ve všech záležitostech celému spolku. Ku platnému uzavírání potřebí jest, aby předseda, jednatel a dva výborové byli přítomni. Za nepřítomnosti předsedy zastupuje místo jeho jednatel. Usnesení činí se prostou většinou hlasů.

Výboru náleží:

- a) každého čtvrt léta odbyvatí schůzi buď v bytu předsedy, jednatele neb spolkové místnosti;
- b) proskoumání všechných řídných činných podané zprávy a předložené sbírky památek a starožitnosti, důležité zprávy a listiny sporádati, jich spisovati a uschovati, nad tím rozhodnouti, které památky a starožitnosti mají se oznámiti a odeslati museu království Českého;
- c) vykonávati dohlídku nad úcty;
- d) výlohy k účelům spolkovým ustanoviti neb schvalovati;
- e) pro zvelebení a šíření spolku se starati a rozhodovati nad návrhy k tomu účtu konanými;
- f) založiti knihu konferencí a do ní všechna usnesení stručně zapisovati;
- g) přijímatí členy činné, přispívající a zakládající a jich sepsati do řádného seznamu, jakož i vůbec vše vykonati, co se nezastavuje vahám shromáždění neb předsedovi;
- h) jmenovati členy dopisující;
- í) pořádati výcházky archaologické a přednášky podobné.

XI.

Starosta předsedá valnému shromáždění a výboru, řídí/veškeré záležitosti správy vnitřní, zastupuje spolek naproti úřadům a třetímu osobám a bez písemné poukázky jeho na usnesení výboru nepřijímá a nevyplácí se ničehož.

On podává u valné schůzi zprávu o příjmech a výlohách, jakož o veškerém stavu a řízení spolku. V jeho nepřítomnosti předsedává jednatel, jenžto starosta zastupuje ve všech výkonech jemu příslušných.

XII.

Jednatel obstarává s předsedou veškeré dopisování, vede knihu konferencí, uschovává pečť spolkovou, přijímá a vyplácí co pokadník peníze na písemní poukaz předsedáv, skládá zprávy, zastupuje předsedu v jeho nepřítomnosti, přijímá také všechny zprávy a sbírky k vřivení a dalšímu uschování. — On jest zpravodajem při schůzích výborových.

XIII. Pokladník spolu účební.

Vyloučení a vystoupení ze spolku.

Vystoupení ze spolku děje se oznámením předsedovi. Údové se tenkrát za vyloučení uznati mají, kdyžby žádného příspěvku po dvě léta nezaplátili. O takovém vyloučení rozhoduje výbor.

Ztráta bezúhonnosti charakteru a rakouského občanství, pak rozbroje mezi údy mohou zavdati příčinu k vyloučení, o čemž valná schůze rozhoduje.

V případě stálého se nedorozumění a sporu mezi členy vyvolí sobě každá strana svého snímce, jenž pod předsedáním starosty prostou většinou hlasů rozhoduje na způsob pro obě strany závazný.

XIV.

Spolek má zůstatí ve stálém spojení s museem království Českého a může sobě opatřiti opisů a popsaní památek a starožitností v museu uschovaných, pro mesto Čáslav a okolí veledělitelých, jakoz má býti také povinností spolku všechny starožitnosti a památky vypátrané, pro království České a celý národ veledělitě, dle usnesení výboru tomuzé museu oznámiti a dle práni ředitelstva/musejního jenu odeslati.

XV.

Spolek se rozejtí má, kdyby jediné 5 členů pozůstalo, nebo kdyby 2/3 členův veškerých nadpoloviční většinou hlasů se pro to usnesly. V tom případě ~~čím méněžité jmení se všemi sbírkami památek, starožitností a vším národním náležetím museu městskému v Čáslavi, ve přípradu, kdyby ho nebylo, obci čáslavské.~~

XVI.

Politickému úradu přísluší právo, sčastnití se na poradách a schůzích spolkových, nahlédnouti do účtů a k tomu přihlížeti, by se zachovaly stanovy a zákony. K tomu ešli, jest starosta povinn, každou schůzi spolkovou politickému úradu tři dni napřed oznámiti a strčný program predložiti.

XVII.

Pokladnice, nad kterou jeden člen výboru vykonává kontrolu, náleža se v bytu ~~ředitelstva, pokladnice,~~ Za jmění spolkové ručí celému spolku všichni údové výboru solidárně.

XVIII.

Stanovy tyto mohou se změnití ve valné schůzi většinou hlasů přítomných dvou třetin činných členů s vyhrazením nejvyššího schválení, však i zde platí ustanovení v článku IX. odstavce poslední.

V Čáslavi, dne 19. prosince 1880.

Čís. 49.962.

Na základě nejvyššího rozhodnutí ode dne 15. března 1864 a zmočený, daného od c. k. státního ministerium dne 12. srpna 1864 č. 15.635 schvaluji se tyto stanovy.

Od c. kr. místodržitelství v Praze,
dne 28. srpna 1864.

(Pečet)

Místopředseda:

Lažanský m. p.

Čís. 3939.

Vešlavné c. k. místodržitelství dle vys. vynesení ze dne 6. dubna 1881, pod čísl. exh. 20195, přetvoření archeologického spolku „Věda Čáslavská“ na základě ve valné hromadě dne 19. prosince 1880 s dodatkem ode dne 15. března 1881 změněných stanov nezakázalo.

C. k. okresní hejtmanství v Čáslavi,
dne 12. dubna 1881.

C. k. místodržitelství rada:
Voith.

Josef Zikmund, předseda Včely Čáslavské v letech 1864-1868

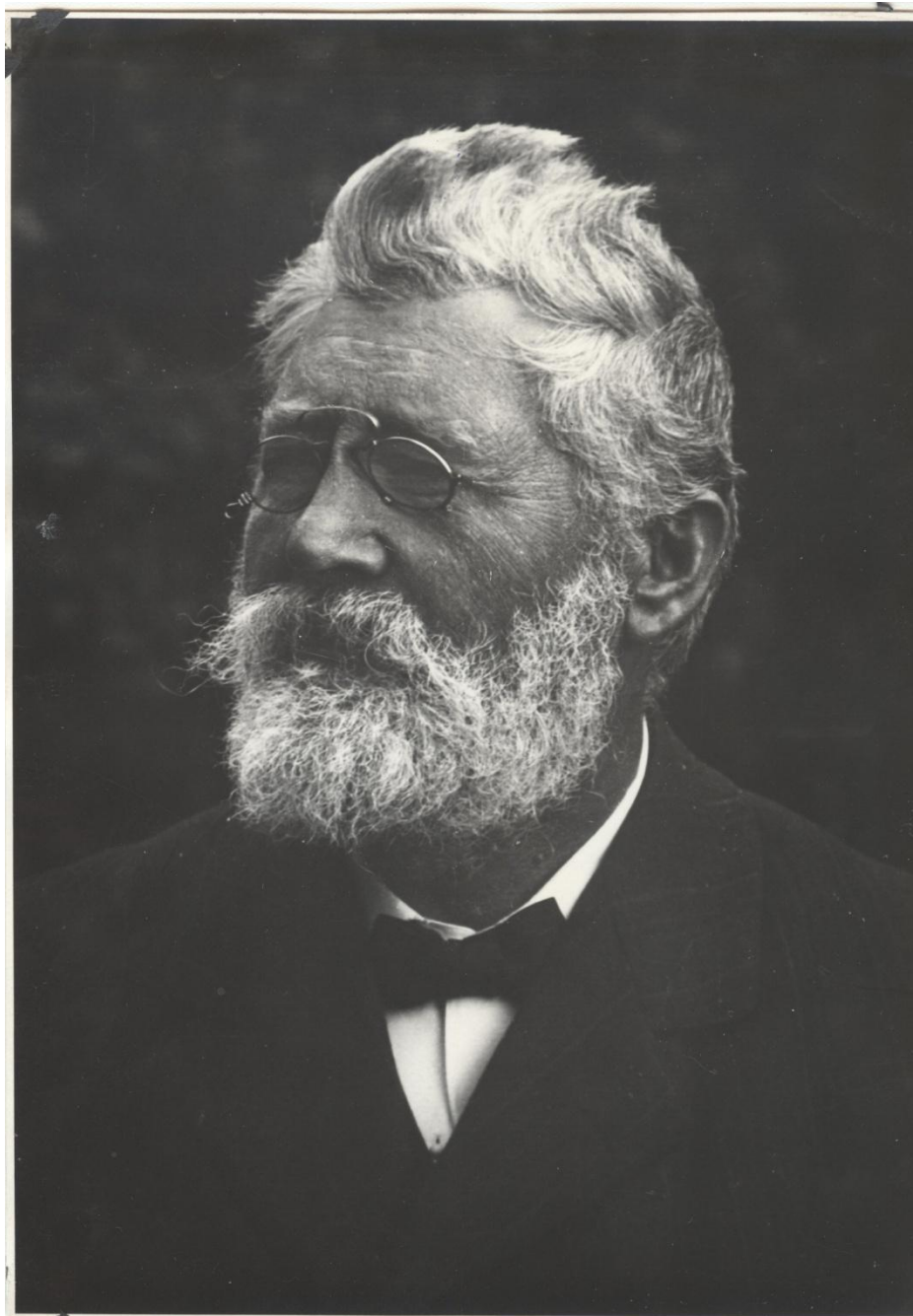

Leopold Želina, předseda Včely Čáslavské v roce 1877

Jan Hendrich, předseda Včely Čáslavské v letech 1877-1891

Kliment Čermák, předseda Včely Čáslavské v letech 1891-1917